T.C
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ ANLAŞMALARI KAPSAMINDA TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET POLİTİKASI SAVUNMA ARAÇLARI

Yüksek Lisans Tezi

Müge Koçum

1150Y72102

İstanbul, 2017

T.C
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ ANLAŞMALARI KAPSAMINDA TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARET POLİTİKASI SAVUNMA ARAÇLARI

Yüksek Lisans Tezi

Müge Koçum

1150Y72102

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Elif Güneren Genç

İstanbul, 2017

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi. Müge Koçum ....in "Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmaları Kapsamında Türkiye'nin Dış Ticaret Politikası Savunma Araçları" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi olarak **(oybirliği** ☒ **/ oyçokluğu** ☐ **)** ile başarılı bulunmuştur.

	Adı – Soyadı	**İmza**
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç Dr. Elif Güneren Genç	
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Figen Yıldırım	
Jüri Üyesi	: Yrd. Doç Dr Gülberk Gültekin Salman	

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZET

Dünya ticaretinde serbestleşme; büyüyen ve gelişen ekonomilerin artan üretim hacimleriyle tüm dünyayı potansiyel pazar haline getirme, bu doğrultuda yüksek ihracat hedefleri koyma, büyük miktarlı üretimlerle verimliliği arttırma, toplumlar için gelir ve refah artışı kaygı ve düşünceleriyle ortaya konmuş, benimsenmiş ve özellikle yeni nesiller tarafından geri dönülemez ve dönülmesi istenmeyen bir şekilde hemen hemen bütün ülkelerin ticaret politikalarının liberalleştiğinin göstergesidir. Diğer yandan, ülkelerin artan nüfusunun istihdam kaygısı ve yapılan yatırımların mali değerleri göz önüne alınarak rekabet edebilirlik koşullarının sağlanması ihtiyacı, beraberinde dış ticareti savunma politikalarına başvurma gereğini doğurmaktadır. Bu paradoks, söz konusu gerekçeleri ilke ve prensiplere bağlamak için Dünya Ticaret Örgütünün tesis edilmesine sebep olmuştur. Bu çalışmada DTÖ ilke ve prensipleri kapsamında dünya ülkeleri ve Türkiye'nin uygulamakta olduğu dış ticaret politikası savunma araçlarının tarihsel gelişimi ve istatistikleri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Liberalleşme, dış ticaret politikası, DTÖ, anti-damping, sübvansiyon, korunma önlemleri, gözetim, kota, tarife kontenjanı

ABSTRACT

The very definition of "Liberalization in World Trade" is that; to bring out all world as a potential market with their growing and developing production volumes, to render high export targets in this direction, to increase the productivity with high volume production, to liberalize the commercial politics of utmost all countries to yield up for consideration of income and welfare anxiety of societies which are duly adopted in principle and especially required by new generation in such a way as to irrevocably implementations. Alternatively, the anxiety of increasing population of countries and the neediness of commodity competition taking into consideration of the fiscal values of investments bring back the necessary action to apply the politics of foreign trade defences. This paradox has been caused to constitute the World Trade Organisation to lay down principles and to set of rules for the above reasons. By this dissertation has been evaluated the historically development and statistics of foreign trade safeguards of world countries and Turkey within the context of WTO's rules and principles.

Keywords: Liberalization, Foreign Trade Policy, WTO, Anti-dumping, Subsidy, Safeguards, Surveillance, Quota, Tariff Quota

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

Özet (Abstract) ii
Tablolar Listesi iii
Şekiller Listesi vi
Kısaltmalar viii

GİRİŞ 1
1.DÜNYA TİCARETİNDE SERBESTLEŞME VE DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ 2
1.1 Dünya Ticaret Örgütünün Genel Yapısı 6
1.2 DTÖ'nün Kuruluş Amacı ve Görevleri 7

2.DÜNYA TİCARETİNDE SERBESTLEŞMEYE KARŞILIK DEVLETLERİN YERLİ ÜRETİM SANAYİLERİNİ KORUMA GEREKSİNİMLERİ **9**

3.DIŞ TİCARET POLİTİKASI SAVUNMA ARAÇLARI NELERDİR? **12**
3.1Dampinge Karşı Önlemler 14
3.1.1. Damping Nedir? 14
3.1.2. Damping Tedbirleri ve Anti Damping Anlaşması 15
3.1.3 Anti Damping Soruşturması 17
3.1.4 Anti Damping Uygulamaları 21
3.1.5 Uluslararası Pazarlama ve Uluslararası Ekonomi Açısından Çeşitli Görüşler 41
3.2 Sübvansiyona Karşı Önlemler 43
3.2.1 Sübvansiyon Tanımı 43
3.2.2 Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması 45
3.2.3 Sübvansiyonların Başlıca Amaçları 48
3.2.4 Ekonomik Açıdan Sübvansiyonların Sakıncaları 50
3.2.5 Telafi Edici Önlemler Uygulamaları 52
3.3 Korunma Önlemleri 61
3.3.1 Korunma Önlemlerinin Amacı 63

3.3.2 Korunma Önlemleri Anlaşması 63
3.3.2. 1 Korunma Önlemi Alınabilmesi için Gereken Şartlar 64
3.3.2.2Korunma Önlemi Soruşturma Kuralları 65
3.3.2.3Korunma Önleminin Süresi ve Gözden Geçirilmesi 66
3.3.2.4 Korunma Önleminin Tekrarı 66
3.3.2.5 Korunma Önlemleri Komitesi 66
3.3.3 Korunma Önlemleri Uygulamaları 67
3.4 Gözetim Önlemleri 74
3.4.1 İthalatta Gözetim Uygulaması 74
3.4.2. Gözetim Belgesi Temini 75
3.5 Kota ve Tarife Kontenjanı 75
3.5.1. Kota Nedir? 76
3.5.2 Kotaların Türleri 76
3.5.3 Kota Uygulamalarının Etkileri 77
3.5.4 İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresine İlişkin Mevzuat 79
4.GELİŞMİŞ ÜLKELERİN KORUMACILIK POLİTİKALARI 81
4.1 Bölgesel Ticaret Birlikleri Açısından Korumacılık 85
4.2 ABD Dış Ticaret Politikasında Korumacılık 87
4.3AB Dış Ticaret Politikasında Korumacılık 91
4.4Japonya Dış Ticaret Politikasında Korumacılık 95
5.TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETTE KORUMACILIK POLİTİKALARI 97
5.1 Türkiye'nin 2000-2016 Yılları Arasında Uygulamaya Koyduğu Ticaret Politikası Savunma Araçları 102
5.2 Türkiye'nin Dış Ticarette Korumacılık Politikalarının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkisinin Ölçülmesi Uygulaması 136

SONUÇ 139
EKLER 145
KAYNAKÇA 147

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. 1977-2016 Yılları arasında yürürlüğe giren anti-damping önlemleri 24

Tablo 1a 1977-1986 Yılları arasında uygulanan anti-damping önlemleri. 27

Tablo 1b 1987-1996 Yılları arasında yürürlüğe giren anti-damping önlemleri. 28

Tablo 1c 1997-2006 Yılları arasında yürürlüğe giren anti-damping önlemleri. 30

Tablo 1d 2007-2016 Yılları arasında yürürlüğe giren anti-damping önlemleri. 34

Tablo 1e 2007-2016 Yılları arasında anti-damping uygulamaları sektörel dağılımı. 39

Tablo 2. 1977-2016 Yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler.....53

Tablo 2a 1977-1986 Yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler 54

Tablo 2a-1 1977-1986 Yılları arasında sektörel telafi edici önlemler.....54

Tablo 2b 1987-1996 Yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler. 55

Tablo 2c 1997-2006 Yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler. 56

Tablo 2d 2007-2016 Yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler. 57

Tablo 2d-1 Türkiye tarafından 2007-2016 yılları arasında yürürlüğe konan telafi edici önlemler.....58

Tablo 2d-2 Türkiye'ye karşı AB tarafından 2007-2016 yılları arasında uygulanan telafi edici önlemler.....58

Tablo 2e 2007-2016 Yılları arasında yürürlüğe girmiş olan sübvansiyona karşı telafi edici önlemlerin sektörel dağılımı. 60

Tablo 3. 1987-2016 Yılları arasında uygulanan korunma önlemleri 68

Tablo 3a 2007-2016 Yılları arasında yürürlüğe girmiş olan korunma önlemlerinin sektörel dağılımı.....69

Tablo 4. 1987-2016 Yılları arasında yürürlüğe giren özel korunma önlemleri.....70

Tablo 4a 1987-1996 Yılları arasında yürürlüğe giren özel korunma önlemlerinin sektörel dağılımı.....71

Tablo 4b 1997-2006 Yılları arasında yürürlüğe giren özel korunma önlemlerinin sektörel dağılımı.....72

Tablo 4c 2007-2016 Yılları arasında yürürlüğe giren özel korunma önlemlerinin sektörel dağılımı.....73

Tablo 5. Yıllara göre Dış Ticaret 2000-2016.....100

Tablo 6. Türkiye'nin 2000-2016 Yılları Arasında Uygulamaya Koyduğu Tarife Dışı Engeller 102

Tablo 7. 2000 yılında yürürlüğe giren 8 anti-damping uygulamasının kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat 104

Tablo 8. 2001 yılında yürürlüğe giren 2 anti-damping uygulamasının kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat 106

Tablo 9. 2002 yılında yürürlüğe giren 11 anti-damping uygulamasının kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat 108

Tablo 10. 2003 yılında yürürlüğe giren 23 anti-damping uygulamasının kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre..... 110

Tablo 11. 2004 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 112

Tablo 12. 2005 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 113

Tablo 13. 2006 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 115

Tablo 14. 2007 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 117

Tablo 15. 2008 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 118

Tablo 16. 2009 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 120

Tablo 17. 2010 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 122

Tablo 18. 2011 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 123

Tablo 19. 2013 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 125

Tablo 20. 2014 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 127

Tablo 21. 2015 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 128

Tablo 22. 2016 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı..... 130

Tablo 23. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında yürürlüğe koyduğu önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracatı 132

Tablo 24. Türkiye'nin 2000-2016 Yılları arasında Önlem Uyguladığı ürünlerin yıllık ihracatı ile Türkiyenin toplam yıllık ihracatının karşılaştırılması 133

Tablo 25. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında yürürlüğe koyduğu önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ithalatı 134

Tablo 26. Türkiye'nin 2000-2016 Yılları arasında Önlem Uyguladığı ürünlerin yıllık ithalatı ile Türkiye'nin toplam yıllık..... 135

Tablo 27 . 2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin dış ticaretine ait tanımlayıcı istatistikler 136

Tablo 28. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında önlem aldığı ürün gruplarının ihracatının Türkiye'nin toplam ihracatına etkisi 137

Tablo 29. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında önlem aldığı ürün gruplarının ithalatının Türkiye'nin toplam ithalatına etkisi 137

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. 2000-2016 Yılları Arasında Türkiye'nin İhracat – İthalat Verileri 101

Şekil 2. 2000-2016 Yılları Arasında Türkiye'de İhracatın İthalatı Karşılama Oranı 101

Şekil 3. 2000-2016 Yılları Arasında Türkiye'nin Uygulamaya Koyduğu Tarife Dışı Engeller. 103

Şekil 4.a Türkiye'nin 2000 Yılında Uygulamaya Koyduğu 8 Anti-damping Önlemini Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 105

Şekil 4.b Türkiye'nin 2000 Yılında Uygulamaya Koyduğu 8 Anti-damping Önlemini Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 105

Şekil 5.a Türkiye'nin 2001 Yılında Uygulamaya Koyduğu 2 Anti-damping Önlemini Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 107

Şekil 5.b Türkiye'nin 2001 Yılında Uygulamaya Koyduğu 2 Anti-damping Önlemini Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 107

Şekil 6.a Türkiye'nin 2002 Yılında Uygulamaya Koyduğu11 Anti-damping Önlemini Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 109

Şekil 6.b Türkiye'nin 2002 Yılında Uygulamaya Koyduğu11 Anti-damping Önlemini Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 109

Şekil 7.a Türkiye'nin 2003 Yılında Uygulamaya Koyduğu 23 Anti-damping Önlemini Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 111

Şekil 7.b Türkiye'nin 2003 Yılında Uygulamaya Koyduğu 23 Anti-damping Önlemini Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 111

Şekil 8.a Türkiye'nin 2004 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 112

Şekil 8.b Türkiye'nin 2004 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 113

Şekil 9.a Türkiye'nin 2005 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 114

Şekil 9.b Türkiye'nin 2005 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 114

Şekil 10.a Türkiye'nin 2006 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 116

Şekil 10.b Türkiye'nin 2006 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 116

Şekil 11.a Türkiye'nin 2007 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 117

Şekil 11.b Türkiye'nin 2007 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 118

Şekil 12.a Türkiye'nin 2008 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 119

Şekil 12.b Türkiye'nin 2008 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 119

Şekil 13.a Türkiye'nin 2009 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 121

Şekil 13.b Türkiye'nin 2009 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 121

Şekil 14.a Türkiye'nin 2010 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 122

Şekil 14.b Türkiye'nin 2010 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 123

Şekil 15.a Türkiye'nin 2011 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 124

Şekil 15.b Türkiye'nin 2011 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 124

Şekil 16.a Türkiye'nin 2013 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 126

Şekil 16.b Türkiye'nin 2013 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 126

Şekil 17.a Türkiye'nin 2014 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 127

Şekil 17.b Türkiye'nin 2014 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 128

Şekil 18.a Türkiye'nin 2015 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 129

Şekil 18.b Türkiye'nin 2015 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 129

Şekil 19.a Türkiye'nin 2016 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünlerin Yıllara göre İhracat ve İthalatı 130

Şekil 19.b Türkiye'nin 2016 Yılında Uygulamaya Koyduğu Önlemleri Kapsayan Ürünler için İhracatın ve İthalatı Karşılama Oranı 131

KISALTMALAR

ABD :	Amerika Birleşik Devletleri
AD :	Anti-damping
AET :	Avrupa Ekonomik Topluluğu
CIF :	Cost, Insurance & Freight, (Maliyet, sigorta ve navlun dahil fiyat)
DTÖ :	Dünya Ticaret Örgütü
EFTA :	Europian Free Trade Association, Avrupa Serbest Ticaret Birliği
GATT :	General Agreement of Tariff and Trade, Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması
GTİP :	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
HS :	Harmonized System, Harmonize sistem
IMF :	International Money Fund, Uluslararası Para Fonu
ITC :	International Trade Center, Uluslararası Ticaret Merkezi
MITI :	Ministery of International Trade and Industry, Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı
NAFTA :	North American Free Trade Agreement, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
OECD :	The Organisation for Economic Co-Operation and Development, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PET :	Polietilen tereftalat
s. :	Sayfa
STA :	Serbest Ticaret Anlaşması
STÖ :	Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması
TC. :	Türkiye Cumhuriyeti
TÖ :	Telafi edici Önlemler
UNCTAD :	United Nations Conference on Trade and Development, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
WTO :	World Trade Organization

GİRİŞ

Küreselleşme ve uluslararası ticaretin liberalleşmesi ile tüm mal ve hizmet kategorilerinde ülkeler şiddetli bir rekabet alanına sürüklenmişlerdir. Önceleri gümrük tarife önlemleriyle yerli üretim ve iç pazarların korunması sağlanabilirken, serbestleşmeyle birlikte gümrük vergilerinin indirgenmesi, miktar kısıtlamalarının azaltılması sonucunda, ülkeler dış ticaret politikası savunma araçlarını yeniden dizayn etmişlerdir. Günümüzde mal ve hizmet hareketleri ve tarım ürünleri trafiğinde ülkeler, kendi ekonomileri açısından zarar tehdidi oluşturacak hallerde yerli üretim ve sanayilerini koruma eğilimine yönelmişlerdir. Bu bağlamda Türkiye'de dahil, gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkeler rijit koruma stratejilerini yürürlüğe koymaktadırlar.

Ülkelerin yerli sanayilerini teşvik ederek ekonomik gelişme sağlama hedefleri büyüme ve kalkınmanın doğal bir sürecidir. Ancak, uluslararası rekabete karşı sürdürülebilir büyümeyi gerçekleştirebilmek adına, ihracat hedeflerine varma yolunda agresif destek politikaları uygulayan ülkelerden yapılacak ithalata karşı iç pazarların korunabilmesi için dış ticaret politikası savunma araçlarının devreye alınması gerektiği hallerde kaçınılmaz olmaktadır.

Bu durum bir yandan gelişim diğer yandan savunma mekanizmaları ikilemini ortaya koymaktadır. Uluslararası ticarette serbestleşme ve korumacılık, ekonomi, pazarlama ve dünya ticareti strateji uzmanlarınca daima paradoksal bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Bu çalışmada, dünya genelinde ticaretin serbestleşmesi maksadıyla tesis edilen Dünya Ticaret Örgütünün yürürlüğe koyduğu ilkeler çerçevesinde, serbestleşmeye karşı ortaya çıkan yerli sanayilerin korunması ihtiyacına binaen başvurulan dış ticaret politikası araçları ele alınmıştır. Ülkeler ve sektörler ve ürün grupları açılımlarıyla birlikte istatistiksel veriler incelenmiş, gerek Türkiye gerekse diğer ülkelerin uygulama panoraması ortaya konmuştur.

Türkiye'nin 2000 yılından bu yana uygulamaya koyduğu önlemlerin kapsadığı ürünlerin ihracat ve ithalat verileri çıkarılarak, aynı dönemde Türkiye'nin toplam ihracat ve ithalatına etkileri mukayese edilmiştir.

1. DÜNYA TİCARETİNDE SERBESTLEŞME VE DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ

Küresel ilerlemenin serbest piyasaya doğru ilk adımları, 1930'lu yıllarda ABD (Amerika Birleşik Devletleri) başkanı Franklin Roosevelt'in Ticaret Anlaşmaları Programıyla atılmış, uluslararası müzakerelerle karşılıklı gümrük tarifelerinin indirilmesi gündeme getirilmiş ancak hükümetler takip eden süreçte ticaret bariyerlerini dayatarak ithalatın önünü kesmek için farklı gerekçeler kullanmışlardır. (Krugman, 2004, s.368)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, dünya ticaretine ilişkin temel hedef, ticaretin liberalleşmesi olmuştur. Uluslararası sistem, ikinci dünya savaşının hemen sonrasında ticaretin önündeki engellerin kaldırılması amacı ile bir araya gelmiş, 1948 yılında 24 ülkenin taraf olduğu GATT (General Agreement of Tariff and Trade, Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması) yürürlüğe girmiştir. (Hoekman, 2013, s.47) GATT uluslar üstü bir kurum kurma ihtiyacının bir sonucudur. Özellikle Avrupa ülkelerinin savaştan büyük maddi kayıplarla çıktıktan sonra, ekonomilerini düzeltmek adına sadece ihracat yapmak, komşularından ithalat yapmamak yaklaşımlarıyla dünya ticaretinin tıkanması üzerine, dünya ticaretinin uluslar üstü bir kurum tarafından düzenlenmesi ihtiyacı hissedilmiştir. Uluslararası ticarette haksız rekabet, parasal ihracat teşvikleri, dampingli ihracat, tekelcilik, korumacılık, bu kurumun mücadele verdiği konular arasında olmuştur. (Yiğit, 2003, s.39)

GATT anlaşması ile uluslararası ticaretin temel ilkeleri oluşturulmuştur. Anlaşma çok taraflı bir sistem olup, değişen koşullar çerçevesinde düzenlenen kuralların güncellenerek, ülkelerin daha açık ve daha serbest ticaret politikalarını uygulamaları amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ticarette kısıtlamaların kaldırılması, gümrük tarifelerinde indirimler yapılması, uluslararası ticarette ayrımcılığın yok edilmesi hedefleri benimsenerek çok taraflı ve karşılıklı taviz ilkesi temel alınmıştır. (Hoekman, 2013, s.47)

Türkiye'nin GATT Anlaşmasını kabulü ilk kez 1951 yılında İngiltere – Troquay'da yapılan müzakerelerde görüşülmüş ve 1953 yılında ülkemiz GATT anlaşmasını imzalayarak taraf olmuştur. (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2009, s.5)

GATT Anlaşmaları çerçevesinde toplam 7 müzakere gerçekleştirilmiş ve en son 1994 yılında devam etmekte olan Uruguay müzakereleri akabinde 1 Ocak 1995 te Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kurulmuştur.

GATT Anlaşmaları yalnız mal ticaretini kapsadığı halde, DTÖ Hizmet Ticareti (GATS; General Agreement of Services) ve Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Haklarını da (TRIPS; Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights) içine almıştır.

GATT ve DTÖ dünya ticaretinin serbestleşmesi ve ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasında önemli gelişmeler sağlamıştır. (Hoekman, 2013, s.47-48)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında önem kazanan dünya ticaretinin serbestleşmesi çabaları günümüzde de sürdürülmektedir. Savaş sonrası dönemde dünya ekonomisindeki yapılanma sürecinde ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ile sürekli artan bir dünya ticareti, genişleyen talep ve gelir hacmi dünyadaki kaynakların daha etkili kullanımını, istihdamın artmasını ve yaşam standardının yükselmesini sağlamıştır. Ancak dünya ticaretinde serbestleşme ile birlikte dış rekabetin kontrolünü sağlamak amaçlı yeni korumacılık politikaları da ortaya çıkmakta ve serbestleşmeyi savunan gelişmiş ekonomilerin ithalatı ve dış rekabeti kontrol etmeye yönelik önlemleri en çok kullanan ülkeler oldukları gözlemlenmektedir. (Alkin, 2006)

Milli ekonomik çıkarlarını gözetmek durumunda olan hükümetlerin, yerli üretim sanayilerini korumak ve istihdamı arttırmak yönündeki kalkınma planları ile uluslararası ticaretin serbestleşmesi ve ithalata dayalı büyüme modelleri çelişmektedir. (Robertson, 1982, s.35)

Gelişmiş ülkeler bir yandan uluslararası ticaretle ilgili önlemlerin kaldırılmasını istemekle diğer yandan da iç pazarlarını ithalata karşı koruyucu önlemler almakla kendi rekabet güçlerini arttırırken üçüncü ülkelerin rekabet olanaklarını sınırlandırmaktadırlar. Serbestleşmeye paralel olarak gelişmiş ülkelerin korumacı yaklaşımlarını da genişletmeleri karşısında gelişmekte olan ülkeler zaten zayıf olan rekabet güçlerini de kaybetmektedirler. Buna karşılık ancak düşük teknolojili ve kaynağa dayalı üretim ve ihracat gerçekleştirebilen ülkelerin de bu alanda haklı bir koruma arayışına girdikleri görülmektedir. Tüm ülkelerin iç pazarlarını ve iç endüstrilerini korumaları, özellikle yeni sanayi dallarına yatırım

yapıldığı aşamada bu sanayi dalının küresel rekabet koşullarına uyum sürecinde büyük önem taşımaktadır.

Ülkeler arası ve bölgeler arası ticarette pazar açılımlarının karşılıklı olması ve gelişmişlik düzeyine bağlı olarak ülkelerin kademeli bir şekilde liberalleşmeye geçmeleri; ülkeler arası büyük dengesizliklerin oluşmasını önlemede ve gelişme yolundaki ülkelerin daha hızlı kalkınmalarını ve ekonomik büyümelerini gerçekleştirmelerini sağlamada önemli bir role sahiptir. (Alkin, 2006)

Serbest ticaret savunucularının temel düşünceleri; dünya kaynaklarının optimum kullanılması, dünya üretiminin maksimuma ulaşması, bütün ülkelerin kaynaklardan eşit faydalanması ilkelerine dayanmaktadır. Korumacılık sebebiyle kaynak dağılımının sağlanamadığını, rekabet fikrinin ortadan kalkması ile sanayide tembellik ve durgunluk yaşanacağını, belli sanayi dallarının korunmasında çıkar gruplarının oluşabileceğini, korumadan kaynaklı bürokratik engellerin kaynak israfı, rüşvet ve yolsuzluklara sebep olabileceğini korumacılık karşıtı argümanlar olarak sunmaktadırlar. (Seyidoğlu, 2013 s.149)

Bazı iktisatçılar tarafından serbest dış ticaretin sağlayacağı dolaylı faydalardan biri, geniş pazarlar için yapılacak büyük miktarlardaki üretimin verimliliğinin yüksek oluşu, daha yoğun sermaye kullanılması ile üretimde teknik gelişmelerin de hızlanacağı yönündedir.

Az gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkelerin, kendilerinin üretme kabiliyetine sahip olmadıkları ancak sanayileşebilmek için gerekli olan makine ve ekipmanları gelişmiş ülkelerden rahatlıkla ithal edebilmeleri serbest dış ticaretle sağlanır. Böylece bu ülkelerin gelişme yolunda önleri açılmış olur. (Alpar, 1985, s.154)

Serbest ticaretin sağladığı bir başka imkan ise tüm ülkeler için geçerli olmakla birlikte özellikle az gelişmiş ülkeler için önem taşıyan, ülkelerin üretemedikleri malları tüketme imkanı ile toplumun fayda düzeyinin yükselmesidir. (Elitaş, 2016, s.5)

Dış ticaretin her ülke için büyük önem taşıdığı ve dış ticareti gelişen ülkelerde ulusal gelir ve refahın da geliştiği kanısı bugün dünya geneline yayılmış bir düşüncedir. (Hatipoğlu, 1999, s.1)

Dış ticarette serbestleşme ile ekonomik büyüme ve yoksulluğun azaltılması arasında pozitif bir ilişki olduğu genel algısı hakim olmakla birlikte bu konuda yapılan bazı detaylı çalışmalar aslında bu iki değişkenin direk birbirlerine bağlı olmadığı, aradan bazı unsurların çekilmesi halinde dış ticarette serbestleşmenin tek başına refah

sağlamayacağı veya bir diğer ifade ile dış ticarette koruyuculuğun ve ticaret engellerinin ekonomik büyümeye engel olmadığı gibi sonuçlar görülmektedir. DTÖ üyesi olmayan ve dış ticareti devlet eliyle yürüten, ithalatı hem sayısal kısıtlar ve hem de yüksek vergiler ile koruyan Vietnam ile DTÖ üyesi olup tüm ithalat vergilerini maksimum yüzde on beşin altında tutan, ithalatın ve bilhassa ABD'den yapılan ithalatın önündeki her türlü engeli kaldırmış olan 1994-1995 ten itibaren dış ticarette geniş kapsamlı serbestleşme politikası izlemiş olan Haiti'nin ekonomik durumları karşılaştırıldığında Vietnam'ın gerek yüksek büyüme rakamları, gerekse yoksulluğun önemli ölçüde azaltılmasının yanı sıra dünya ekonomisi ile de hızlı bir entegrasyon yaşadığı, buna karşılık Haiti'nin hiç büyüme kaydedemediği gözlemlenmektedir.

Hükümetler tarafından kontrol edilmekte olan dış ticaret politikaları, gümrük vergileri ve tarife dışı kısıtlamaların düzeyi ile ekonomik büyüme oranlarını karşılaştıran araştırmalarda da sistematik bir ilişki bulunamamıştır. Buna karşılık ekonomik büyümelerini gerçekleştiren ve zenginleşen ülkelerin akabinde dış ticaret bariyerlerini düşürdükleri şeklinde sistematik bir bağlantı söz konusudur.

Dünya genelinde serbestleşmenin kuvvetli savunucusu olan DTÖ ve IMF (Uluslararası Para Fonu, International Monetary Fund) gibi örgütlerin dış ticarette serbestleşmeye dayanan kalkınma stratejilerini güvenle savunmaları yine bu konuda yapılan araştırmalara dayanmaktadır. Ancak detaylı incelemeler bu araştırmalarda korumacı dış ticaret politikaları ile değerlendirmeye alınan ülkelerin genellikle Sahra altı Afrika ülkeleri olduğu, ciddi makroekonomik dengesizlikler, siyasi istikrarsızlıklar yaşadıkları ve oldukça zayıf mali, finansal ve ticari yapılarının ve kurumlarının olduğu ortaya çıkmaktadır. Tüm bu araştırmalar ışığında özellikle dünyanın en gelişmiş ekonomilerinin de yüksek gümrük duvarları ile ekonomik büyümeye başladıkları akabinde tarife indirimleri ile dış ticareti serbestleştirdikleri, tarife indirimlerinin ardından da kalkınma stratejilerinde önemli rolü olan yerli sanayilerini tarife dışı engeller ile korumaya devam ettikleri görülmektedir. (Rodrik, 2009, s.224-230)

Son on yılda büyüme stratejileri açısından uluslararası ticaret değerlendirildiğinde, serbest ticaretin ülkelere sağladığı faydaların yanı sıra getirdiği maliyet de incelenmekte ve serbest ticarete karşılık korumacılığın çift yönlü analizleri yapılmaktadır. Serbest ticareti benimseyen ülkelerin başarı ve başarısızlık hikayeleri incelendiğinde ülkelerin ihracat rakamlarından ziyade ihracat sepetlerinin niteliğinin önemli bir belirleyici olduğu, ihracata dayalı büyümede zaman zaman büyümenin

refah sağlamayıp, yoksullaştıran büyümeye dönüşme ihtimali söz konusu olabilmektedir. Uluslararası ticarette serbestlik, potansiyel olarak olması gereken kazanımın çok altında getiriler sağladığından ve oyunun kazanan ve kaybeden tarafları olduğundan bugün pek çok ülke açısından cazibesini yitirmektedir. Ancak bu ticaretin kısıtlanması veya yasaklanması manasına gelmemeli, bazı düzeltici aksiyonlar alınmadan pazarın açılmasının refah seviyesinde düşüşe sebep olabileceği göz önüne alınarak endüstrilerin korunması liberalleşmeye paralel olarak gerçekleştirilebilmelidir. (Acharyya ve Kar, 2014, s.10-11)

1.1 Dünya Ticaret Örgütünün Genel Yapısı

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) uluslararası ticaretin serbestleşmesini sağlayan, ticari anlaşmaların hükümetlerce müzakere edildiği, anlaşmazlıkların çözümlenmesini sağlayan, uluslararası ticari kurallar sistemini yöneten bir örgüttür. DTÖ Ticaretin Uluslararası Kurallarını belirleyen, bu alandaki tek global kuruluş olma özelliğini taşır. Ülkeler arası ticaretin kurallarını koyar, uygulanmasını takip eder, kontrolünü sağlar ve yine ülkeler arasında çıkan ticari anlaşmazlıkların çözümünü bulmaya çalışır.

1986-1994 yılları arasında gerçekleştirilen Uruguay müzakereleri sonucu 1 Ocak 1995 tarihinde kurulmuştur. Temeli, 2. Dünya Savaşı sonrası yapılmış olan Tarife ve Ticaret Genel Anlaşması ' na (GATT) dayanmaktadır.

Şu an pek çok müzakere, 2001 yılında Katar'ın başkenti Doha'da üye devletlerin bakanlarının katılımıyla başlatılmış olan Doha Ajandası kapsamında sürdürülmektedir. Dünya çapında ticaret yapan milletlerin, müzakereler sonucu imzaladıkları anlaşmalarla uluslararası hukuki bir ticaret zemini oluşmaktadır.

DTÖ'nün merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrindedir. 29 Temmuz 2016 itibariyle 164 üye ülkeden oluşmaktadır (WTOa, 2017)

Yönetimsel olarak bakıldığında DTÖ, Dünya Bankası veya Uluslararası Para Fonu (International Money Fund) (IMF) gibi uluslararası örgütlerden farklılık gösterir. Yönetim gücü Organizasyonun yönetim kuruluna veya başkanlığına bırakılmamıştır.

DTÖ, üyeleri tarafından yürütülen bir organizasyon olup tüm kararlar üye devletler tarafından müzakereler sonucunda alınır. Ana kararlar, üye devletlerin bakanlarının, büyükelçi veya delegeleri eşliğinde katıldıkları en az 2 yılda bir yapılan

müzakere toplantılarında alınmaktadır. Kararlar genellikle konsensüs sağlanarak alınmaktadır. (WTOb, 2017)

DTÖ'nün asıl organı her 2 yılda bir toplanan Bakanlar Konferansıdır. Bakanlar Konferansları arasındaki süreçte işleri yürüten bir Genel Konsey vardır. Hem Bakanlar Konferansı ve hem de Genel Konsey tüm üyelerden oluşmaktadır. Ve yine tüm üyelerin mevcut olduğu konseyler, komiteler ve alt komiteler DTÖ anlaşmaları uygulamalarını izlemek ve yönetmekle görevlidirler. (WTOc, 2017)

Bu güne kadar 10 bakanlar konferansı düzenlenmiştir. Sonuncusu 2015 yılında Nairobi'de yapılmıştır. Bir sonraki bakanlar konferansının ise Aralık 2017'de Buenos Aires'te yapılması planlanmıştır.

DTÖ'nün kuruluşundan itibaren Bakanlar Konferansları sırasıyla :

Aralık 1996 Singapur

Mayıs 1998 Genova

Aralık 1999 Seattle

Kasım 2001 Doha

Eylül 2003 Cancun

Aralık 2005 Hong Kong

Aralık 2009 Genova

Aralık 2011 Genova

Aralık 2013 Bali

Aralık 2015 Nairobi (WTOg, 2017)

1.2 DTÖ'nün Kuruluş Amacı ve Görevleri

Ekonomik gelişme adına ticaretin olabildiğince serbestleşmesini sağlamak, ticaretin önündeki engelleri kaldırmak, dünya çapında ticari kuralların bilinirliği için kuralların şeffaflığını sağlamak DTÖ'nün esas amaçlarıdır. Esas gayesi ticaretin önündeki engelleri kaldırmak veya en aza indirmek olmasına rağmen bazı durumlarda tam aksine engelleyici görevleri de bulunmaktadır. Örneğin ticaret yolu ile salgın hastalıkların yayılmaması ve insan sağlığını tehdit eden durumların önüne geçilmesi maksadıyla DTÖ ticareti engelleyici görev üstlenebilir. (WTOd, 2017) DTÖ'nün amaçlarından biri de adil ticareti sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, ihracat sübvansiyonları ve pazarı kazanmak adına maliyetin altında satılan dampingli ürünler gibi adil olmayan uygulamaların önüne geçilmeye çalışılır.

DTÖ Ticaret Anlaşmaları, mal, hizmet ve fikri mülkiyet haklarını kapsamaktadır. Bu ticari anlaşmalar sabit olmayıp zaman zaman tekrar görüşülebilmekte veya yeni anlaşmalar ilave edilebilmektedir. DTÖ anlaşmaları hükümetler arasında imzalanmakla birlikte esas gaye, mal ve hizmet üreticileri ve ithalat ve ihracatçılarının işlerinin sorunsuz yürümesinin sağlanmasıdır. (WTOe, 2017)

DTÖ'nün Başlıca Görevleri :

- Ticari Anlaşmaları yönetmek, ticari müzakerelerin yapıldığı forumu oluşturmak
- Ticari engelleri kaldırmak veya azaltmak maksadıyla müzakereler yapılması
- Mal ve hizmet ticareti ve ticaretle ilgili fikri mülkiyet hakları konusundaki DTÖ anlaşmalarını izlemek ve yönetmek
- Ticari Anlaşmazlıkları ele almak
- Üye ülkelerin ulusal ticaret politikalarını izlemek, ikili ve bölgesel anlaşmaların şeffaflığını sağlamak
- Gelişmekte olan ülkelere teknik yardım ve eğitim desteği sağlamak
- Diğer uluslararası organizasyonlarla işbirliğinde bulunmak
- DTÖ'ye henüz üye olmayan ülkelerin üyelik sürecinde destek sağlamak
- DTÖ faaliyetlerinde faydalanılmak üzere Ekonomik araştırmalar yürütmek, ticari datalar toplamak ve yayınlamak
- Toplumu DTÖ misyon ve faaliyetleri konusunda eğitmek (WTOf, 2017)

2. DÜNYA TİCARETİNDE SERBESTLEŞMEYE KARŞILIK DEVLETLERİN YERLİ ÜRETİM SANAYİLERİNİ KORUMA GEREKSİNİMLERİ

Ulusal seviyede en anlamlı rekabetçilik kavramı üretkenliktir. Ülkelerin vatandaşları için yükselen bir yaşam standardı sağlama hedefleri, işgücü ve sermayenin kullanımı ve üretkenliğine bağlıdır. Üretkenlik bir ülkenin uzun vadeli yaşam standardının esas belirleyicisi olup kişi başına düşen gelirin de temel sebebidir. Bir ülkenin yaşam standardının yükselmesi için şirketlerin yüksek üretkenlik seviyeleri elde etmeleri ve zaman içerisinde bunu arttıracak kapasiteye sahip olmaları gerekmektedir. Uluslararası ticaret bir ülkenin üretkenliğini arttırabileceği gibi aksi yönde bir tehdit unsuru da olabilmektedir. Bir ülkenin şirketlerinin daha üretken olduğu sektörlerde uzmanlaşmaları, üretken olamadıkları sektörlerde ise üretim yerine ithalata yönelmeleri ulusal ekonomik büyümeyi destekler. Doğal kaynakların verimli kullanımı açısından, hiçbir ülke her alanda rekabetçi olamaz. İdeal olan ülkelerin işgücü havuzlarını ve doğal kaynaklarını en üretken şekilde kullanabilmesidir. Bu bağlamda ülke ekonomisinin belkemiğini oluşturan lokomotif sektörlerde sürdürülebilir rekabet üstünlüğü sağlayabilmenin gereği olarak bu sektör firmalarının dış rekabete karşı belli ölçülerde korunmasına ihtiyaç doğmaktadır. (Porter, 2008)

Ülkelerin ekonomi politikaları, bir ülkenin endüstrisini teşvikle güçlendirme ve ticaret bariyerleri oluşturmak isteme gerekçelerini açıkça göstermektedir. Firmalar ve bireysel teşebbüsler, ülke hükümetlerine lehte ticaret politikaları için lobi faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Ülkelerin siyasi ve politik gücü, büyüklüğü ve nüfus yoğunluğu ne ölçekte olursa olsun, sektörlerin ve endüstri kuruluşlarının teşvikler ve ithalat tarife kısıtlamaları üzerindeki lobi etkileri, ülkenin genel sanayi stratejisine uygun olma durumu dahi dikkate alınmadan hükümetler üzerinde etkili olabilmektedir. (Kerr ve Gaisfor, 2007, s352)

İktisadi olmamakla birlikte, siyasi açıdan ülkelerin savaş zamanlarında kendini koruyabilmelerinin bir gerekliliği olarak, savaşla ilgili tüm malları üretebilme yeteneğine sahip olabilmeleri için bu alanda korumacılık makul görülmektedir.

Savunma sanayiinde korumacılık genellikle bu alanda kritik önem taşıyan birkaç firmanın devlet tarafından desteklenmesi ile sağlanır. (Walther, 2002, s.249)

Milli savunma ile doğrudan ilintili olan endüstrilerin %100 korunması, bu sektörlerde dışa bağımlılığın minimuma indirilmesi, dışa bağımlılığı kaçınılmaz olan hammaddelerin dahi stoklanarak savaş ihtimalinde dayanma gücünün arttırılması zaruri görülmektedir. Savaş ve siyasi anlaşmazlıklar döneminde ülkelerin ambargo uygulama riskine karşılık ülkelerin stratejik malları üretebiliyor olması gerekmektedir ve bu malların üretiminin korunma altında olması gerekmektedir. (Elitaş, 2016, s.6)

Kalkınma açısından zaruri görülen bir diğer dış ticaret müdahalesi sebebi de "genç endüstri tezi" veya "bebek endüstri tezi" "infant industry argument" dir. Bu görüş, bir ülkede yeni kurulmakta olan bir endüstrinin belli bir gelişmişlik düzeyine, bir diğer ifade ile olgunluk seviyesine ulaşıncaya dek dış rekabetten korunması gerekliliğidir. Henüz yeni kurulan bir sanayi dalının ezici bir dış rekabete maruz kalması ayakta durmasını engelleyecek ve kurulma aşamasında daha, pazarda söz sahibi yabancı rakipleri tarafından silinmesine sebep olacaktır. Genç endüstri tezi esasen yeni sanayileşmekte olan ülkeler için geçerli olmakla birlikte, gelişmiş veya gelişme yolundaki ülkelerin de yeni sanayi dalları kurmak istedikleri, yüksek risk taşıyan teknolojik alanlara stratejik yatırım yapma sürecinde izledikleri benzer bir stratejik ticaret politikasıdır. Yeni yatırım yapılacak olan stratejik sektörler geçici olarak dış ticaret politikaları ile koruma altına alınır, sübvansiyon ve vergi destekleri sağlanır. II. Dünya Savaşı sonrası Japonya'nın sanayi ve teknoloji hamlesi, izlediği stratejik ticaret politikasına bağlanmaktadır. Avrupa'da Concorde ve Airbus uçaklarının geliştirilmesinde de yine aynı yöntem izlenmiştir. Ülkelerin stratejik ticaret politikası izlemeleri faydaları kadar riskleri de barındırır. Doğru sektörlerde uygulanmadığı takdirde uzun vadede başarısız olacak bu yatırımlar devlet bütçesine ağır ve hatalı maliyetler getirecektir. (Seyidoğlu, 2013, s.150-154)

Az gelişmiş ülkeler, sanayi malları ithalatına karşılık tarım ürünleri ihracatı yapmaktadırlar ancak tarım ürünleri fiyatları sanayi malları ile aynı düzeyde artmadığından dış ticaret dengeleri bozulmaktadır. Bu da onları koruyucu politikalar izlemeye zorlar. (Alpar, 1985, s.156) Jamaika'nın 1992'de ABD'den süt ithalatına izin vermesi yerli mandıralarını büyük zarara uğratmıştır. Ülke içi bir üretim dalının zarara uğraması bir kayıp olmakla birlikte fakirlik düzeyi yüksek olan Jamaika halkının daha ucuza süt tüketebilmesi de bu ülke halkına sağlanan bir fayda teşkil etmektedir. Az

gelişmiş ülkelerin pazarına giren yabancı firmalar bu ülkelerin yerli teşebbüslerine genellikle zarar verebilirler. Fakat beraberinde yeni teknolojiler ve yeni sanayi dallarının oluşması için de fırsat sağlarlar. (Öymen, 2007, s.27)

Yerli sanayinin dış rekabete karşı korunması, pozitif etkileri kadar, rekabetten uzak tutulan sektörlerde maliyetleri düşürme, ürün kalitesini yükseltme gibi olumlu stratejilerin geliştirilmesini yavaşlatabilir. Ülkelerin üretim sanayii sektörlerini koruma çabaları dış rekabeti tamamen yok edici değil belirli bir düzeyde tutarak uygulanabildiği takdirde olumlu ekonomik etkiler sağlayabilir. (Öney, 1973, s.28)

Koruyucu politikalara en çok taraftar olan belli bir sektöre uzun yıllarını vermiş, bilgi ve beceri birikimi olan çalışanlar, sektörün ithalatla mücadele edememesi halinde farklı bir alanda veya sektörde yeniden aynı deneyime sahip olmaları uzun yıllar alacağından, dış ticaret kısıtlamalarına güçlü politik destek verirler. Beşeri sermaye olarak da adlandırılan bu tecrübeli işgücü ithalatı kısıtlayıcı önlemler konusunda son derece istekli olmaktadırlar. (Walther, 2002, s.225)

DTÖ anlaşmaları kapsamında korumacılığında yine anlaşmalarla belirlenmiş olması DTÖ üyesi devletler için bir esneklik alanıdır. Serbestleşme sonrası artan ithalat tolere edilemez seviyelere geldiğinde, ithalat baskısı altında rekabet eden endüstriler için yasal olarak koruma sağlayabilmek devletler için de bir nevi sigorta olmaktadır. Bu şekilde koruma subaplarının olması aslında uluslararası ticarette serbestleşmeyi kolaylaştırmaktadır denilebilir. (Hoekman, 2013, s.415)

Uluslararası ekonomide gerek tarifeler ve gerekse tarife dışı engellerle korumacılık en çok tartışılan konulardan biri olmaktadır. Serbest ticaretin sağlanması halinde bunun tüketiciler açısından en yüksek refah seviyesini sağlayacağı gürüşü iktisatçıların ortak temel görüşü olmakla birlikte, bu tam serbest ticaretin uygulamada sağlanabilmesi mümkün olmamaktadır. Dünya ekonomisinin bütünü açısından en yüksek refah seviyesinin serbest ticaretle yakalanıyor olması kuramı bütün ülkeler için aynı sonucu vermemektedir. Bu noktada serbest ticaretten yüksek gelir elde eden ülkelerden, serbest ticaretten zarar gören ülkelere doğru gelir aktarımının gerçekleştirilmesi halinde dünya genelinde daha yüksek bir refahın sağlanabileceği görüşüne de yer verilmektedir. Ancak bütün teorik çalışmaların aksine uygulamada dünya ekonomisinde tarife oranlarının düşürülmesiyle tarife dışı engellerin kullanımında artış olduğu da bir gerçektir. (Parasız ve Ekren 2013, s.134)

3. DIŞ TİCARET POLİTİKASI SAVUNMA ARAÇLARI NELERDİR?

"Ticaret Politikası Savunma Araçları, Dünya Ticaret Örgütünün ilgili anlaşmalarında ve ithalat rejimi kararının 4. Maddesinde adı geçen iç mevzuatta yer alan, benzer veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticilerin ithalattan ciddi zarar görmesinin önüne geçmek amacıyla başvurulan; dampinge karşı önlemler, sübvansiyona karşı önlemler ile korunma ve gözetim önlemlerinin bütününe verilen genel isimdir. Ticaret Politikası Savunma Araçları; İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat, İthalatta Korunma Önlemleri Hakkında Mevzuat, İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresi Hakkında Mevzuat, İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Mevzuat, Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Mevzuat, İkili Anlaşmalar ve Protokoller veya Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında, Belirli Ülkeler Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Mevzuat, Türkiye'nin Ticari Haklarının Korunması Hakkında Mevzuat, ve Çin Halk Cumhuriyeti Menşeli Malların İthalatında Korunma Önlemleri Hakkında Mevzuat hükümlerine tabidir." (TC. Ekonomi Bakanlığı a, 04.03.2017)

Ülkelerin dış ticaret ilişkilerine hükümetler tarafından müdahale edilmesinin çeşitli gerekçeleri vardır. Bunlardan en önemlisi dış ticaret açığının tolere edilebilir limitlerin üzerine çıkması halinde dış borçlanmayı azaltmak maksadıyla yapılan müdahalelerdir.

Bir diğer müdahale sebebi yerli endüstrilerin dış rekabetten korunmasıdır. Az gelişmiş ülkeler yeni kurulan sanayilerini belli bir düzeye gelinceye kadar, genellikle bu sektörlere mali destek sağlayacak politikalar ile ve ayrıca ithalata karşı engeller koyarak korumaktadırlar. Gelişmiş ülkeler de, az gelişmiş ülkelerin düşük işçilik ve devlet destekli düşük maliyetlerle ürettikleri imalat sanayi malları ile rekabet edemeyeceklerinden, yerli sanayilerini ithalata karşı önlemlerle koruma yoluna giderler.

Ekonomik istikrarın bozulmasına sebep olan işsizlik oranlarının artması sebebiyle yerli yatırım ve yerli üretimin arttırılması yoluyla istihdamın arttırılması

sağlanmaktadır. Bu da dış ticaret politika araçlarının etkin kullanımı ile talebi ithalattan yerli ürünlere çevirmekle sağlanabilir.

Ülkelerin milli güvenliği açısından savunma sanayi sektörlerinde de maliyet unsurları dikkate alınmaksızın yoğun korumacılık uygulanmaktadır. Milli savunma sanayilerini geliştirmek isteyen ülkeler yerli silah ve mühimmat, hava, kara, deniz savunma araçları üretme teknolojilerine sahip olduktan sonra bu teknolojinin korunması adına bunların ihracına yasak getirebilirler. Yine savunma zafiyetine yol açmamak için milli güvenlik gerekçesi ile bu tarz ekipmanın ithalatına da izin vermeyebilirler.

Devletlerin dış ticarete müdahalesinde geleneksel araç gümrük tarifeleri iken serbestleşme ile gümrük tarifelerinin etkisi azaldığından farklı müdahale araçları kullanılmaya başlanmıştır. (Seyidoğlu, 2013, s.143-146) Gelişmiş ülkeler, ithalatta haksız rekabetin yerli sanayileri üzerinde oluşturduğu zarar sebebiyle, bu haksız rekabete sebep olan damping ve sübvansiyona karşı hukuki düzenlemelere ve önlemlere başvurmaktadırlar (Alkin, 2006, s.80)

GATT anlaşmaları dünya genelinde ticaretin adil olarak yapılabilmesi maksadına dayanan anlaşmalar olup, uluslararası rekabet koşullarının bozulması ile adil ticaret engellenmektedir. Haksız ticari uygulamalar serbest ticaretin önünde engel olarak kabul edilmekte ve GATT kuralları gereği haksız ticari uygulamalardan faydalanarak ithal edilen ürünlerin ithalatında söz konusu olan haksız ticareti tazmin etmek üzere ülkeler gümrük vergilerine ilave vergiler koyabilmektedirler. (Karluk, 2003, s.303) GATT anlaşmasına göre, beklenmedik gelişmeler sonucu bir malın ithalatı yurt içi üreticilerini tehdit edecek boyutta artarsa, söz konusu ülke tedbir alma hakkına sahiptir. (Öney, 1973, s.82) Gelişmiş ülkelerin yanısıra gelişmekte olan ülkeler de zaman içerisinde yerli üretim sanayiilerini dış rekabetten korumaya başlamışlardır. Gelişmekte olan ülkelerin dış borçlarının küresel ekonomideki olumsuz etkileri sebebiyle ithalatta koruyucu tedbirlere başvurmaları GATT bünyesinde de anlayışla karşılanmıştır. (Öney, 1973, s.41) GATT çerçevesinde gümrük tarifelerinin düşürülmeye başlanması, ikili STA'lar (Serbest Ticaret Anlaşmaları) ve ayrıca çoklu bölgesel anlaşmalarla uluslararası ticaretin önündeki tarife engellerinin kaldırılması, gümrük vergilerinin düşürülmesi sonrasında, tarifeler dışındaki kısıtlamalar artmış, özellikle gelişmiş ülkelerin dış ticaret politikalarında önemli bir yer kazanmaya başlamıştır. (Robertson, 1982, s.34)

3.1 Dampinge Karşı Önlemler

3.1.1. Damping Nedir?

"Bir malın normal değerinden (ihracatçı veya menşe ülkedeki iç piyasa satış fiyatından) daha düşük bir fiyatla ihraç edilmesine damping denir." (TC. Ekonomi Bakanlığı b, 04.03.2017)

Bir başka ifade ile damping,bir ürünün ihraç fiyatının o ürünün maliyet fiyatının altında olmasıdır. (Hoekman, 2013, s.431)

Damping, bir ülkenin bir diğer ülkeye ucuz mal satması değil, kimi zaman maliyetin dahi altına inilerek fiyatın kasdi düşürülmesi yoluyla pazar payını kapma stratejisi izlemesi, ithalatçı ülkenin yerli üretimine veya üretim potansiyeline zarar vermesi yahut zarar tehdidi oluşturmasıdır. (Ertürk, 1993, s.182)

Esas alınan nokta ulusal piyasa ile uluslararası piyasa arasındaki farklılaşmadır. Çeşitli sebeplerden zaman zaman ortaya çıkabilecek, iç piyasa satış fiyatının altında bir fiyata ihracat yapılması damping yapıldığı manasına gelmemektedir.

Dampingi üç temel başlık altında sınıflandırmak mümkündür.

- Geçici (sporadic) Damping : İç pazarda talebin azalması, tüketici zevklerinin veya tercihlerinin değişmesi sonucu satışların düşmesiyle artan stokları eritmek amacıyla, sadece değişken giderleri karşılayacak bir fiyattan söz konusu ürünün dış piyasada satılması geçici damping olarak değerlendirilir.
- Yıkıcı (predatory) Damping : Büyük ve güçlü firmaların dış piyasadaki rakiplerini ortadan kaldırmak amacıyla ihracat fiyatlarını bilinçli ve maksatlı olarak aşağı çekmeleri, dış piyasadaki rakipleri bu rekabete dayanamayarak üretimlerini sonlandırana kadar veya firmalar tamamen kapanana dek düşük fiyatlı satışlara devam etmeleri yıkıcı damping olarak adlandırılır. Uzun vadede rakipsiz hale gelen bu firmalar daha sonra fiyatlarını tekrar yükseltecek ve böylece geçmiş zararlarını da karşılamış olacaklardır.
- Sürekli (persistent) damping : Üretimde kapasite artışı hedefleyen ve üretim hacmini genişletmeyi hedefleyen bazı firmalar sabit giderlerini iç piyasa satışları ile karşıladıktan sonra üretimde doluluğu da dış piyasada düşük fiyatlı ihracat ile sağlamakta ve bunu bir satış yöntemi olarak süreklilik arz edecek şekilde benimsemektedirler. (Alkin, 2006, s.80)

Türk Hukuku açısından damping kavramı; "Bir ülkeden Türkiye'ye ihraç edilen bir malın aynı veya benzer bir malın normal değerinin altında bir ihraç fiyatı ile

Türkiye'ye sokulması" olarak tanımlamıştır. Kanuna göre tanımlanan fiyat dampingidir ve ekonomik olarak aynı mal tanımı olmasına karşın ülke içi ve dışı satışlarda izlenen farklı fiyat politikasını ifade etmektedir. (Boztaş, 2012, s.35)

3.1.2. Damping Tedbirleri ve Anti Damping Anlaşması

Haksız rekabetin en önemli araçlarından biri olan damping sorunu ilk kez 1920 lerde dünya gündemine gelmekle beraber uluslararası ticarette bağlayıcı nitelik kazanması ancak GATT 1967 Kenedy turunda tarife dışı engeller arasında kabul edilmesiyle olabilmiştir. (Karluk, 1995, s.131)

1948'de yürürlüğe giren GATT anlaşmasının VI: maddesinde haksız rekabete sebep olan dampingli ithalat ve buna karşı alınabilecek önlemler ilk kez uluslararası boyutta ele alınmıştır. Kennedy Round görüşmeleri sonrası 1967 yılında imzalanan Anti-Damping (AD) Kodu ile GATT'ın VI ncı Maddesini uygulama esasları ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. (Alkin, 2006, s.98)

Kenedy turu müzakerelerinde AD koduna Amerikan Kongresi karşı çıkmış ve uygulamada Amerikan Kanunları ile uyumlu olduğu ölçüde hükümlerinin geçerli sayılabileceği belirtilmiştir. (Hoekman, 2013, s.434)

Anti-damping tedbirlerinin ayrıntılı uygulaması ise 1973-1979 yılları arasında gerçekleştirilmiş olan Tokyo turunda düzenlenmiştir. Tokyo turu tarife dışı önlemlerin çerçeve anlaşmalarının sağlandığı GATT müzakere turu olmuştur. Tokyo turu ile dampingin tespiti ve yerli üretime verdiği zararın belirlenmesi kriterleri, anti-damping soruşturmasında izlenecek yöntemler, soruşturmanın nasıl açılacağı ve nasıl yürütüleceği uygulanacak önlemler ve süresi konularında kurallar konmuştur. (Gelir İdaresi Başkanlığı, 04.03.2017)

Dünya genelinde ticaretin boyutlarının genişlemesi ile birlikte 1970 ler ve sonrasında damping uygulamalarının hızla artması ve beraberinde alınan karşı tedbirlerin uluslararası ticareti olumsuz yönde etkilemesi neticesinde GATT 8. Müzakere turu olan 1986'da Uruguay'da başlayarak 1994'te Fas'ta tamamlanan müzakerelerde bu sorunlar için çok daha etkin çözümler aranmıştır. GATT Uruguay Round Ticaret Müzakereleri sonucunda; 1 Ocak 1995'te yürürlüğe giren nihai senet kapsamında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Kuruluş Anlaşması Ek I'de yer alan "GATT" 1994'ün VI ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma" (Anti-Damping Anlaşması) önceki kodların ana prensipleri korunmakla birlikte,

uygulamalarda taraflar arası şeffaflığa yer verilerek ve teknik çalışmaların çerçeveleri daha belirgin hale getirilerek yeniden formüle edilmiştir. (Alkin, 2006, s.98)

GATT kurallarına göre bir ülkedeki firmalar diğer bir ülkeye damping yapmak suretiyle iç Pazar fiyatının altında fiyatlardan ihracat yaptıkları takdirde bundan zarar gören ülkenin "anti-damping" vergisi koyma hakkı doğar. Bu vergi iki ülke arasındaki gümrük tarifelerinin dışında, tarife dışı bir vergidir. Anti-damping vergisi olarak adlandırılan bu verginin uygulanabilmesi için öncelikle soruşturma açılması, ithalatçı ülkenin yerli sanayiinin sözkonusu dampingden zarar gördüğünün veya zarar tehdidi altında olduğunun kanıtlanması gerekmektedir. (Karluk, 1995, s.132)

GATT Kuralları üreticilerin dış pazarlarda mallarını dampingli fiyattan ihraç etmeleri uygulamasını uluslararası rekabet koşullarını bozan haksız ticari uygulamalardan biri olarak kabul eder. GATT bünyesindeki Anti Damping Uygulamaları Anlaşması (tam başlığı: 1994 tarihli Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın VI. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma) üyelere dampingli ürünlere anti damping vergisi koyma yetkisi vermekle birlikte ithal edilen bir ürünün dampingli olduğunun kabul edilip edilmemesi hususunda son derece katı kriterler öngörmektedir. Böylece ithal fiyatı düşük olan herhangi bir ürüne dampingli ürün denilmesinin önüne geçilmiş olur ve dampingin uygulandığının kesin kati ispatı gerekli görülür. AD Anlaşmasında dampingden kaynaklanan düşük fiyatlı ithal malların ithalatçı ülkedeki gerek sınai kullanıcılara gerek nihai tüketicilere düşük fiyat sebebiyle fayda sağlayabileceği konusu da göz ardı edilmez. Bu sebepledir ki damping uygulaması tek başına soruşturma sebebi olarak kabul edilmemektedir. Ancak damping uygulamasının zarar verdiği veya zarar tehdidi oluşturduğu yerli sanayi kolları ithalatçı ülkede mevcut olduğu durumlarda ve dampingli ithalatın bu sanayi kollarına verdiği veya vereceği zarar ispatlandığı takdirde anti damping uygulamalarına müsaade edilir. (UNCTAD, 2002, s.163-164)

Anti-damping vergi miktarı soruşturma sürecinde tespit edilen ülkenin gördüğü zarar veya zarar tehdidine bağlı olarak tespit edilmekte olup iç piyasa üreticilerine çıkar sağlamaya yönelik olumsuzluklara sebep olmaması esastır. (Ertürk, 1993, s.182) Bu doğrultuda Anti-damping soruşturması açılabilmesi aşağıdaki şartlara bağlıdır :

- Söz konusu ürünün söz konusu ülke veya ülkelerden yapılan ithalatında hızlı ve önemli artış yaşanması, artış tehlikesi görülmesi

- İthalatçı ülkede söz konusu ithal ürünün yerli üretim piyasa fiyatının çok altında bir değere satılıyor olması
- Yerli üreticilerin söz konusu ithalattan zarar görerek şikayette bulunmaları
- İthal ürünün fiyatının ithalatçı ülke devleti tarafından belirleniyor olmaması (geçmişte ihraç fiyatlarını belirleyen sosyalist ekonomilerin uygulamaları açısından bu konu gündeme alınmıştır) (Karluk, 1995 s.132)

Yerli sanayinin, iç tüketimdeki daralma, tüketici davranış biçimlerindeki değişme gibi sebeplerden ötürü gördüğü zarar, doğrudan dampingli ithalata atfedilemeyeceğinden aradaki nedensellik bağının açıkça ortaya konması zaruridir. Ayrıca dampingli ithalatın olumsuz etkilediği üreticiler miktarsal olarak toplam yerli üretimin önemli bir oranını oluşturmalıdırlar. (UNCTAD, 2002, s.166)

Özetle anti-damping anlaşması, hükümetlere yerli endüstrilerinin zarar görmesi halinde dampinge karşı tedbir alma yasal hakkını vermektedir. Bunun için dampingden etkilenen ülke yetkilileri öncelikle damping yapıldığını ortaya koymalı, damping marjını hesaplamalı (damping yapan ülkenin ihracat fiyatının iç piyasa fiyatından ne ölçüde düşük olduğunun tespiti) ve sözkonusu dampingin yerli sanayilerine zarar verdiğini veya zarar tehdidi oluşturduğunu göstermelidirler. (WTOj, 2017)

3.1.3 Anti Damping Soruşturması

Başvuru : Anti damping soruşturması**,** dampinge konu ithalattan zarar gördüğünü iddia eden yerli sanayi tarafından veya yerli sanayi adına yapılacak bir şikayete dayalı olarak başlatılır. Başvuru sahipleri, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında düzenlemelerin ilgili hükümleri çerçevesinde dampingli ithalatı ortaya koyan bilgi ve belgeleri yetkili makamlara sunmak, yerli üretim dalı üzerindeki zararı veya zarar tehdidini ve bu zararın söz konusu dampingle arasındaki illiyet bağını gösterir bilgi ve belgeler ile birlikte ilgili kamu otoritelerine başvurmak durumundadırlar. (Alkin, 2006, s.81)

Anlaşma başvuruda bulunan üreticilerin söz konusu sanayinin toplam üretiminin en az % 25'ini gerçekleştiriyor olmalarını tamamlayıcı kriter olarak gerekli görür. Başvuru yetkili makamlarca kabul edilene dek ticarette belirsizliğe yol açmaması için başvuru sahiplerinin başvuruda bulunduklarını ilan etmemeleri istenir. Soruşturmanın başlatılması halinde ise yetkili makamlar bunu ilan etmek durumundadırlar. (UCTAD, 2002, s167)

Yerli sanayi tarafından bizzat veya onun adına yapılacak olan yazılı başvuru aşağıda belirtilen bilgileri içermelidir :

- Başvuru sahibini tanımlayan bilgiler, başvuru sahibinin aynı veya benzer ürün üretim hacmi. Başvuru sahibi üreticinin kendisi olmadığı durumlarda yerli sanayi adına başvuruyu yapan kurum, temsil ettiği tüm üretici firmaların listesini ve total üretim hacimlerini başvuru formunda bildirmelidir.
- Dampingli olduğu iddia edilen ürün tanımı yapılmalı, ihracatçı ülke veya menşe ülke, üretici veya ihracatçı firma ve sorulduğu takdirde dampingli ürünün bilinen ithalatçıları da bildirilmelidir.
- Ürünün üretildiği veya ihraç edildiği ülkedeki iç piyasa satış fiyatı, kayda değer iç piyasa satışları olmadığı takdirde, üçüncü ülke ihraç fiyatları bildirilmelidir.
- Dampingli olduğu iddia edilen ithalatın miktarı, bu ithalatın başvuruda bulunan yerli sanayinin satış fiyatlarına etkisi bildirilmelidir. (WTOk, 2017)

Soruşturmanın Açılması : Başvuruda sunulan bilgi ve belgelere dayanarak yetkili makamlar soruşturmanın açılmasına karar verdikleri takdirde ilk olarak bunu ihracatçı ülke makamlarına bildirmekle yükümlüdürler. Soruşturma başladıktan sonra başvurunun tam metni damping uyguladığı iddia edilen ihracatçılarla ve ilgili ülke hükümet yetkilileri ile paylaşılır. İhracatçı teşebbüslere kendi haklarını savunma fırsatı verilir aynı zamanda soruşturmayı açan makamların talebi üzerine üretim maliyetleri, satış fiyatları vs. bildirmekle yükümlüdürler. İşbirliği yapmamaları ve istenen bilgileri vermemeleri halinde soruşturma makamları, başvuruda yer alan bilgilere dayanarak karar alabilirler. Soruşturma süresince; ihraç fiyatı, normal değer, damping marjı ve üretim dalı üzerinde oluşan zarar ile ilgili çalışmalar yapılır. (Alkin, 2006, s.81)

AD anlaşmasına göre özel koşullar hariç soruşturma 1 yılda tamamlanmalıdır. Özel durumlar da dahil hiçbir koşulda 18 aydan uzun sürdürülemez. (WTOk, 2017)

Damping Marjının Hesaplanması : Damping, bir ürünün iç piyasadaki normal satış fiyatından daha düşük bir fiyatla ihraç edilmesi olduğundan bu iki fiyatın karşılaştırılması ile damping marjı belirlenmektedir. Anti- damping anlaşması bu iki fiyatın aynı koşullar altında değerlendirilmesini öngörmektedir. Karşılaştırmanın adil olması için tercihen fabrika çıkışı satış fiyatı, aynı zaman diliminde kullanılır. Fiziksel özelliklerdeki farklılıklar da göz önünde bulundurulur. Karşılaştırma sonucu elde edilen fark fiyatın CIF ihraç fiyatına oranı damping marjını verir. İhracatçı ülkede söz konusu ürünün iç satışlarının çok düşük olması halinde iç piyasa fiyatı karşılaştırmada

sağlıklı olmayacağından, üçüncü ülke ihraç fiyatı karşılaştırmada kullanılabilir. Üçüncü ülke ihracatı da olmadığı durumlarda, anlaşma ihracatçı ülkedeki üretim maliyeti üzerine eklenecek makul yönetim giderleri, satış ve genel giderler ile makul bir kar marjı ilavesi ile normal fiyatın hesaplanabileceğini öngörür.

Damping marjının de minimis olarak adlandırılan minimum kabul marjı olan %2 nin altında kaldığı durumlarda başvuru reddedilir. (WTOk, 2017)

Zararın Belirlenmesi : Anti-damping'e karşı tedbir**,** bir diğer ifade ile anti-damping vergisinin devreye girmesi ithalatın yapıldığı ülkede yerli sanayinin dampingli fiyatlarla rekabet edememesi ve maddi zarara uğraması şartına bağlıdır. Dampingli ithalatın belirgin şekilde artmasıyla yerli sanayi maddi zarara uğrayabilir, zarar tehdidi altında olabilir veya yeni kurulacak bir sanayi dalının kurulması gecikebilir. Maddi zararın belirlenmesi hususunda, dampingli ithalatın yerli üretime etkileri, ekonomik göstergeler, fiyatlar üzerindeki etkisi, kapasite kullanım oranları, üretim ve satış kayıpları, istihdam kaybı gibi veriler ile ortaya konur. (Alkin, 2006 s.82)

Maddi zararın belirlenmesi sürecinde ilk olarak dampingli ithalat miktarı ve dampingli ithalatın sebep olduğu yerli üretim satış fiyatlarındaki etkileri incelenir. Yerli endüstrideki gidiş hatı ortaya koyan göstergeler olarak, satışlardaki ve karlardaki, pazar payındaki düşüş veya düşme ihtimali, toplam karlılık, verimlilik, kapasite kullanımı gibi veriler incelenir. İç piyasa satış fiyatlarındaki etkiler için; damping marjı, nakit akışındaki negatif etkiler, stoklar, çalışan maaşları, sermayedeki artış, yatırımlar incelenir.

Zararın belirlenmesi için bu verilerin tamamının negatif olması şartı aranmaz, belli başlı birkaç verideki net göstergeler belirleyici olabilir. Yerli sanayide zarar incelenirken, bu zararın yerli sanayinin rekabetçiliğini koruyamaması, teknolojinin gerisinde kalması, pazarın ihtiyaçlarını öngörememesi veya dampingli ithalat haricindeki ithalat artışları gibi sebeplerden kaynaklanmadığının da gösterilmesi gerekmektedir. (WTOk, 2017)

Geçici Önlem : Soruşturma esnasında dampingin olduğu kanaatine varıldığı takdirde, soruşturma tamamlanıncaya kadar yerli üreticilerin daha fazla zarara uğramamaları açısından, damping marjı oranınca geçici vergi uygulamaya alınabilir. (Alkin, 2006, s.82)

Fiyat Taahhüdü : Soruşturma sürecinde ihracatçılar, dampingli fiyatlarını yükseltmeyi ve damping uygulamayı sonlandırmayı teklif ve taahhüt edebilirler. (Alkin, 2006, s.82)

Avrupa Birliği, AD mevzuatına göre ihracatçının fiyatı yükseltme taahhüdü kabul edilebilir bir uygulamadır ve AD soruşturmalarında AB (Avrupa Birliği) komisyonu sıklıkla fiyat yükseltme taahhüdünü kabul eder ve soruşturma bu şekilde sonuçlanır. Amerikan mevzuatında fiyat taahhüdü kabul edilmez ancak uygulamada, ihracatçı taraflar gayrı resmi olarak taahhütte bulunabilir ve bu durumda kimi zaman soruşturma geri çekilir. (Hoekman, 2013, s.443)

Kesin Önlem ve Nihai Anti-damping vergisi: Soruşturma neticesinde damping yapıldığı ve dampingin yerli sanayii zarara uğrattığı tespit edilirse, zararı ortadan kaldırmaya yetecek oranda kesin önlem devreye alınır. (Alkin, 2006, s.83) Anti-damping vergi oranı ve bunun tahsili uygulamada ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Türkiye ve AB'de uygulanan yöntemde, damping soruşturması öncesi uygulanan ihraç fiyatı ile normal değer karşılaştırılarak vergi oranı belirlenir ve sabit vergi uygulanır. Buna karşılık ABD'de periyodik gözden geçirmeler ile mevcut normal değere göre anti-damping vergi oranı işlem bazında belirlenir. Kanada ve Avustralya'da ise geçmiş verilerle tespit edilen olası normal değer ve ihraç fiyatına göre yine işlem bazında anti damping vergi oranı tespit edilir. Tespit edilen vergi miktarı damping marjına eşit veya tespit edilen zarara eşit olabilir ancak damping marjını geçemez. ABD ve Kanada Damping marjına eşit vergi miktarı uygularken, AB, Türkiye, Avustralya daha az vergi kuralı kapsamında damping marjı veya zararın telafisine yetecek olan oran arasında düşük olanı uygular. (ITC, 2013, s.16)

Önlem Alınmadan Soruşturmanın Kapatılması: Soruşturma neticesinde dampingin olmadığına veya damping marjının %2 de minimis oranının altında kaldığına hükmedilirse veya söz konusu dampingin yerli sanayii zarara uğratmadığına karar verilirse, damping soruşturması kapatılır. (Alkin, 2006, s.83)

Anti-damping Önlemlerinin Süresi ve Gözden Geçirilmesi: Anti-damping vergisi, zarara neden olan dampingi önlemek için gerekli olduğu müddetçe yürürlükte kalır ancak uygulamaya girdiği tarihten itibaren en fazla beş yıldan sonra gözden geçirme soruşturması yapılarak vergi uygulamasının devamına gerek duyulup duyulmadığı, dampingin devam edip etmediğinin tespiti yapılmak zorundadır. (WTOn, 2017)

Gözden geçirme soruşturması ile dampingin devam ettiği sonucuna varılırsa yeniden belirlenen damping marjı üzerinden anti damping vergisi alınmaya devam eder. Beş yılın sonunda gözden geçirme yapılmaz veya dampingin devam ettiğine dair bir bulgu olmaz ise anti-damping vergisi yürürlükten kalkar. (ITC, 2013 s.21)

3.1.4 Anti Damping Uygulamaları

Anti-damping ile ilgili ilk kanun 1904 yılında Kanada'da yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda karar mercii Gümrük Bakanlığı olarak tanımlanmıştır. Bir ürünün ihracat fiyatının adil piyasa fiyatından daha düşük olması halinde ilave gümrük vergisi alınması şeklinde gümrük kanununda yerini bulmuştur. Kanada'dan sonra Avustralya ve Yeni Zelanda da benzer anti-damping kanunları koymuşlar, 1921'de ise ABD, Fransa, İngiltere ve İngiliz Dominyonların'da da anti-damping kanunları yürürlüğe girmiştir. (Heydon, 2012, s.111)

GATT tarihinde ilk anti-damping vergisi 1955 senesinde İsveç tarafından İtalya'ya karşı naylon çorapta konmuş, birkaç ay sonra da kaldırılmıştır. Zaman içerisinde anti-damping vergisi sanayileşmiş ülkelerin üstünlüklerini kaybetme tehlikesi yaşadıkları sektörlerde yoğunlaşmıştır. (Karluk, 1995, s.134)

1970'lerin ortalarından başlamak üzere anti-damping uygulamaları yoğunlukla kullanılmaya başlamıştır. Anti-damping uygulamalarının en eski kullanıcıları Avustralya, Kanada, AB ve Amerikadır.

Anti-damping mevzuatını 1985 yılında kabul eden Hindistan, 1991 senesinde başlattığı ticaret reformlarının ardından 1992'de yoğun bir biçimde anti-damping önlemlerini kullanmaya başlamıştır. (Hoekman, 2013, s.417)

Avrupa Birliği açısından bakıldığında genellikle ithalatçı pozisyonundaki AB ülkeleri dampingli fiyatlardan ithalatı bir düşük maliyet unsuru olarak görmekteyken üretici pozisyonundaki AB ülkeleri çoğunlukla AD tedbirlerine başvurmaktadırlar. (Hoekman, 2013, s.455)

AB anti-damping mevzuatına göre, AB komisyonu AB'ye ithal edilen mallarda, AB dışı ülke üreticilerinin damping yaptığına dair iddiaları araştırmakla görevlidir. Soruşturma genellikle AB yerli üreticilerinin şikayeti ve başvurusu üzerine başlatılır. Başvuru üretici firmalar tarafından da, AB üye ülke hükümet yetkilileri tarafından da yapılabilmektedir. Ayrıca AB komisyonunun kendi insiyatifi ile re'sen

soruşturma başlatma yetkisi de vardır. Anti-damping önlemi alınması ve yürürlüğe konabilmesi için;

- İhracatçı ülke veya ülkeler tarafından damping yapıldığının ortaya konması
- Topluluk üyesi ülkelerin söz konusu endüstri dalında maddi zarara uğramış olmaları
- Topluluk üyesi ülkelerin endüstrilerinin gördüğü maddi zarar ile damping arasında nedensellik bağının bulunması
- Alınacak önlemin topluluk menfaatlerine aykırı olmaması,

gerekmektedir. Soruşturma sonrası bu koşulların sağlanması halinde ithal edilen ürüne anti-damping vergisi uygulanır. Uygulama genellikle malın kıymet değeri üzerinde (ad-valorem) belirli bir yüzde olarak uygulanır. Bazı durumlarda spesifik vergi uygulamaları da mümkün olmaktadır. Vergiler, ithal edilen malın AB'ye giriş yaptığı üye ülkenin ulusal gümrük otoritelerince toplanmaktadır. Damping yaptığı ispat edilen ihracatçılar, fiyat yükseltme taahhüdünde bulunabilirler. AB komisyonu bu teklifi kabul etmek mecburiyetinde değildir. Ancak kabul edilmesi halinde anti-damping vergisi uygulanmaz. Anti-damping vergisinin amacının dampingden kaynaklı zararı ortadan kaldırmak olması sebebiyle uygulanacak vergi oranının da bu minvalde belirlenmesi esastır. Uygulama süresi DTÖ kuralları gereği beş yıldır. AB komisyonu konulan anti-damping vergisinin etkinliğini, gerek ithalatçıların ve gerekse ihracatçıların alınan önleme riayet etmelerini denetler. (European Union, 04.03.2017)

Amerika'da anti-damping soruşturma prosesi iki farklı hükümet organı tarafından yürütülmektedir. Anti-damping soruşturmalarını yöneten birim, Ticaret Bakanlığı'nın altında, Uluslararası Ticaret Yönetimi birimidir. Anti-dampingden kaynaklı zararın tespiti yarı tüzel olan Birleşik Devletler Uluslararası Ticaret Komisyonu tarafından yürütülmektedir. Anti-damping soruşturmalarının halka duyurulması, Amerikan resmi gazetesi tarafından yapılmaktadır. (Bown,2007, s 41) Amerika'da bir endüstri anti-damping vergisi talebinde bulunduğunda, Ticaret Bakanlığı tarafından şikayetin haklılığı araştırılır, Uluslararası Ticaret komisyonu zarar boyutunu belirler, talebin haklılığına karar verilirse Ticaret Bakanlığı tarafından zarara eş değer şekilde anti-damping vergisi yürürlüğe konulur. (Walther, 2002, s 231)

ABD anti-damping mevzuatına göre ithalatçıların, perakende sektörünün veya tüketicilerin görüşlerinin dikkate alınması ve kamu menfaati sağlanması gibi kıstaslar söz konusu değildir. Damping yapıldığının ispatı ve ABD'li üreticilerin dampingli

ithalattan zarar gördüklerinin tespiti, anti-damping vergisi konması için yeterli şartlardır. (Alkin, 2006, s.40)

Türkiye'de izlenen yöntem ise, dampingli ithalattan zarar gördüğünü iddia eden yerli üreticilerin damping soruşturma başvurusunu Ekonomi Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğüne iletmesi ile başlar. İthalat Genel Müdürlüğü, dampingli ithalattan zarar gördüğünü bildiren yerli üreticilerin başvurularını inceler, soruşturma başlatılabilmesi için delillerin yeterliliğini ve doğruluğunu tespit eder ve azami 45 gün içerisinde inceleme sonuçlarını ve soruşturma açılması veya açılmaması yönündeki görüşünü İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kuruluna sunmakla görevlidir. (TC. Ekonomi Bakanlığı a, 12.03.2017) Soruşturma açılması veya açılmaması nihai kararını İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu vermektedir. Soruşturma açılması halinde soruşturmayı yürüten makam yine Ekonomi Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğü'dür. Bir damping soruşturması açılması kararı ile soruşturma sırasında alınan geçici önlem, kesin önlem, taahhüt, durdurma ve kapatma kararları Resmi Gazetede yayınlanan bir tebliğ ile ilan edilir. İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu, İthalat Genel Müdürünün veya görevlendireceği genel müdür yardımcısının başkanlığında; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin birer yetkili temsilcisi ile İthalat Genel Müdürlüğünün ilgili daire başkanından oluşur. Soruşturma neticesinde tespit edilen dampingi menşe ülke ihracatçıları kaldırmayı taahhüt ederlerse Türk makamları bu taahhüdü kabul edebilirler veya zararı ortadan kaldıracak oranda vergi konmasına da karar verebilirler. (28 TC. Ekonomi Bakanlığı b, 12.03.2017)

Dünya Ticaret Örgütü resmi istatistik verileri kullanılarak ülkelerin anti damping uygulamaları incelendiğinde gümrük vergilerinin aşağı çekilmesiyle birlikte özellikle gelişmiş ülkeler tarafından yoğun bir şekilde anti damping uygulamalarının kullanılmaya başlandığı görülür. Araştırmalarımızda açılan soruşturma değil, yürürlüğe konan anti-damping uygulamaları esas alınmıştır. Soruşturma açıldıktan bir müddet sonra geri çekildiği durumlar veya damping olduğu kanaatine varılmayan ve yürürlüğe girmeyen uygulamalar dahil edilmemiştir. Ülkeler diğer ülkelere karşı koruma engelleri soruşturmaları başlatabilirler ancak asıl olan hukuki olarak yürürlüğe konulan uygulamalar olduğu için bu tez çalışmasında fiilen yürürlükte olan uygulamalar ele alınmıştır.

Tablo 1. 1977-2016 yılları arasında yürürlüğe giren anti-damping önlemleri

Önlem Uygulayan Ülke	1977-1986	1987-1996	1997-2006	2007-2016	TOPLAM
AB	2	51	185	103	**341**
ABD	41	136	172	124	**473**
Arjantin		7	89	92	**188**
Avustralya	2	10	68	60	**140**
Brezilya		12	41	166	**219**
Çekoslovakya			1		**1**
Çin			92	67	**159**
Çin Taipei			11	6	**17**
Dominik Cumhuriyeti				2	**2**
Endonezya			12	33	**45**
Fas				6	**6**
Filipinler			2	1	**3**
Güney Afrika		12	94	18	**124**
Güney Kore			39	32	**71**
Hindistan		3	261	245	**509**
İsrail			8	5	**13**
Jamaika			4		**4**
Japonya		1	2	5	**8**
Kanada	7	41	73	49	**170**
Kolombiya		1	16	25	**42**
Kosta Rika				2	**2**
Letonya			1		**1**
Malezya		2	20	23	**45**
Meksika		25	65	35	**125**
Mısır			28	10	**38**
Pakistan			15	38	**53**
Paraguay			1		**1**
Peru		4	38	7	**49**
Polonya			2		**2**
Rusya			1	36	**37**
Singapur			2		**2**
Şili				4	**4**
Tayland			26	21	**47**
Trinidad ve Tobago			5	1	**6**
Türkiye		4	93	90	**187**
Ukrayna			15	25	**40**
Uruguay				1	**1**
Venezuela			17		**17**
Vietnam				4	**4**
Yeni Zelanda		10	13	5	**28**
TOPLAM	**52**	**319**	**1512**	**1341**	**3224**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 25/04/2017 10:08

1977-2016 yılları arasındaki 40 yıllık dönemde, yürürlüğe girmiş olan anti-damping önlemleri 10 ar yıllık dört periyotta yukarıda tablo 1 de incelenmiş olup, uygulama sıklığının 1997-2006 arasında en yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Anti-damping önlemlerini en üst düzeyde uygulayan ülkeler sırasıyla Hindistan 509, ABD 473, AB 341, Brezilya 219, Arjantin 188, Türkiye 187, Kanada 170, Çin 159, Avustralya 140, Meksika 125 ve Güney Afrika 124 olarak görülmektedir.

1997'ye kadar olan süreçte anti-damping uygulamalarının esas kullanıcıları dünyanın en gelişmiş ekonomileri olduğu, 1997'den sonra ise gelişme yolundaki ülkelerin yeni kurulan sanayileri ile birlikte bu sanayilerini korumak adına önlemleri yoğun bir şekilde kullanmaya başladıkları görülmektedir.

2007-2016 son 10 yıllık dönemde anti-damping uygulama sıklığının bir önceki 10 yıllık döneme göre azaldığı görülmektedir. Bu sonuç dünya genelinde 2008 krizi ile birlikte büyüme oranlarının belirgin bir şekilde azalması ve dünya ticaret hacminde yaşanan gerileme ile açıklanabilir.

"Türkiye'de damping konusunda ilk yasal düzenleme 19 Temmuz 1972 tarih ve 1615 sayılı Gümrük kanunudur. Bu yasanın 20. Maddesi misilleme, 21. Maddesi ise damping uygulamalarına karşı yerli sanayicilere kısmi bir koruma sağlamıştır." (Karluk, 1995, s.144)

Dampinge karşı önlemler konusunda 1989 yılında hazırlanan ilk mevzuatın yürürlüğe girmesinin ardından Türkiye'de de anti-damping soruşturmaları uygulanmaya başlamıştır. DTÖ üyeliği sonrası AD mevzuatı AD anlaşması ile uyumlu hale getirilmiştir. Bu mevzuat çalışması 1999 yılında tamamlanmıştır. 2000'lerden itibaren Türkiye'nin AD soruşturmaları artış göstermiştir. (Akman ve Yaman, 2008, s244-245)

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda, damping, normal değer ve zarar tanımları verilmiş, önlem alınacak haller, şikayet ve inceleme, İthalat Genel Müdürlüğü ve İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulunun görevleri ile dampinge karşı vergi, soruşturma, taahhütler, geçici önlemler, kesin önlemler ve geri ödeme gibi temel hususlar belirtilmiştir.

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelikte ise, genel olarak, şikayet, inceleme, soruşturma prosedürleri, bilgilerin toplanması, bilgilerin gizliliği, tarafların dinlenmesi, soruşturma süreci, damping kavramı, nominal değerin tespiti, üretim maliyetlerinin hesaplanması, fiyatların karşılaştırılması, zarar kavramı,

maddi zarar, maddi zarar tehdidi ve zarar etkisine ilişkin usul ve esaslar ile, İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulunun çalışma usul ve esasları detayları ile izah edilmektedir. (Boztaş, 2012, s.84-85)

Tablo 1'de görüldüğü üzere 1987-1996 yılları arasında Türkiye'nin toplam 4 anti damping uygulamasını yürürlüğe koyduğu görülmektedir. 1997-2006 yılları arasında ise Türkiye en çok AD önlemi alan beşinci ülke konumunda olup 93 uygulamayı yürürlüğe koymuştur. Son 10 yılda da Türkiye yine en fazla önlemi yürürlüğe koyan ülkeler arasında beşinci sırada yer almış ve 90 adet AD vergisi yürürlüğe girmiştir.

Türkiye, yerli sanayi sektörlerini haksız ithalata karşı korumak adına bir yandan AD önlemlerini etkin olarak uygulamakta, diğer yandan artan ihracat hacmi ile zaman zaman damping soruşturmalarına hedef olmaktadır. (Akman ve Yaman, 2008, s.247)

Tablo 1.a 1977-1986 yılları arasında uygulanan anti-damping önlemleri

1977 - 1986 On Yıllık Dönemde Uygulanan Anti-Damping Önlemleri					
	Önlem Uygulayan Ülkeler				
Önlem Alınan Ülkeler	**Avustralya**	**Kanada**	**AB**	**ABD**	**TOPLAM**
ABD	1	2			**3**
Almanya				1	**1**
Arjantin				2	**2**
Belçika				1	**1**
Brezilya				3	**3**
Çin		1		8	**9**
Çin Taipei				6	**6**
Fransa				5	**5**
Güney Kore		3		2	**5**
Hindistan				1	**1**
HongKong		1			**1**
İran				1	**1**
İtalya				2	**2**
Japonya	1		1	2	**4**
Kanada				3	**3**
Meksika				1	**1**
Polonya			1		**1**
Singapur				1	**1**
Tayland				1	**1**
Türkiye				1	**1**
TOPLAM	**2**	**7**	**2**	**41**	**52**

Kaynak: WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 25/04/2017 09:38

1977-1986 aralığında anti-damping uygulama öncüsü olarak ABD 41 uygulama ile başı çekmekte, Kanada, Avustralya ve AB'nin ise az sayıda uygulamaları görülmektedir. Bu yıllarda ülkeler iç dinamikleri açısından uluslararası dış ticarette spesifik üretim branşlarında yerli üreticilerin zarar tehdidini ortadan kaldırmak için GATT anlaşması kapsamında yasaklanmış olmasına rağmen, gönüllü ihracat kısıtlamaları yöntemine başvurmaları nedeniyle anti-damping uygulama sayısı düşük oranda kalmıştır. Bu dönemde Türkiye'ye karşı da ABD tarafından dairesel kesitli kaynak yapılmış, demir veya alaşımsız çelik boruların ithalatında bir adet anti-damping uygulaması olup, Çin ve Çin Taipei'nin toplamda 15 anti damping uygulaması ile en fazla hedef alındığı görülmektedir.

Tablo 1b. 1987-1996 yılları arasında yürürlüğe giren anti-damping uygulamaları

1987 - 1996 On Yıllık Dönemde Uygulanan Anti-Damping Önlemleri																
	Önlem Uygulayan Ülkeler															
Önlem Alınan Ülkeler	AB	ABD	Arjantin	Avustralya	Brezilya	Güney Afrika	Hindistan	Japonya	Kanada	Kolombiya	Malezya	Meksika	Peru	Türkiye	Yeni Zelanda	**TOPLAM**
ABD	2			1	1	1			7			3				15
Almanya		9							2							11
Arjantin		3							1							4
Avustralya		1														1
Bangladeş		1			1											2
Belarus	2													1		3
Belçika		1				1										2
Bosna Hersek					1											1
Brezilya	1	9	1	1					3			7				22
Çekoslovakya									1							1
Çin	15	21	3	1	4	5	2		2	1		8	2		3	67
Çin Taipei	2	8	1			1			4						1	17
Danimarka									1							1
Endonezya	2								1						1	4
Filipinler				1					1							2
Finlandiya		1														1
Fransa		4										1				5
Güney Afrika				1											2	3
Güney Kore	4	9	1	1		1			3		1	1				21
Hırvatistan	1				1											2
Hindistan		4			1	1			2			1				9
Hollanda		2				1			1							4
HongKong	1											1				2
İngiltere		4							1						1	6
İspanya		2							1							3
İsveç		1														1
İtalya		8							1							9
Japonya	1	22		1			1		1							26
Kanada		3				1										4
Macaristan	1								1							2
Makedonya					1											1
Malezya	3	1							1							5
Meksika	1	4			1								2			8
Moldovya														1		1
Norveç		1														1
Özbekistan		1														1
Pakistan								1								1
Polonya		1														1
Romanya		2							1							3
Rusya	4	3										1		1		9
Singapur	2	2		1					1							6
Slovenya					1											1
Tayland	5	3		2					2		1				2	15
Türkiye	1	2														3
Ukrayna	3	2							1			1		1		8
Venezüela		1	1						1			1				4
TOPLAM	51	136	7	10	12	12	3	1	41	1	2	25	4	4	10	**319**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 25/04/2017 10:02

Tablo 1b de görüleceği üzere, az gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkelerin yoğun damping saldırıları karşısında, gelişmiş ülke statüsünü taşıyan başta ABD olmak üzere AB ülkeleri ve Kanada'nın yoğun anti damping önlemlerini uygulama zorunluluğu hissettikleri açıkça görülmektedir. Uygulamanın anlam ve önemini öncelikle AB, Nafta gibi Ekonomik Birliklerin kavradığı, yerli üreticilerin korunması bağlamında önlemin sağladığı pozitif etkilerin görülmesi ile Avustralya, Brezilya, Güney Afrika ve Yeni Zelanda gibi ülkelerin de anti-damping prosedürlerini dış ticaret politikası önlemlerine dahil etmişlerdir. Nitekim Türkiye de bu 10 yıllık dönemde 4 adet anti-damping uygulaması ile savunma araçları politikasında anti-damping uygulamalarını devreye koymuştur. Sonuç itibariyle 1987-1996 yılları arasında 15 ülke toplamda 319 adet anti-damping uygulamasını yürürlüğe koymuştur.

Tablo 1c. 1997-2006 yılları arasında yürürlüğe giren anti-damping uygulamaları

1997 - 2006 On Yıllık Dönemde Yürürlüğe giren Anti-Damping Önlemleri																																					
	Önlem Uygulayan Ülkeler																																					
Önlem Alınan Ülkeler	AB	ABD	Arjantin	Avustralya	Brezilya	Çekoslovakya	Çin	Çin Taipei	Endonezya	Filipinler	Güney Kore	Güney Afrika	Hindistan	İsrail	Jamaika	Japonya	Kanada	Kolombiya	Letonya	Malezya	Meksika	Mısır	Pakistan	Paraguay	Peru	Polonya	Rusya	Singapur	Tayland	Trinidad Tobago	Türkiye	Ukrayna	Venezuela	Yeni Zelanda	**TOPLAM**
ABD	3		4	4	3		17		1		4	4	14				7	3		1	14										1		1		81
Almanya		2	1	1	1	1	3					5	6				1						1								1				23
Arjantin		2			2																				2				1							7
Avustralya	2		1					1				3	2							1																10
Avusturya			1	1								1																								3
Bangladeş													1																							1
Belarus	3	1											1																			4				9
Belçika		1		1			1					2	1				1	2													1	1				11
Birleşik Arap Emirlik.													5																							5
Brezilya	3	5	14	1								3	7				3				2			1	2						1					42
Bulgaristan	3												1				2				1										1					8
Cezayir	1																												1							2
Çekoslovakya	3	1											2				1									1										8
Çin	39	42	18	10	9			1	2	1	10	12	62	4	1		10	3		1	23	7	1		13				2	2	36	2	5	2	318
Çin Taipei	10	9	5		1		7				2	4	22			1	4			2	3	2	1		3				2		9				87
Danimarka					1								1								1															3
Dominik Cumh.															1																					1
Ekvator		1																			1															2
Endonezya	10	8	2	2			1			1	2	6	11		1		2			6	1	3	2		1				3	1	4			1	68
Estonya	1																		1																	2
Faroe Adaları	1																																			1
Filipinler	3	1		2				1	1											1											1					10
Finlandiya		1		2	1				1								1						1								1	1				9
Fransa		3		2	2		1				1	4	3				3					1	1													21
Guatemala																					1															1
Güney Afrika	2	4	5	3	2								4				3						1						1						1	26
Güney Kore	7	10	7	9			19	3	2			10	22			1	4			4	1	1	2						3		8			3	116

Tablo 1c. devamı

Önlem Alınan Ülkeler	AB	ABD	Arjantin	Avustralya	Brezilya	Çekoslovakya	Çin	Çin Taipei	Endonezya	Filipinler	Güney Kore	Güney Afrika	Hindistan	İsrail	Jamaika	Japonya	Kanada	Kolombiya	Letonya	Malezya	Meksika	Mısır	Pakistan	Paraguay	Peru	Polonya	Rusya	Singapur	Tayland	Trinidad Tobago	Türkiye	Ukrayna	Venezuela	Yeni Zelanda	**TOPLAM**
Gürcistan													1																						1
Hırvatistan	2																																		2
Hindistan	16	9	4		1		2	1	3		2	10					3					3	1		1				2	1	6				65
Hollanda		2			1		2					1						1			1										1				9
HongKong												1	4							1															6
İngiltere		2		2	2		2				1	3	2				1																		15
İran							1						4										1												6
İrlanda												1																						1	2
İspanya		3	3		1						1	2	3				1					1													15
İsrail	1			1								1																			1				4
İsveç		2	1	1								1	1				1																		7
İsviçre																	1																		1
İtalya		6	2	1	1							1	2				1					1									1	1	1		18
Japonya	6	13	2	4	1		20	2			10		11				2				1	1							2				3		78
Kanada		4		2			1				1		3							1															12
Kazakistan		2	2		1		1											1			1				3				2				2		15
Katar													1																						1
Kolombiya				1																															1
Küba																	1																		1
Laos	1																																		1
Letonya	1	1															1																		3
Libya	1																																		1
Litvanya	1																																		1
Macaristan		1		1									1									1									1				5
Makedonya													2				1																		3
Malavi												1																							1
Malezya	8	2	1	4			2		1		2	2	6									1	1					1	1		3			1	36
Meksika	2	7	1	1	2		1						2				2								1										19
Mısır	1											3																							4

Tablo 1c. devamı

Önlem Alınan Ülkeler	AB	ABD	Arjantin	Avustralya	Brezilya	Çekoslovakya	Çin	Çin Taipei	Endonezya	Filipinler	Güney Kore	Güney Afrika	Hindistan	İsrail	Jamaika	Japonya	Kanada	Kolombiya	Letonya	Malezya	Meksika	Mısır	Pakistan	Paraguay	Peru	Polonya	Rusya	Singapur	Tayland	Trinidad Tobago	Türkiye	Ukrayna	Venezuela	Yeni Zelanda	**TOPLAM**
Moldovya	1	2															1																		4
Morocco	1																																		1
Nepal													2																						2
Nijerya													1																						1
Oman													1																						1
Norveç	3																																		3
Özbekistan																							1												1
Pakistan	2											1										1			1										5
Paraguay			1																																1
Polonya	4	1	2					1				1	2				1															2			14
Portekiz		1										1	1																						3
Romanya	3	2	1		2								3	1			1				2	1						1		1					18
Rusya	10	3	1	1	2		7	1				2	8				3	3			5				3	1		2		3	3	2		60
Singapur	1			3			2				3		13																						22
Slovakya	1		1														2											1			1				6
Srilanka	1																													1					2
Suudi Arabistan	1			1									3																						5
Şili		3	1		1																1				6										12
Tayland	12	4	2	7			1		1			4	12		1		1			2		3	1						1	6		1	3	62
Trinidad ve Tobago		1																1																	2
Türkiye	2	1	2									2	4	2			3											1							17
Ukrayna	6	6	2		1		1					1	3				3	2			5				1		1		1		2		2		37
Uruguay			1																																1
Ürdün														1																					1
Venezuela		1			1																1							1							4
Vietnam	6	2															1					1			1					2				13
Yeni Zelanda			1		1																														2
Yunanistan					1																									1			1	3
Zimbabve												1																							1
TOPLAM	185	172	89	68	41	1	92	11	12	2	39	94	261	8	4	2	73	16	1	20	65	28	15	1	38	2	1	2	26	5	93	15	17	13	**1512**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 25/04/2017 10:04

Araştırmalarımıza göre 1977-2016 yılları arasında anti-damping uygulamalarının en yoğun görüldüğü dönem 1997-2006 yılları arasındaki dönemdir. Toplam 1512 anti-damping uygulaması yürürlüğe girmiştir. Bu 10 yıl zarfında Hindistan'ın 261 uygulama ile başı çektiği görülmektedir. Hindistan toplam 261 uygulamanın 62'sini Çin'e karşı almıştır. Bu dönemde Hindistan'ı 185 uygulama ile AB takip etmekte ardından 172 uygulama ile ABD gelmektedir. Yine bu ülkeler tarafından da en yüksek sayıda anti-damping vergisi Çin'e karşı konmaktadır. Bu dönemde toplam 318 anti-damping vergisi ile Çin'in özellikle gelişmiş ülkeler tarafından hedef alındığı görülmektedir. 11 Aralık 2001 tarihinde Çin'in DTÖ üyesi olması ile uluslararası ticarette serbestleşme yolunda attığı bu adım ve buna paralel olarak dünya pazarlarına açılma döneminde yoğun devlet destekli politikalar izlenmesi ile rekabet dengelerini bozan dampingli ürünlere karşı başta endüstriyel gücü yüksek ülkeler tarafından yoğun anti-damping vergileri uygulamaya konmuştur.

Bu dönemde Türkiye'de Çin'den yoğun bir ithalat girişine maruz kalmış. Dampingli ürünlerle rekabet edemeyen yerli üreticileri korumak adına anti-damping önlemleri süratle devreye alınmıştır. Bu dönemde kendisine yüksek oranda anti-damping uygulanan ülkelerden biri de Güney Kore'dir ve toplam 116 önlem ile Çin'den sonra gelmektedir. Güney Kore'ye karşı anti-damping uygulamalarındaki bu yüksek oran da yine Güney Kore'nin 1 Ocak 1995'te DTÖ üyeliğinin kabulü ile uluslararası pazara açılımı ile paralel olduğu görülmektedir. O dönem için düşünüldüğünde hem Çin ve hem de Güney Kore ucuz işgücü maliyeti avantajının yanı sıra büyük oranda devlet destekleri ile haksız rekabet ortamına sebep olmuşlardır.

Tablo 1d : 2007-2016 yılları arasında yürürlüğe giren anti-damping önlemleri

2007 - 2016 On Yıllık Dönemde Uygulanan Anti-Damping Önlemleri																																	
	Önlem Uygulayan Ülkeler																																
Önlem Alınan Ülkeler	AB	ABD	Arjantin	Avustralya	Brezilya	Çin	Çin Taipei	Dominik Cumh.	Endonezya	Fas	Filipinler	Güney Kore	Güney Afrika	Hindistan	İsrail	Japonya	Kanada	Kolombiya	Kosta Rika	Malezya	Meksika	Mısır	Pakistan	Peru	Rusya	Şili	Tayland	Trinidad Tobago	Türkiye	Ukrayna	Uruguay	Vietnam	Yeni Zelanda	**TOPLAM**
ABD	4		2	2	15	17				1		2	1	15			1		1		4		1	1					3					70
Almanya		3	2	1	9								1								1		1		1				1	1				21
Arjantin	1	1			2																1					4								9
Avustralya		2												2		1																		5
Avusturya			2		2																													4
Bangladeş					1																		1											2
Belarus	1								1					1																2				5
Belçika					1																		2											3
Birleşik Arap Emirlik.		2			3									5			1						1											12
Bosna Hersek	1																																	1
Brezilya	1	2	10			1							2				2				1		1		1									21
Bulgaristan														1															3	1				5
Çekoslovakya																										1								1
Çin	43	55	44	16	51		5		8	1		10	8	72	2	2	17	20		8	20	5	8	2	11		13	1	29	7	1	1	2	462
Çin Makao	1																								4									5
Çin Taipei	5	10	3	7	10	7			4			1	1	22			2			2			3		4		3		4			1		89
Danimarka										1							1				1													3
Endonezya	5	4	3	5	3	2						2		10			2			4			4						8			1		53
Ermenistan	1																																	1
Filipinler	1		1											1			1												1					5
Finlandiya			1	1	3																													5

Tablo 1d devamı

Önlem Alınan Ülkeler	AB	ABD	Arjantin	Avustralya	Brezilya	Çin	Çin Taipei	Dominik Cumh.	Endonezya	Fas	Filipinler	Güney Kore	Güney Afrika	Hindistan	İsrail	Japonya	Kanada	Kolombiya	Kosta Rika	Malezya	Meksika	Mısır	Pakistan	Peru	Rusya	Şili	Tayland	Trinidad Tobago	Türkiye	Ukrayna	Uruguay	Vietnam	Yeni Zelanda	TOPLAM
Fransa				1	2	1															1		1											6
Güney Afrika	1	1			4									4	1	1									1									13
Güney Kore	3	8	2	9	11	6	1		3					20			7	2		4	1	1	5		1		2		1	1				88
Hindistan	6	4	5		7	5			3			2					2	1			1	2	1	1	1				4					45
Hollanda													1				1						1											3
HongKong					1									3											4				1					9
İngiltere					1	1							1								1									1				5
İran														4									1											5
İspanya			1	1				1								1					2									1			1	8
İsrail					1									3															2					6
İsveç		1	1	1	2								1																					6
İsviçre														2																				2
İtalya				2	3	1									1		1					1	1		1				1					12
Japonya	1	2		4	1	12			1			6		9			1																	37
Kanada	1	2	1		2	1						1																	1					9
Kazakistan	2								1																									3
Kenya														1																				1
Kırgızistan																														1				1
Kolombiya			1																															1
Kuveyt																													1					1
Macaristan					1																													1
Makedonya	1																																	1
Malezya	7	2	1	2	1	1			4			3	1	14												1		10			1	2	50
Meksika		8	1		5									2			1	1						2									20

Tablo 1d devamı

Önlem Alınan Ülkeler	AB	ABD	Arjantin	Avustralya	Brezilya	Çin	Çin Taipei	Dominik Cumh.	Endonezya	Fas	Filipinler	Güney Kore	Güney Afrika	Hindistan	İsrail	Japonya	Kanada	Kolombiya	Kosta Rika	Malezya	Meksika	Mısır	Pakistan	Peru	Rusya	Şili	Tayland	Trinidad Tobago	Türkiye	Ukrayna	Uruguay	Vietnam	Yeni Zelanda	TOPLAM
Mısır	1				2					1																			1					5
Oman		2												1			1						1											5
Norveç														2																				2
Pakistan													1	2															2					5
Peru			1																															1
Paraguay			1		1																													2
Polonya																													1	1				2
Portekiz		1								1											1													3
Romanya			1																										2					3
Rusya	5	2			2	2			1			1		6																7				26
Sırbistan																													1					1
Singapur				1	1	4			1			1		7																				15
Srilanka	1													2																				3
Suudi Arabistan					1	1								3									1						2					8
Şili			3		1														1															5
Tayland	5	1	3	5	8	4			4			3		19			2			2			3						4					63
Tunus	1																																	1
Türkiye	1	3			1			1		1	1			2	1		2					1	1		1					2				18
Ukrayna	3	1			3				1					2			2								6									18
Uruguay			1		1																													2
Venezuela																		1																1
Vietnam		7	1	1	3				1					7			1			3				1			1		7					33
Yeni Zelanda						1								1																				2
Yunanistan				1													1																	2
TOPLAM	103	124	92	60	166	67	6	2	33	6	1	32	18	245	5	5	49	25	2	23	35	10	38	7	36	4	21	1	90	25	1	4	5	**1341**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 25/04/2017 10:08

Dördüncü on yıllık dönem incelendiğinde ise (son on yıl) yine anti-damping önlemlerini en yoğun kullanan ülkenin Hindistan olduğu görülmektedir. Bu dönemde de Hindistan'ın uyguladığı toplam 245 anti-damping vergisinin 72'si Çin'e karşı uygulamaya geçirilmiştir. Son on yılda en yoğun anti-damping uygulayan ikinci ülke ise Brezilya olmuştur. Brezilya'da 51 uygulama ile en fazla anti-dampingi Çin'e karşı uygulamıştır.

Dünyanın en gelişmiş ekonomileri olan ABD'nin 124 ve AB'nin 103 uygulama ile Brezilya'yı takip ettikleri gözlemlenmektedir. 92 uygulama ile Arjantin ve 90 uygulama ile Türkiye'nin de birinci hedef ülkelerinin Çin olduğu görülmektedir. Son on yılda Çin'e karşı uygulanan anti-damping sayısı 462'yi bulmuştur. Çin'den sonra hedef alınan ülke Güney Kore olup uygulama sayısı yaklaşık altıda birine tekabül etmektedir. Çin'e karşı uygulamaların bu derece yoğunluk kazanması Çin'in haksız rekabet uygulamalarının da aynı agresiflikle devam ettiğinin bir nevi göstergesi durumundadır. Çin'e karşı başta Hindistan olmak üzere ABD, AB, Avustralya, Kanada gibi gelişmiş ekonomiler ile Brezilya, Arjantin, Türkiye gibi gelişme yolundaki ülkelerin de kendi yerli sanayilerini korumacı tutum izledikleri görülmektedir.

Gelişme Yolundaki ülkelerin 1980'lerin ortalarından itibaren anti-damping soruşturmaları başlattıkları görülür. Anti-damping soruşturmaları içerisindeki Gelişme Yolundaki Ülkelerin başlattığı soruşturmaların payı 1985-1994 arasında %16 iken DTÖ'nün kuruluşunu izleyen 5 yıl içerisinde bu oran %47'ye ulaşmıştır. (16, s240) Bu oranlar, Dünya Ticaret Örgütünün kurulmasından sonra gelişmekte olan ülkelerin AD uygulamalarında ciddi artışlar olduğunu göstermektedir. Hindistan, Arjantin ve Güney Afrika'da AD uygulamalarını en yoğun kullanan ülkeler arasına katılmışlardır. (Hoekman, 2013, s.431)

Soruşturmaların hedefi olan ülkeler incelendiğinde de yine gelişme yolundaki ülkelerin zaman içerisinde paylarının çok hızlı arttığı görülür. (Akman ve Yaman, 2008, s.241)

2000'lerin ortalarında DTÖ üyelerince Çin'li ihracatçılara karşı açılan AD soruşturmaları ve uygulanan vergi miktarlarında ciddi artışlar görülmektedir. (Hoekman, 2013, s.431)

DTÖ Doha müzakere turunun ikinci yılında çok yaygın kullanımları nedeniyle anti-damping önlemleri müzakerelerin odağı haline gelmiştir. Bu müzakerelerde ABD

dampinge karşı önlemlerin ciddi savunucusu olmuş, DTÖ üyesi ülkelerin haksız rekabete karşı savunma araçlarını etkin kullanma hakkını desteklemiştir. Müzakerelerde ABD'ye karşıt görüş sergileyen gelişme yolundaki ülkelerden müteşekkil grup ise dampinge karşı önlemlerin amacının dışına çıkarak kötüye kullanıldığını, bu uygulamaların engellenmemesi halinde uluslararası ticarete zarar vereceği argümanını savunmuştur. Aynı müzakere turunda AD önlemlerinin yoğun kullanıcılarından olan AB, Kanada ve Avustralya anlaşmada geliştirilmesi gereken hususlar olduğunu savunan ülkelerdir. (Akman ve Yaman, 2008, s245)

Sektörel olarak incelendiğinde ise en yüksek sayıda AD soruşturması çelik ve kimya sektörlerinde görülmektedir. Uygulanan anti-damping vergi oranları ise uygulanmakta olan ortalama gümrük vergilerinin çok yukarısında, Çin'e karşı genellikle yüzde yüz marjlarındadır. Hatta Amerikanın Çin'e uyguladığı % 148 lere varan AD vergi oranları söz konusudur. (Hoekman, 2013, s.431)

Tablo 1e : 2007-2016 yılları arasında anti-damping uygulamaları sektörel dağılımı

	Önlem Uygulayan Ülke												
Sektörel Mal Grupları	**Hindistan**	**Brezilya**	**ABD**	**AB**	**Arjantin**	**Türkiye**	**Çin**	**Avustralya**	**Kanada**	**Pakistan**	**Rusya**	**Diğer Ülkeler**	**Toplam**
Ağaç ve ahşap eşya	9		1			4						8	22
Aluminyum ve aluminyumdan eşya			1	6		1		1	1			5	15
Ayakkabılar				1	1							2	4
Bakır ve bakırdan eşya		2	2						8				12
Bitkisel ürünler (meyve,sebze,hububat)				2				1	1			8	12
Cam ve cam eşya	7	12		8	3	7	2	3				9	51
Canlı hayvan ve Hayvansal ürünler												4	4
Çeşitli mamul eşya		2											2
Demir ve Çelik	20	21	53	34	8	11	4	38	34	5	21	94	343
Demiryolu taşıtları ve aksamları											1		1
Elektrikli Makine ve cihazlar, bunların aksam ve parçaları	24	4	6	3	16	4		5	2		1	6	71
Gıda sanayii ürünleri			5	1				3				1	10
Gübreler	3		1									3	7
Hayvansal ve Bitkisel Yağlar				4								1	5
Kağıt ve kağıttan eşya		11	8	1	4	1	6	3		4		9	47
Kauçuk ürünler	2	25	2		2	8					1	5	45
Kazanlar, Makinalar, mekanik cihazlar, aksam ve parçaları	9	1	4	2	9	11			1		6	4	47
Kimya Sanayii ürünleri	122	30	19	26	5	7	43	2	1	19	1	33	308
Mineral Maddeler		1				1						5	7
Mineral Yakıtlar				1				1					2
Motorlu kara taşıtları ve aksamları	4	1		5	6			1			3	2	22
Muhtelif adi metal ,metalden eşya		3	1	4	8	5					1	3	25
Muhtelif mamul eşya			3	1	5	2						5	16
Optik ve tıbbi alet ve cihazlar	8	6		1	4		2					4	25
Plastikler ve mamulleri	20	20	10		9	4	10	1		5		32	111
Seramik mamulleri	1	5		2	2							3	13
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	4		3		3	1		1	1			4	17
Tekstil ve konfeksiyon ürünleri	12	22	5	1	7	23				5	1	21	97
Toplam	245	166	124	103	92	90	67	60	49	38	36	271	1341

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 07/05/2017 17:28

2007-2016 yılları arasında anti damping uygulamalarını en sık kullanan 11 ülkenin mal gruplarına göre anti-damping uygulama sıklıkları Tablo 1e de görülmektedir. Çalışma DTÖ tarife dışı engeller istatistiklerinden alınan verilerle hazırlanmıştır. Mal grupları gümrük tarife istatistik pozisyonları (Harmonized System Code; HS Code; Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu numarası; GTİP) iki dijite indirgenerek hazırlanmış olup DTÖ istatistiklerinde yaklaşık %10 civarındaki Gümrük Tarife Pozisyonu verilmeyen kalemlerin, mal tanımlarından Gümrük Tarife Pozisyonları bulunarak çalışma tamamlanmıştır. İki dijit Gümrük tarife istatistik pozisyonuna göre tespit edilen mal gruplarından aynı sektöre ait olanlar sektörel üst grup altında toplanmıştır.

Bu dönem aralığında uygulanan toplam 1341 anti damping önleminin 1070'i Tablo1e'de sektörel detayı verilen 11 ülke tarafından uygulanmıştır. Bu sayı son 10 yıl içerisindeki uygulamaların %80'ini oluşturmaktadır. Son on yıl içerisindeki en fazla uygulama 343 önlem ile demir-çelik sektöründe görülmektedir. Bunu 308 uygulama ile kimya sektörü izlemektedir. Bu iki sektörün toplamı tüm uygulamaların yaklaşık %50'sine tekabül etmektedir. Dünyanın en büyük ekonomileri olan ABD, AB ülkeleri, Avustralya, Kanada ve Rusya'nın son on yıl içerisinde en korumacı oldukları sektör demir-çelik ve demir çelik ürünleridir. ABD ve AB'nin ikinci öncelikli sektörleri ise kimya sektörüdür. 2007-2016 yılları arasında 11 ülkenin en fazla anti-damping önlemi uyguladığı ikinci sektör olan kimya sektöründe Hindistan'ın 122 uygulaması, Çin'in, 43, Brezilya'nın 30, AB'nin 26 uygulaması görülmektedir. Bu dönem zarfında Demir-çelik ve kimya sektörlerini, 111 uygulama ile plastik ve plastik ürünleri, 97 uygulama ile Tekstil ve Konfeksiyon sektörü ve 71 uygulama ile elektrikli makine, cihaz ve aksamları (elektronik eşyalar bu gruba girmektedir) takip etmektedir.

Bu tablo bize dünyanın gelişmiş ve gelişme yolundaki ekonomilerinin yerli üreticilerini haksız rekabete karşı korudukları alanları dolayısı ile küresel rekabette dış ticaret politikaları ile desteklenen ve önem arz eden sektörleri de göstermektedir. Gelişmiş dünya ekonomilerinin büyük yatırım maliyetleri, yüksek teknoloji ve inovasyon gerektiren demir-çelik ve demir-çelik mamulleri alanında yerli üretim sanayilerini hassasiyetle korudukları, bunun yanısıra son on yılın gelişme yolundaki hızlı yükselen ekonomilerinin ağırlıklı olarak kimya sektöründe korumacı oldukları görülmektedir. Türkiye son on yılda en fazla anti-damping önlemi yürürlüğe koymuş olan altıncı ülkedir ve en fazla önlemin halen en fazla dış ticaret fazlası veren emek

yoğun Tekstil ve Konfeksiyon sektöründe uygulandığı görülmektedir. Bu sektörde halen Uzakdoğu ülkelerinin devlet desteklerinin ve buna bağlı haksız rekabet koşullarının devam ettiği de bilinmektedir.

3.1.5 Uluslararası Pazarlama ve Uluslararası Ekonomi Açısından Çeşitli Görüşler

Uluslararası fiyat farklılaştırması yurt içi ve yurt dışı tüketicilerin fiyat değişimleri karşısındaki tutumlarına bağlı olarak uygulanır ve yurt içi rekabetin daha az, yurt dışı rekabetin ise daha fazla olduğu durumlarda yurt dışı satış fiyatı düşürülür. (İyibozkurt, 2001, s.207)

Pazarlama stratejileri açısından incelendiğinde, yabancı ülke pazarına ilk kez girecek olan marka ve ürünlerin bu pazarlarda tutunabilmesi ve pazardaki mevcut yerleşik markalar ile rekabet edebilmesi için düşük fiyat stratejisi izlenmesi olağan bir durumdur. Firma ihracat pazarında gerekli tutundurmayı sağlayıncaya dek iç piyasadaki satış fiyatlarının altına inmeyi ve hatta maliyetin altında fiyatlarla satış yapmayı göze alabilir. Satış miktarlarının ve dolayısı ile üretimin artması ile birlikte üretim ve çalışan verimliliğinin de artacağı birim maliyetin böylece düşeceği öngörülmektedir. Bu öngörü yanlış olmamakla birlikte özellikle ileri teknoloji gerektiren elektronik cihazların yabancı pazarlara girişinde, belli bir pazar payı sağlayıncaya dek sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Firma yeni girdiği pazarda istediği tutundurmayı sağladıktan sonra fiyatlarını kademeli olarak yükseltecek ve düşük fiyatla satış yaptığı dönemlerin maddi kaybını zaman içerisinde telafi edecektir. (Hoekman, 2013, s.435)

Dış piyasada ürünleri düşük fiyatla satmak, üretimi arttırarak sabit birim maliyetleri düşüreceğinden firmanın kar etmesini sağlayabilmektedir. Bu tutum dampingin bir işareti olmakla birlikte, firmanın satış stratejisi açısından anlamlı görülmektedir. (Walther, 2002, s.229) Ancak pazarına girilecek ülkenin dış ticaret politikasına hakim olunmaz ise maruz kalınacak anti damping vergileri ile pazarlama stratejisi sekteye uğrayabilir. Yerel mevzuatında anti damping uygulamaları olmayan ülkeler de mevcuttur. Örneğin İsviçre pazarına giren dampingli ürünlere karşı yasal bir önlem almamaktadır. Ülkelerin mevzuatlarına hakim olmak pazarlama stratejilerinin başarılı olması açısından elzem bir durumdur. (Karafakıoğlu, 2006, s.272) Pazarlama açısından da etik ve ahlaki bulunmayan yöntem ise, bir firmanın sadece belli bir pazar

payı elde edip tutundurmasını sağlayıncaya dek yaptığı düşük fiyatlı satışlarla kalmayıp, ithalatçı ülke pazarındaki yerli firmaları pazardan silinceye dek devam ettirdiği ve sektörde monopol olmayı hedeflediği kartelleşmelerdir. Uluslararası ticaret ve uluslararası pazarlama açısından bakıldığında haksız rekabete sebep olan ve bir ülkenin yerli sanayisini zarara uğratan damping uygulaması yanlış buna karşılık rekabet koşullarını adil hale getiren anti damping önlemleri doğru olarak karşılanmaktadır. Ancak ekonomistlerin bakış açısına göre tüketici açısından düşük fiyatlı ithal ürünlerin sağlayacağı avantaj önemlidir. Bunun yanı sıra yerli sanayinin ithal ürünlerle rekabet edebilecek koşulları sağlaması yerine ithalatın önüne bariyer getirilmesini doğru bulmamaktadırlar. Bu görüşe göre yüksek üretim maliyetlerine sahip olan ülkeler sorunu temelden incelemek ve çözmeye çabalamak yerine, ithalata engel getirerek aslında serbest ticareti sekteye uğratmaktadırlar.

OECD ülkeleri gümrük tarifeleri bağlamında incelendiğinde ortalamanın üzerinde liberal oldukları düşünülmekle birlikte, anti-damping uygulamalarını da çok yoğun kullandıkları görülmektedir. OECD ülkelerinin tutumlarıyla da desteklenen bir diğer görüş, uygulamada anti-damping önlemlerinin mevcudiyeti sayesinde uluslararası ticaretin daha kolay liberalleşebildiği, tarifelerin daha sıkıntısız aşağı çekilebildiğidir. Bu görüş AD uygulamasını bir nevi emniyet subabı olarak tarif eder. (Hoekman, 2013, s.435-440) Damping rekabeti bozucu bir uygulama olarak kabul edilmektedir ve hükümetler sürdürülebilir rekabeti sağlamayı hedefler. Bununla birlikte haksız rekabeti önleyici bir uygulama olan anti-damping uygulamalarının, ithalatla rekabet halinde olan yerli üreticilere rant sağlayıcı bir mekanizmaya dönüşmemesine dikkat edilmelidir. (Hoekman, 2013, s.455)

AD önlemlerine çok yoğun başvuruluyor olması, bu önlemlerin kasıtlı korumacılık gayesi ile amacının dışına çıktığının göstergesi olarak zaman zaman gündeme gelmektedir. Bu konunun sadece alınan önlem sayısına bağlı incelenmesi yanıltıcı sonuçlar ortaya koyabilmektedir. AD önlemleri aynı anda aynı ürün için başlatılan soruşturmalar da söz konusu olsa her ülke bazında ayrı sayılmaktadır. Bu da AD soruşturma ve önlem sayısını yüksek gösteren etkenlerden biridir. Dampinge karşı önlemlerin korumacı yaklaşımlarla kullanılması mümkün olmakla birlikte haksız rekabete karşı mücadele sağlayan önemli bir araç olması hasebiyle ihtiyaç duyulan bir dış ticaret politikası savunma aracıdır ve esas olan menfi kullanımların engellenmesidir. (Akman ve Yaman, 2008, s.250)

3.2 Sübvansiyona Karşı Önlemler

3.2.1 Sübvansiyon Tanımı

Sübvansiyonlar, haksız rekabetin devlet eliyle uygulanmasıdır. Devletler kendi özel sektör firmalarının pazara girmesi için veya pazarda güç sağlayabilmesi için maliyet ve gelir desteği sağlayabilirler. Firmaların maliyet unsurları olan vergi, sigorta pirimi, nakliye giderleri, devlet bankaları aracılığı ile kullandırılan düşük faizli krediler sübvansiyon aracı olarak kullanılabilir. (Ertürk, 1993, s.182-183)

Bu uygulamalarla ihracatçıların birim üretim maliyetleri düşürülmüş, ihracat karlılığı arttırılmış olur. (Seyidoğlu, 2013, s.208)

DTÖ, sübvansiyon tanımı üç unsurdan müteşekkildir. Birinci unsur finansal yardım, ikinci unsur yardımın DTÖ üyesi ülkelerde direk hükümet tarafından veya herhangi bir kamu kurumu vasıtası ile verilmesi, üçüncü unsur ise yardımı alan tarafa menfaat sağlamasıdır. Sübvansiyon şirket ve girişimci bazında verilebileceği gibi, ülke içinde yerleşik bir endüstri koluna sektörel olarak da verilebilir. Bunun yanısıra hükümet sübvanse edilecek bir bölge de seçebilir ve sadece o bölge ile sınırlı olmak üzere yatırımcılara sübvansiyon verebilir. (WTOl. 2017)

Sübvansiyonların uygulamada en kolay yöntemi düşük fiyatlar (maliyetin altında satış fiyatları) ile yapılan ihracat satışlarının tamamlanmasının ardından, devletin maliyete ilave makul bir kar marjı da dahil edilerek elde edilen makul satış fiyatı ile gerçekleşen satış fiyatı arasındaki farkı nakdi olarak ihracatçılara ödemesi yöntemidir. Bu tarz sübvansiyonlar DTÖ tarafından yasaklanmış sübvansiyonlardır. Bu sebepledir ki özellikle sanayileşmiş ülkelerde mali yönden aynı sonucu vermekle birlikte devletler dolaylı sübvansiyonlar uygularlar. Firmalar adına ucuz hammadde temini, üretilen malların yüksek fiyatla üreticiden satın alınarak daha sonra dış piyasada daha düşük fiyatlarla satılması gibi yöntemlere başvurabilirler. ABD hükümeti tarım destekleme programlarında bu yönteme başvurmaktadır. (İyibozkurt, 2001, s.200)

Devletlerin bazı ticari şirketlere ortak olması, devlet kamu alımlarında tercihli alımlar da sübvansiyon tanımına girmektedir. Sübvansiyonların uygulanmasında kullanılan mali araçlar; doğrudan nakdi yardımlar, vergi muafiyetleri, sübvansiyonlu krediler, garantili borçlar ve kamu iştiraki olan şirketler olarak sayılabilir. Sübvansiyon tanımına girmekle birlikte tercihli kamu alımları uluslararası karşılaştırmalarda kapsam dışında tutulmaktadır. (Karluk, 1995, s.141)

GATT Tokyo turunda (1973-1979) sübvansiyonlar kodu görüşülmüş Uruguay Turunda (1986-1994) Genel Anlaşmanın içine dahil edilmiştir. GATT anlaşmasına taraf olan ülkeler sübvansiyonlar kodunu da böylece otomatik olarak kabul etmişlerdir. (Karluk, 1995, s.135)

GATT 1994'ün XVI. maddesi çerçevesinde ihracatçı ülkede, devlet tarafından doğrudan veya dolaylı olarak sağlanan mali katkı, gelir veya fiyat desteği sübvansiyon olarak kabul edilir. (5.2) Madde XVI da hüküm altına alınan sübvansiyonlara ilişkin GATT kuralları, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması (STÖ) ve Tarım Anlaşması ile netleştirilmiştir. STÖ Anlaşması, sanayi mallarını, Tarım anlaşması ise, tarım ürünlerini kapsamaktadır. (UNCTAD, 2013, s.148)

STÖ anlaşmasına göre bir üye ülkenin kendi sınırları içerisinde yaptığı mali yardımlar aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır :

- Fonların doğrudan transferi (yardım, kredi veya öz sermayenin doğrudan aktarılması)
- Hükümet gelirlerinden vazgeçilmesi (örnek : vergilerin tahsil edilmemesi)
- Hükümetin altyapı dışında doğrudan mal veya hizmet satın alması
- Hükümetin yukarıda belirtilen faaliyetleri kendisinin yapmaması fakat tayin ettiği bir organa yaptırması (TC. Ekonomi Bakanlığı d, 12.03.2017)

Sübvansiyonların pek çok politik ve ekonomik amacı olmakla beraber, uluslararası ticarette rekabeti bozucu etkiler gösterebilmektedirler. GATT kuralları gereği ticarette rekabeti bozan sübvansiyonlar yasaklanır veya kısıtlama getirilir. Sübvansiyonların yasaklanması ile ilgili kurallar GATT Uruguay turu öncesinde sadece gelişmiş ülkelere yönelik uygulanmakta iken, Uruguay turundan itibaren Gelişmekte olan ülkelere de uygulanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere ihracat sübvansiyonlarının yasaklanması için sekiz yıllık bir geçiş süreci tanınmış ve bu sekiz sene zarfında kademeli olarak uyguladıkları sübvansiyonları kaldırmaları talep edilmiştir. Gayrisafi milli hasılası 1000 Doların altında olan ülkeler ile en az gelişmiş ülkeler ise sübvansiyon yasaklarından muaf tutulmaktadırlar. (UNCTAD, 2002, s.10-11)

Sübvansiyonlar, ithalatçı ülke açısından değerlendirildiğinde damping niteliği taşıdığından dünya kamuoyu sübvansiyonlu ihracatı reddeder. Ancak gelişmiş veya gelişme yolundaki tüm ülkeler ihracatı destekleyici politikalar izler. İhracat artışı tüm ülkeler için azalan dış ticaret açığı ve daha güçlü ekonomi anlamına gelmektedir. Bu

sebepledir ki gelişmiş ülkeler uluslararası kamuoyunun tepkisini çekmeden dolaylı ve üstü kapalı uygulamalara başvururlar. İmalatçı ihracatçılara düşük faizli kredi kullandırma, ucuz elektrik, ucuz hammadde sağlama, uluslararası fuarlara katılım destekleri, yurt dışında ofis açma, tanıtım, reklam, pazarlama destekleri verirler. (Seyidoğlu, 2013, s.209-210)

İç piyasaya yönelik üretim yapan yerli endüstrilerin ithalatla rekabet edebilmesi için rakip firmalara karşı fiyat avantajı sağlamalarına yönelik olarak da hükümetler sübvansiyon verme yoluna gidebilirler. Bu şekilde sübvansiyonla korunan mal iç piyasada serbest dünya fiyatlarından satılır. Böylece hem yurtiçi üreticiler dış rekabete karşı korunmuş olur hem de tüketiciler düşük fiyattan mal satın alabildikleri için refah artmış olur. Bu korumacılık yöntemini diğerlerinden ayrı tutan en önemli fark tüketim maliyetini arttırmamasıdır. Ancak buna rağmen sübvansiyonlar uluslararası çevrelerde açık kabul görmezler. Devletin bütçe kaynaklarını zorladığı ve belli bir kesime sağlanan devlet desteklerinin kaynağının tüm ülke vatandaşlarının ödediği vergiler olması hasebiyle halkın sırtına yüklenmiş maliyet olarak da değerlendirilirler. (Seyidoğlu, 2013, s.210-212)

3.2.2 Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması

Sübvansiyonları düzenleyen GATT hükümleri, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler (STÖ) Anlaşmasında detaylı olarak açıklanmıştır. STÖ Anlaşması bir yandan sübvansiyonlarla ilgili sınırlayıcı kurallar getirmekte diğer yandan sübvansiyonlara karşı ithalatçı ülkelerin haksız rekabeti önleyici nasıl tedbirler alabileceğini düzenlemektedir. STÖ anlaşması bu yönüyle çift yönlü müdahale sağlayan bir anlaşma olup AD anlaşmasına göre farklılık gösterir. (Akman ve Yaman, 2008, s.234)

STÖ Anlaşması gereği hükümetler tarafından bir sanayi dalına fayda sağlandığı takdirde söz konusu sanayinin sübvansiyon elde ettiği düşünülmektedir. Anlaşmaya göre fayda kavramına özellikle açıklık getirilmiştir çünkü sübvansiyonun tespitinde en önemli kriterdir. Anlaşmada belirtilen fayda sağlama yöntemleri; hükümetin özel sektöre doğrudan fon aktarımı, kredi aktarımı, öz sermaye verilmesi, garantili kredi verilmesi, hükümetlerin özel sektörden alması gereken gelirlerden muaf tutulması, hükümetlerin mal ve hizmet satın alması yoluyla fayda sağlanması olarak belirtilmektedir. Anlaşmada geçen belirleyici unsur, bir özel sektör yatırımcısının veya

özel finansman kurumunun teklif etmeyeceği şartlarda finansmanın hükümet tarafından sağlanmasıdır. Anlaşmanın amacı devlet desteklerini aşırı olarak kısıtlamak değil, diğer ülkelerin ticaretine engel teşkil etmesi noktasında bu sübvansiyonların sonlandırılmasını sağlamaktır. (UNCTAD, 2002, s.149)

STÖ anlaşması uyarınca, sübvansiyon ile zarar arasındaki bağın ispatlanması zaruri olduğundan bütün ekonomik faktörler göz önüne alınır. Sübvansiyon oranı %1'in altında olduğunda veya zarar önemsenmeyecek kadar az olduğunda sübvansiyon soruşturması sona erdirilir. Soruşturma sonrası Telafi edici vergi uygulanmasına karar verilir ise bu vergi, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl süre ile geçerlidir.

Kategorilerine Göre Sübvansiyonlar :

GATT 1994'te sübvansiyonlar 3 kategoriye ayrılmıştır;

1- Yasaklanmış (Kırmızı) Sübvansiyonlar: Belli ihracat hedeflerini yakalamaya bağlı olan veya ithal mal kullanımı yerine yerli mal kullanımı şartı getiren sübvansiyonlar yasaklanmış sübvansiyonlardır. Bu tarz sübvansiyonlar, uluslararası ticareti bozmaya yönelik olması ve diğer ülkelere zarar vermesi sebebiyle yasaklanmış olup, zarar gören tarafların Anlaşmazlıkların Halli Organına müracaat etmesiyle, yasaklanmış sübvansiyon kategorisinde olduğu doğrulanırsa acilen kaldırılması çağrısında bulunulur. İhracatçı ülke sübvansiyonunu kaldırmadığı takdirde bundan zarar görmekte olan ülkeye, karşı tedbir alma hakkı doğar. (WTOi, 2017)

2- Karşı Tedbir Alınabilir (Sarı) Sübvansiyonlar : Bu kategorideki sübvansiyonlar, diğer bir üye ülkenin çıkarlarını olumsuz etkileyen, bu ülkeye zarar veren sübvansiyonlardır. Zarardan kasıt üç türlüdür.

- İthalatçı ülkede yerli sanayinin zarar görmesi
- Diğer ülkelere yapılacak ihracatta sübvansiyon veren ülke ile zarar gördüğünü iddia eden ülkenin 3. Ülke pazarında rakip konumda olmaları halinde söz konusu sübvansiyonun rekabet koşullarını bozması durumu
- Yerli üretimine Sübvansiyon veren ülke pazarına ihracat yapmak isteyen ülkelerin haksız rekabet koşullarına maruz kalması durumu

Anlaşmazlıkların Halli Organı tarafından sübvansiyon doğrulanır ve bu sayılan zararlardan biri de tespit edilirse DTÖ kurallarınca yine sübvansiyonun derhal sonlandırılması gerekir. Sonlandırılmadığı takdirde bundan zarar gören ülkenin yine karşı tedbir alma hakkı doğar. (WTOi, 2017)

3- Karşı tedbir alınamayan sübvansiyonlar: Bu kategori 5 yıl kadar yürürlükte kaldıktan sonra 1999 yılında tamamen anlaşma kapsamından çıkarılmıştır. (2.9) Genel olarak içeriği eğitim kurumları ile özel sektör arasındaki özel proje destekleri, bölgesel kalkınmaya yönelik destekler, çevre mevzuatına uyum çerçevesinde verilen desteklerdir. (Karluk, 1995, s.138)

STÖ anlaşması kuralları çerçevesinde hükümetler, yasaklanmış sübvansiyonlar haricinde sübvansiyon verebilirler. STÖ Anlaşmasının tanımı gereği dava edilebilmesi için anlaşmaya taraf olan diğer üye ülkelerin menfaatlerine aykırı olumsuzlukların söz konusu olması gerekmektedir. (UNCTAD, 2002, s.151)

GATT Uruguay turunda ayrıca spesifik sübvansiyon kavramı ile yalnız bir firma, bir sanayi veya bir sanayi kolundaki bir grup firmaya verilen sübvansiyonlar ifade edilmiştir.

Sübvansiyonların Tazmin Edilme Yöntemleri

STÖ Anlaşmasında sübvansiyonlardan zarar gören sanayi kollarının ve hükümetlerinin zararlarının telafisi için başvurabilecekleri yöntemler belirtilmiştir. Söz konusu sübvansiyon yasaklanmış sübvansiyonlara giriyorsa bundan zarar gören ülke öncelikle karşılıklı istişarelerle sübvansiyonun geri çekilmesini talep eder. Karşılıklı istişareler için verilen süre otuz gündür. İstişarelerden maksat konunun karşılıklı mutabakat ile çözümünü sağlamaktır. Otuz gün içerisinde istişarelerden sonuç alınamadığı ve sübvansiyon geri çekilmediği takdirde konuyu DTÖ Anlaşmazlıkların halli organına taşır. DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Organı tarafından kurulacak bir heyet şikayeti bütün yönleri ile inceler. Yasaklanmış sübvansiyonun ihracatçı ülke tarafından uygulandığına karar verilirse, ihracatçı ülkeden sübvansiyonu kaldırması talep edilir. İhracatçı ülke bu talebe uymadığı takdirde, ithalatçı üye ülkeye Telafi Edici Önlem alması konusunda yetki verilir. (TC Ekonomi Bakanlığı d, s.47)

Uygulanan sübvansiyon dava edilebilir sübvansiyonlara dahil ise bundan zarar gören ülke hükümeti yine konuyu DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Organına taşıyarak sübvansiyonun kaldırılması talebinde bulunabilir. Sonuç alınamadığı durumda maddi zararın kanıtlanabildiği hallerde Telafi Edici Vergi Uygulaması başlatabilir. Maddi zararın kanıtlanabilir olduğu durumlarda STÖ Anlaşması zarar gören tarafı Anlaşmazlıkların Halli prosedürünü uygulamaya mecbur etmez. STÖ Anlaşmasında soruşturma makamlarının izlemesi gereken usul ve yöntemler ile tahsil edilebilecek

vergi miktarlarının hesaplamaları ayrıntılı olarak açıklanmıştır. (UNCTAD, 2002, s.154)

Dava edilebilir sübvansiyonlarda esas kriter bir üye ülkenin diğer bir üye ülkenin verdiği sübvansiyon sebebiyle ekonomik olarak zarara uğramasıdır. Sübvansiyonu veren ülke pazarına diğer üye ülkelerin ithalat yapamamasına sebep oluyorsa, sübvansiyon veren ülkenin düşük fiyatlı satışları sebebiyle üçüncü bir ülke pazarına başka bir üye ülkenin girememesine sebep oluyorsa, sübvansiyonlu fiyat nedeniyle pazarda fiyat baskısı yaşanıyorsa, sübvansiyon veren ülkenin uluslararası pazar payında sübvansiyona bağlı büyük artışlar yaşanıyorsa,STÖ anlaşması gereğince ciddi zarar olduğu kabul edilmektedir. (WTOm, 2017)

Telafi Edici Önlem alınabilmesi için gerekli koşullar, sübvansiyonun mevcut olması, aynı veya benzer ürünün ithalatçı ülkede üretilmesi, yerli üretimin sübvansiyonlu ithalattan zarar görmesi, yerli üretimin gördüğü zararın sübvansiyonlu ithalat ile bağlantısının tespiti şeklindedir. Zarardan kasıt ise sübvansiyonlu ithalattaki artış ve bu artışın yerli üretim fiyatlarında düşüşe sebep olması ve nihayetinde yerli endüstrinin maddi kayba uğramasıdır. Telafi Edici Önlem soruşturmasının başlatılabilmesi için yerli endüstrinin %25'inin bunu destekliyor olması gerekmektedir. (Hoekman, 2013, s.458)

Gelişmekte Olan Ülkelere Ait Özel ve Farklı Uygulama :

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmaları açısından sübvansiyonların önemi büyüktür. Bu sebeple STÖ anlaşmasında bu ülkeler için farklı bir uygulama konmuştur. Gelişmekte olan bir üye ülke, anlaşmayı kabul ettiği andan itibaren sübvansiyonları sonlandırması için sekiz yıl süre verilmiştir. Ancak bu süre zarfında sübvansiyonları arttıramaz. (TC. Ekonomi Bakanlığı d, 2017, s31)

3.2.3 Sübvansiyonların Başlıca Amaçları

Sübvansiyonlar, uluslararası ticarette ithalatı kısıtlamak amacıyla kullanılabileceği gibi ihracatı arttırmak amacıyla da çift yönlü kullanılabilir. (Walther, 2002, s.265)

Hükümetler, yerli üretici firmaların ticari durumlarının düzeltilmesi, yabancı üreticilere karşı daha güçlü olmaları ve rekabet edebilir duruma gelmeleri için sübvansiyonlar verebilir ve böylece dolaylı olarak yerli üreticilerini himaye edebilirler. (İyibozkurt, 2001, s200)

Sübvansiyonların en temel amaçlarından biri uluslararası rekabette ayakta durmakta güçlük çeken sektörlerin korunması, yeniden ayağa kaldırılması, canlandırılmasıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yeni sanayi dallarını teşvik etmek amacıyla sübvansiyonlar uygulanmaktadır. İstihdamı arttırmak, işsizliği azaltmak yine en önemli amaçlardan biridir.

Az gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkelerde bölgeler arası gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmak amacıyla özellikle bölgesel kalkınma hedefine yönelik olarak da sübvansiyonlara başvurulmaktadır.

Gelişmiş ülkeler tarafından ekonomik gerekçeler dışında politik ve siyasi sebeplerle dışa bağımlılığı azaltmak adına enerji sektörüne, milli güvenlik sebebiyle özellikle milli savunma sanayiine ve silah sanayiine bilhassa bu sanayiler için gerekli olan araştırma ve geliştirme faaliyetlerine ciddi sübvansiyonlar verilmektedir. (Karluk, 1995, s.140)

Ekonomik olmayan amaçlarla verilen sübvansiyonlara bir örnek de AB'de tarım sektöründe uygulanan sübvansiyonlardır. Topluluk tarım üreticileri, AB ortak tarım fiyatları ile dünya fiyatları arasındaki farkı Topluluk bütçesinden direk nakdi yardım olarak geri almaktadırlar. Burda esas gaye Topluluk tüketicilerinin tarım ürünleri tüketiminin düşmemesidir. Piyasa satış fiyatları dünya fiyatları ile paralel tutularak AB tüketicilerinin tarım ürünleri tüketimi garanti altına alınmaktadır.

Bir diğer sübvansiyona başvurma sebebi ise "kendi kendine yeterlilik" prensibidir. Kimi zaman aynı ürün için ithalat çok daha ucuza mal olmasına rağmen ülkeler kendi üretim kapasitelerini maksimum kullanmak isterler. Örneğin 1973 yılında dünyada yaşanan petrol krizi sonrasında OECD ülkelerinin çoğu petrole olan bağlılıklarını azaltmak için alternatif enerji kaynakları bulma ve kullanma yoluna gitmişlerdir. Fransa bu noktada nükleer enerji kullanımını arttırmıştır. (Karluk, 2003, s.307)

Güney Kore örneğinde olduğu gibi bebek endüstri koruması gerekçesiyle de ülkeler sübvansiyon vermektedirler. Güney Kore'de, endüstrileşmeyi geliştirmek, yeni kurulacak endüstrileri teşvik etmek amacıyla vergi indirimleri, uygun faizli krediler uygulanmış, bazı endüstrilerin kurulmasında ise dolaysız sübvansiyonlar verilmiştir. Güney Kore, yabancıları dışlayarak kendi endüstrilerini kendi çabasıyla kuran iktisatçıların özellikle incelediği farklı bir model olmuş ve Güney Kore'de verilen tüm sübvansiyonlar başarıyla hedefe ulaşmıştır. (Walther, 2002, s.257)

Stratejik Ticaret Politikası uygulandığı durumlarda da sübvansiyonlar devreye girmektedir. Bu konuda en çarpıcı örnek İngiltere, Almanya ve Fransa'nın konsorsiyum şirketi olan ve dünyanın en büyük iki uçak üretim şirketinden biri olan Airbus'ın desteklenmesidir. Avrupalılar bu konuda verdikleri desteklerin DTÖ kurallarına aykırı olmadığını savunmaktadırlar. Buna karşılık ABD firması olan Boeing de ABD hükümeti tarafından askeri sözleşmeler ve uzay araştırmaları yoluyla dolaylı olarak sübvanse edilmektedir. Örnekte olduğu gibi yüksek başlangıç maliyetlerinin söz konusu olduğu stratejik sektörlerde stratejik ticaret politikalarına olan ilgi giderek artmaktadır. (Walther, 2002, s.268-271) Stratejik ticaret politikası genellikle monopolcü karların söz konusu olduğu, üretici sayısının sınırlı olduğu ve pazara girişin zor olduğu durumlarda, bu monopolcü karların yabancı üreticilerden yerli üreticilere kayması istendiğinde uygulanmaktadır. Böylece rant kayması, hedeflenen bir durumdur. Ancak ülkelerin ekonomik büyüklükleri karşılıklı sübvansiyonlara imkan sağlıyorsa bu durumda her iki tarafında verdiği sübvansiyonlar amacına ulaşmaz. Bu noktada ticareti liberalleştirmek yönünde işbirliğine gidilebilir. (Parasız ve Ekren 2013, s.82)

3.2.4 Ekonomik Açıdan Sübvansiyonların Sakıncaları

Ekonomik açıdan incelendiğinde sübvansiyonlar öncelikle ihracatçı firmalara ve ikincil olarak da ithalatçı ülkelerin tüketicilerine yarar sağlamakla birlikte, ihracatçı ülkenin yurtiçi tüketicileri, yabancı tüketicilere kıyasla aynı mallara daha yüksek fiyat öderler. Ayrıca vergi ödeyicisi olarak da yurt içi tüketiciler sübvansiyonlara ayrılan finansmana belli bir oranda katkı sağlarlar. (İyibozkurt, 2001, s.205)

Sübvansiyonların Ekonomide refah kaybına sebep olmaları sebebiyle DTÖ 'ye yapılan başvurularda sübvansiyon doğrulanır ise derhal kaldırılması istenir aksi halde şikayetçi ülkenin karşı tedbir uygulama hakkı doğar. Ekonomide refah kaybına farklı şekillerde sebep olabilir. Belli sektörlere çok fazla kaynak aktarılması ile talebin çok üzerinde yatırım ve üretim sonucu kaynak israfı, aktarılan kaynakların diğer harcamaların kısılmasına veya vergilerin yükseltilmesine sebep olması ile belli bir alanın desteklenmesi adına refah kaybı, rantı teşvik etmeye sebep olması ile toplumun genel refah kaybına sebep olabilir. Bazı özel durumlarda ve uygun dozlarda uygulanmış sübvansiyonların refahı arttırıcı etkileri de gözlemlenmiştir. (Karluk, 1995, s.141)

Ancak genel olarak sübvansiyonlardan sağlanan faydaların ölçülmesi oldukça zor ve pek çok farklı unsura bağlı bulunmakta, kimi zaman sağlanan fayda verilen sübvansiyona kıyasla minimum düzeyde kalabilmektedir. Örneğin bir ülkede demir-çelik üreticilerine düşük enerji maliyeti yoluyla sağlanan bir sübvansiyonun maliyeti, enerji sektörü üreticilerinin üstlenmesi ile veyahut kurumlar vergisinde yapılacak artışlarla diğer sektörlerin maliyeti üstlenmesi ile sağlanabilecektir. Böylece sonuç, bir iş kolundan diğer bir iş koluna kaynak aktarımı şeklinde olacağından sağlanacak net faydanın tespiti de oldukça güç olacaktır. (Pettis, 2013, s.56)

Belli bir düzeye kadar sübvansiyonlu ürünlerin tüketicileri açısından karlı olmaları bazı ekonomistler arasında tartışmalı bir durumdur. Ancak aynı zamanda ithalatçı ülke üreticileri açısından net bir haksız rekabet tartışmasıdır. (Heydon, 2012 s.120) Sübvansiyon bir ülke hükümetinin parasının bir başka ülke (ithalatçı ülke) tüketicilerine aktarılması anlamına da gelmektedir. Söz konusu sübvansiyona karşı Telafi Edici vergi uygulanırsa bu durumda ihracatçı ülke ekonomisi hem sübvansiyonun hem de ekstra vergi ödemesinin kaybını yaşayacaktır. (Hoekman, 2013, s.457)

Özetle sübvansiyonların ekonomide üç temel etkilerinin olduğu gözlenir. Birinci etki nisbi fiyatların değiştirilmesi ile kıt kaynakların dağılımının sektörlere göre yeniden düzenlenmesidir. Kaynakların ihracat sektörlerine kaydırılması ile bu sektörlerin suni bir koruma altına alındıkları kabul edilir. Ancak bu korumacı tutum döviz kurlarının aşırı düşük tutulmasına, vergilerin arttırılmasına ve ülke refahının düşmesine sebep olabilmektedir. İkinci önemli etki gelir transferidir. Sübvansiyonlardan faydalanan kesim ulusal gelirden daha fazla pay alır. Üçüncü önemli etki ise dış ticaret üzerindeki olumsuz etkidir. (Karluk, 2003, s.309)

Uluslararası anlaşmalarla sanayi ürünleri ihracatına yönelik sübvansiyonlar yasaklanmış olmasına rağmen uygulamada kullanılmaya devam edildiği de bilinen bir gerçektir. Her ne kadar iktisadi analizler ihracat sübvansiyonlarının refah etkisinin negatif olduğunu ortaya koysa da oldukça şaşırtıcı bir şekilde ülkeler sübvansiyon vermeye devam etmektedirler. İhracat sübvansiyonlarının refah etkisi negatif olmasına rağmen bazı ülkelerin hedefinin belli ürünlerde dünya genelinde monopol olma ve dünya piyasasında fiyatları belirleyici güce sahip olmak olduğu bilinmektedir. Bazı spesifik ürünlerde küçük ülkelerin dahi dünyada piyasa fiyatı belirlediği bilinmektedir. (Parasız ve Ekren 2013, s.77)

Sübvansiyonlar, enformasyon ve teknoloji gibi tamamlayıcı yatırımlar ile desteklendiğinde ancak faydalı teşvik enstrümanı olabilmektedirler. Dolayısı ile verilecek devlet desteklerinin bu analizlere dayanması önem taşımaktadır. Hangi ürünlerin üretiminde ne düzeyde karlılık sağlanacağı, ithal edilecek teknolojiler, gerekli ön yatırımlar için bir keşif süreci gerekmektedir. Bu süreç zaman alıcı ve aynı zamanda sürecin kendisi de bir maliyet unsuru olmasına rağmen kamu kaynaklarının doğru kullanımını sağlayacaktır. (Rodrik, 2009, s.124-126)

Cazip sektörler, büyüyen ve teknoloji kullanan sektörler, kritik kütleye ulaşana kadar sübvansiyonlar verilmesi, ar-ge ve tesis yatırımı gibi ölçeğe duyarlı alanlara yoğunlaşarak devletin müdahalesi ile ülke lehine rekabet avantajı sağlanır. (Porter, 2008, s.297)

3.2.5 Telafi Edici Önlemler Uygulamaları

Telafi edici önlemlere (TÖ) en çok başvuran ülke Amerika'dır. Anti – damping ve korunma önlemleri prosedürleri sübvansiyona karşı telafi edici önlemler prosedürlerine göre çok daha kolaydır. 2000'lerin başından itibaren TÖ uygulamalarında artışlar görülmektedir. Bunun en önemli sebebi AB ve Kanada'nın TÖ başvurularındaki artışlardır. Hindistan TÖ uygulanan başlıca hedef ülkedir. (Hoekman, 2013, s.456)

Son dönemlerde, bazı gelişme yolundaki ülkeler tarafından da kullanılmakla birlikte Telafi edici Önlemler halen gelişmiş ülkelerin yoğunlukla kullandığı ticaret politika araçlarıdır. (Akman ve Yaman, 2008, s.241) Sübvansiyon soruşturmaları bir yönü ile ülkelerin ekonomi politikalarına müdahale niteliği taşıdığından anti- damping soruşturmalarına kıyasla sayıca daha az uygulanmaktadır. (Karluk, 2003, s.311)

Türkiye'de Sübvansiyona karşı Telafi Edici Önlemler uygulaması, "İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun" hükümlerine tabi olup sübvansiyona konu olan ithalatın sebep olduğu zarara karşı bir üretim dalının korunması amacıyla alınacak önlemleri kapsamaktadır. Sübvansiyona konu olan ithalat Türkiye'de bir üretim dalında maddi zarar veya zarar tehdidi oluşturuyor veya bir endüstri dalının kurulmasını geciktiriyor ise bu gibi hallerde önlem alınmasına karar verilir. Türkiye'de soruşturmayı yürüten makam Ekonomi Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğüdür. Bu makama yapılacak şikayetler üzerine veya re'sen soruşturma başlatılabilir. (TC Ekonomi Bakanlığı c, 12.03.2017) Ancak soruşturmanın güçlükleri ve politik kaygılar

sebebiyle Türkiye DTÖ anlaşmalarından doğan bir hak olan sübvansiyona karşı önlemlere başvurmayı pek fazla tercih etmemektedir. Bunun yerine uygulamada spesifik ülke veya üreticilere karşı anti-damping tedbirleri tercih edilmektedir. Bu durum yalnızca Türkiye için değil pek çok ülke için de geçerlidir. Araştırmamızda 1977-2016 yılları arasındaki 40 yılda yürürlüğe konan sübvansiyona karşı telafi edici önlemler uygulamaları 10'ar yıllık periyodlar halinde incelenmiştir. Açılan soruşturma sayısına bu araştırma da yer verilmemiştir.

Tablo 2. 1977-2016 yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler

Önlem Uygulayan Ülke	1977-1986	1987-1996	1997-2006	2007-2016	TOPLAM
AB			27	16	43
ABD	5	20	36	52	113
Avustralya		3	3	10	16
Brezilya			1	2	3
Çin				4	4
Güney Afrika			4		4
Hindistan				1	1
Japonya			1		1
Kanada	2	1	8	17	28
Kosta Rika			1		1
Meksika		6		3	9
Peru				2	2
Türkiye				1	1
Ukrayna				1	1
Yeni Zelanda		1			1
TOPLAM	**7**	**31**	**81**	**109**	**228**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 29/04/2017 13:03

Tablo 2'de görüldüğü üzere sübvansiyona karşı telafi edici önlemlerin de ilk kullanıcıları anti damping uygulamalarında olduğu gibi Amerika ve Kanada'dır. 1977 2016 arasında toplam 113 TÖ uygulaması ile Amerika ilk sırada yer almaktadır. Amerika'yı toplam 43 uygulama ile AB izlemektedir. Kanada'nın toplam 28, Avustralya'nın ise 16 uygulaması görülmektedir. 1990'ların ortalarından itibaren gelişme yolundaki ülkelerin de sübvansiyonlara karşı telafi edici önlemlere başvurdukları görülmekle beraber, oransal olarak gelişmiş ülkelerin uygulamalarının yanında sayıca çok düşük kalmaktadır. Misilleme riskine çok daha az maruz kalan güçlü ülkelerin sübvansiyon soruşturmalarını çok daha rahat yürütebildikleri görülmektedir.

Tablo 2a. 1977-1986 yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler

1977 - 1986 On Yıllık Dönemde Uygulanan Telafi Edici Önlemleri			
	Önlem Uygulayan Ülkeler		
Önlem Alınan Ülkeler	**Kanada**	**ABD**	**TOPLAM**
Brezilya		1	1
Danimarka	1		1
Hollanda	1		1
İran		2	2
Pakistan		1	1
Turkey		1	1
TOPLAM	**2**	**5**	**7**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 29/04/2017 11:30

Yukarıdaki 10 yıllık dönem zarfında GATT uygulamaları kapsamında Telafi edici önlemleri uygulayan iki ülke görülmektedir. ABD 4 telafi edici önlem, Kanada 2 telafi edici önlem uygulamıştır. Bu dönemde yürürlüğe giren Telafi Edici Önlemlerin dördü tarım ürünlerinde, üçü sanayi ürünlerinde uygulanmıştır. Gelişmiş ülkelerin yerli sanayilerini koruma yaklaşımları kadar yerli tarım politikalarına da son derece önem verdikleri bilinmektedir.

Tablo 2a-1 : 1977-1986 yılları arasında uygulanan Telafi Edici Önlemler

Önlem Uygulayan Ülke	**Önlem Alınan Ülke**	**Yürürlük tarihi**	**Ürün Tanımı**
Canada	Denmark	7.Ağu.84	Canned Ham (Konserve edilmiş domuz eti)
Canada	Netherlands	7.Ağu.84	Canned Ham
USA	Brazil	15.May.86	Iron Construction Castings (demir konstrüksiyonlar)
USA	Iran	11.Mar.86	In-Shell Pistachio Nuts (Kabuklu antep fıstığı)
USA	Iran	7.Eki.86	Roasted In-Shell Pistachios
USA	Pakistan	9.Mar.84	Cotton Shop Towels (Pamuklu havlular)
USA	Turkey	7.Mar.86	Welded Carbon Steel Standard Pipe (Karbon çelik boru)

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 29/04/2017 11:30

Kanada tarafından Danimarka ve Hollanda'ya konserve domuz etinde, Amerika tarafından ise İran'a karşı kabuklu antep fıstığında Telafi Edici Önlem alınmıştır. Yine ABD tarafından demir çelik sektöründe 2, tekstil sektöründe 1 uygulama görülmektedir.

Tablo 2b 1987-1996 yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler

1987 - 1996 On Yıllık Dönemde Uygulanan Telafi Edici Önlemler						
	Önlem Uygulayan Ülkeler					
Önlem Alınan Ülkeler	**ABD**	**Avustralya**	**Kanada**	**Meksika**	**Yeni Zelanda**	**TOPLAM**
Almanya	2					2
Brezilya	2			3		5
Çin Taipei	1					1
Fransa	2	1				3
Güney Kore	2					2
Hindistan	1		1			2
İspanya	1					1
İsveç	1					1
İtalya	3	1			1	5
Kanada	2					2
Meksika	1					1
Norveç	1					1
Türkiye	1					1
Venezuela				3		3
Yunanistan		1				1
TOPLAM	**20**	**3**	**1**	**6**	**1**	**31**

Kaynak: WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 29/04/2017 12:11

Yukarıdaki 10 yıllık dönem zarfında GATT uygulamaları kapsamında Telafi edici önlemleri uygulayan ülke sayısı beşe çıkmıştır. ABD'nin 20 uygulama ile sübvansiyona karşı en yüksek oranda soruşturma açan ve telafi edici önlem alan ülke olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Meksika 6 önlem ile ikinci sırada yer almaktadır, bunu 3 önlem ile Avustralya izlemektedir. Genel görünüm 1980'lerin sonları ve 1990'ların başlarında da yine serbest ticaretin kurucu lideri ve en hevesli uygulayıcısı konumundaki ABD'nin haksız rekabet ortamında yerli üreticilerini korumakta net dış ticaret politikaları izlediğini göstermektedir.

Tablo 2c 1997-2006 yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler

1997 - 2006 On Yıllık Dönemde Uygulanan Telafi Edici Önlemleri									
	Önlem Uygulayan Ülkeler								
Önlem Alınan Ülkeler	**AB**	**ABD**	**Avustralya**	**Brezilya**	**Güney Afrika**	**Japonya**	**Kanada**	**Kosta Rika**	**TOPLAM**
Almanya		1							1
Arjantin		2							2
Avustralya	1								1
Belçika		1							1
Brezilya	1	2					1		4
Çin							2		2
Çin Taipei	3								3
Endonezya	2	3					1		6
Filipinler	1								1
Fransa		3	2						5
Güney Afrika		2							2
Güney Kore	2	4				1			7
Hindistan	12	6		1	3		3		25
Hollanda		1							1
İngiltere		1							1
İsrail	1								1
İtalya		5	1						6
Kanada		3							3
Kolombiya								1	1
Macaristan		1							1
Malezya	2								2
Norveç	1								1
Pakistan					1				1
Tayland	1	1					1		3
TOPLAM	**27**	**36**	**3**	**1**	**4**	**1**	**8**	**1**	**81**

Kaynak: WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 29/04/2017 12:24

Yukarıdaki 10 yıllık dönem zarfında GATT uygulamaları kapsamında Telafi edici önlemleri uygulayan ülke sayısı sekizdir. ABD'nin 36 uygulama ile sübvansiyona karşı en yüksek oranda soruşturma açan ve telafi edici önlem alan ülke olduğu görülmektedir. Aynı dönemde AB 27 önlem ile ikinci sırada yer almaktadır, bunu 8 önlem ile Kanada izlemektedir. 1995 sonrasında ticarette serbestleşmenin arttığı uzak

doğu ülkeleri, gerek yoğun nüfus kaynaklı istihdam hedefleri ve gerekse refah düzeyini arttırabilmek adına süratle sanayileşme hamleleri doğrultusunda devlet destekli kalkınma ihracat politikalarına ağırlık vermişlerdir. Gelişmiş ülkeler ise aynı dönemde Uzakdoğu ülkelerinin sebep olduğu haksız rekabete telafi edici önlemler ile karşılık vermişlerdir. Bu dönemde aynı haksız rekabete maruz kalan Türkiye açısından ise sübvansiyon soruşturmaları dış ticaret politikası savunma araçları arasında kullanılmamıştır. Bunun en önemli sebebi soruşturma sürecindeki zorluklar ve çoğu zaman ihracatçı ülke hükümetinin verdiği sübvansiyonların ispatının kolay olmayışıdır.

Tablo 2d 2007-2016 yılları arasında yürürlüğe giren telafi edici önlemler

2007 - 2016 On Yıllık Dönemde Uygulanan Telafi Edici Önlemler												
	Önlem Uygulayan Ülkeler											
Önlem Alınan Ülkeler	**AB**	**ABD**	**Avustralya**	**Brezilya**	**Çin**	**Hindistan**	**Kanada**	**Meksika**	**Peru**	**Türkiye**	**Ukrayna**	**TOPLAM**
ABD	1		1		4				1			7
Arjantin									1			1
Birleşik Arap Emirlikleri	1											1
Çin	5	37	8			1	16					67
Çin Taipei	1	1										2
Endonezya		2										2
Fransa			1									1
Güney Kore		1										1
Hindistan	3	3		2			1	3		1		13
İran	1											1
Kanada	1	1										2
Malezya	1											1
Meksika		1										1
Pakistan	1											1
Rusya											1	1
Türkiye	1	3										4
Vietnam		3										3
TOPLAM	**16**	**52**	**10**	**2**	**4**	**1**	**17**	**3**	**2**	**1**	**1**	**109**

Kaynak: WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 29/04/2017 13:03

Yukarıdaki 10 yıllık dönem zarfında GATT uygulamaları kapsamında Telafi edici önlemleri uygulayan ülke sayısı onbirdir. ABD'nin 52 uygulama ile sübvansiyona karşı en yüksek oranda soruşturma açan ve telafi edici önlem alan ülke olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Kanada 17 önlem ile ikinci sırada yer almaktadır, bunu 16 önlem ile AB izlemektedir.

Tablo 2d-1 Türkiye tarafından 2007-2016 yılları arasında yürürlüğe konan telafi edici önlemler

Önlem Alan Ülke	Önlem Alınan Ülke	Yürürlük Tarihi	Ürün Tanımı	Gümrük Tarife No
Turkey	India	22.Mar.09	PET Films (Pet plastik film)	392062190000, 392069000000, 392190190000

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 03/05/2017 20:23

Bu dönemde Türkiye'nin de ilk kez Hindistan'a karşı telafi edici önlem aldığı görülmektedir. 2009 yılında yürürlüğe giren bu önlem plastik sektöründe PET film ithalatında uygulanmıştır.

Tablo 2d-2 Türkiye'ye karşı AB tarafından 2007-2016 yılları arasında uygulanan telafi edici önlemler

Önlem Alan Ülke	Önlem Alınan Ülke	Yürürlük Tarihi	Sektör	Ürün Tanımı	Gümrük Tarife Kodu
European Union	Turkey	27.Şub.15	Canlı hayvan ve Hayvansal ürünler	Rainbow trout (Alabalık)	03019190, 03021180, 03031490, 03044290, 03048290, 03054300

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 09/05/2017 22:22

Aynı dönemde Türkiye'ye karşı da AB tarafından bir adet sübvansiyona karşı telafi edici önlem uygulanmıştır. Bu uygulama 2015 yılında yürürlüğe girmiş ve alabalıkta Türkiye hükümetinin ihracat sübvansiyonu verdiği ortaya konarak AB tarafından Türkiye'den ithal edilecek alabalığa telafi edici vergi konmuştur. Türkiye Gümrük Birliğinde olmasına rağmen AB üyesi olmaması sebebiyle AB ile karşılıklı dış ticaret politikası savunma araçlarını uygulama serbestliğine sahiptir. AB'nin zaman zaman Türkiye'ye karşı önlemler uyguladığı görülmektedir, ancak bu hususta Türk otoriteleri çekimser kalmaktadır. Özellikle sübvansiyona karşı açılan soruşturmalarda direk ülke makamları hedef alındığından Türkiye için en büyük ihracat pazarı olan AB ilişkilerinde politik davranmak yetkili mercilerin genel ortak yaklaşımıdır.

Telafi Edici Önlemler, Dampinge karşı Önlemler ile mukayese edildiğinde sayıca az olduğu görülür. Bunun en önemli nedeni TÖ soruşturmalarının zorluğu, sübvansiyonun uygulandığının ispatı konusunda resmi bilgilere erişimin güçlüğü ve ciddi istihbarat gerektirmesidir. Tüm bunlar göz önünde bulundurularak genellikle sübvansiyonun ispatı ve TÖ yerine damping soruşturması tercih edilmektedir. (Akman ve Yaman, 2008, s.250)

Anti-damping soruşturmaları firmaları hedef alırken, TÖ soruşturmalarının bizzat ülkeleri, hükümetleri hedef alıyor olması bu korumacılık argümanını politik açıdan oldukça hassas kılmakta ve karşılıklı misillemelerle sonuçlanmasına sebep olmaktadır. 1996 yılında Brezilya'da uçak üreticisi Embraer'e verilen ihracat teşviklerinin Kanada hükümeti tarafından şikayet edilmesi ve DTÖ'nün bu sübvansiyonları yasak sübvansiyonlar olarak 1999'da kabul etmesi ile hemen akabinde Brezilya'da Kanada'nın ihracat sübvansiyonlarına karşı misillemeye geçmiştir. Telafi edici önlem alan ülkenin büyüklüğü ve ekonomik gücü nisbetinde karşı misilleme girişimi güçleşeceğinden Telafi Edici Önlemlere başvuran ülkeler, başta Amerika olmak üzere genelde büyük ve hem siyasi hem ekonomik yaptırım gücü yüksek ülkeler olmaktadır. (Heydon, 2012, s.120)

Tablo 2e : 2007-2016 yılları arasında yürürlüğe girmiş olan sübvansiyona karşı telafi edici önlemlerin sektörel dağılımı

	Önlem Uygulayan Ülke											
Sektörel Mal Grupları	**ABD**	**Kanada**	**AB**	**Avustralya**	**Çin**	**Meksika**	**Brezilya**	**Peru**	**Hindistan**	**Türkiye**	**Ukrayna**	**TOPLAM**
Ağaç ve ahşap eşya	1											1
Aluminyum ve aluminyumdan eşya	1	1		1								3
Bakır ve bakırdan eşya		2										2
Cam ve cam eşya			2									2
Canlı hayvan ve Hayvansal ürünler			1		1							2
Demir ve Çelik	22	10	4	5	1							42
Elektrikli Makine ve cihazlar, bunların aksam ve parçaları	3	1	3						1			8
Gıda sanayii ürünleri	1			1								2
Hayvansal ve Bitkisel Yağlar			2									2
Kağıt ve kağıttan eşya	5		1									6
Kauçuk ürünler	2	1										3
Kazanlar, Makinalar, mekanik cihazlar, aksam ve parçaları	2	1										3
Kimya Sanayii Ürünleri	8	1		1	1	3		2				16
Mineral Yakıtlar				1								1
Motorlu kara taşıtları ve aksamları				1	1						1	3
Muhtelif mamul eşya	1											1
Plastikler ve mamulleri	3		3				2			1		9
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	1											1
Tekstil ve konfeksiyon ürünleri	2											2
TOPLAM	**52**	**17**	**16**	**10**	**4**	**3**	**2**	**2**	**1**	**1**	**1**	**109**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 09/05/2017 22:22

Sektörel olarak son on yılda uygulanan sübvansiyonlar incelendiğinde, sübvansiyona karşı telafi önlem 42 uygulama ile demir-çelik sektöründe görülmektedir. En yoğun telafi edici önlem uygulanan ikinci sektör ise kimya sektörüdür. Her iki sektörde de en fazla önlemi Amerika'nın aldığı görülmektedir.

Demir çelik ve kimya sektörlerini 9 uygulama ile plastik sektörü, 8 uygulama ile elektrikli eşya sektörü izlemektedir. Bu dönemde Kanada, AB ve Avustralya'nın da sübvansiyona karşı en fazla önlem uyguladıkları sektör demir-çelik sektörü olduğu görülmektedir. Dolayısı ile gelişmiş ülke ekonomiler, soruşturma sürecinin zorluğuna rağmen en yüksek katma değere sahip olan demir çelik ve kimya sektörlerinde, yerli

sanayilerini diğer ülkelerin devlet teşviklerinden kaynaklı haksız rekabete karşı korumacı bir tutum izlemektedirler.

DTÖ Doha Müzakerelerinde sübvansiyonlar balıkçılık sektörü özelinde görüşülmüş, dünya genelinde balıkçılığa verilen sübvansiyonların aşırı avlanmaya sebep olması ve bazı balık türlerinin yok edilmesi tehdidi de göz önünde bulundurularak sübvansiyonlara karşı duruş sergileyen ABD, Yeni Zelanda e İzlanda tarafından balıkçılık sübvansiyonlarının yasaklanması talep edilmiştir. (Akman ve Yaman, 2008, s.249)

3.3 Korunma Önlemleri

Korunma önlemleri (Safeguards) ithalata karşı alınan acil tedbirleri ifade etmektedir. DTÖ'ye üye devletler, artan ithalatlar sebebiyle yerli sanayileri zarar gördüğünde veya zarar görme tehdidiyle karşı karşıya olduğunda tarifelerin arttırılması yoluyla ithalata engel getirebilirler. Burada söz konusu zarar, ciddi bir zarar olmalıdır.

Korunma önlemleri GATT madde 19'da da mevcut olmakla birlikte o dönemde oldukça seyrek kullanılmıştır. Devletler o dönemlerde yerli sanayilerinin korunması amacıyla GATT'ın dışında ikili anlaşmalarla ihracatın gönüllü kısıtlanması yoluna başvurmaktaydı. DTÖ anlaşmaları ile ihracatın gönüllü kısıtlanması yasaklanmıştır. DTÖ tüm korunma önlemlerine süre limiti getirmektedir.

Korunma önlemi alınabilmesi için ithalatta ciddi artış olması veya pazarda ithalatın oransal artışının çok yüksek olması gerekmektedir. Firmalar veya kuruluşlar, devletleri vasıtasıyla korunma önlemi talebinde bulunabilirler. Korunma önlemi soruşturmaları milli otoritelerce yürütülür. Keyfi uygulamaların önlenmesi açısından, şeffaflık ve belirlenmiş kurallara uygunluk esastır. Soruşturmayı yürüten otoriteler, tüm ilgili tarafların dinlenmesi ve kanıtların ortaya konmasını sağlamak durumundadır. Anlaşmada; meydana gelen ciddi zarar veya zarar tehditleri konusundaki kriterler ve ithalatın yerli sanayiye olumsuz etkilerini belirlemede dikkate alınması gereken faktörler beyan edilmiştir. Korunma önlemi, yerli endüstriye gelen ciddi zararların önlenmesi ve yerli sanayinin tekrar toparlanmasını sağlamak amacıyla uygulanır. (WTO d, 2017)

Korunma önlemi süresi dolduğunda karşı karşıya kalınacak olan rekabet ortamına hazırlanabilmeleri için yerli üreticilere zaman tanınması gerektiğini GATT

kuralları da kabul etmektedir. Esas gaye ithalat rekabetine uyum sağlamakta güçlük çeken sektörlerin, modernizasyonu sağlayarak, teknolojik yeniliklerin getireceği üretim verimliliği avantajı ile tesislerini daha rasyonel bir yapıya dönüştürmeleridir. (UNCTAD, 2002, s.156)

Prensipte korunma önlemleri belirli bir ülkeden yapılan ithalatı hedef alamaz, ülke ayrımı gözetilmez ancak tedarikçi ülkeler arasında kotaların nasıl tahsis edileceğini, belli ülkelerden yapılan ithalatta orantısız ve hızlı artışlar olması halinde oluşacak istisnai halleri de kapsayacak şekilde belirler. Bir korunma önlemi uygulaması 4 yıldan uzun süremez fakat yetkili milli otoritelerce yerli sanayinin toparlanma sürecine bağlı olarak önlemin gerekliliği ispatlandığı takdirde 8 yıla kadar uzatılabilir. Uzatılması kararının alınabilmesi için;

-Yerli Sanayinin mevcut rekabet koşullarına uyum sağlamakta olduğunun kanıtlanması,

- Yeni bir soruşturma başlatılması, gerekmektedir.

Korunma önleminin uzatılması halinde, ilk dönemin sonundaki oranlardan daha yüksek ve daha kısıtlayıcı olamaz. Bir yıldan uzun süren önlemler düzenli aralıklarla liberalizasyon şartına bağlı olarak kademeli şekilde serbestleştirilir. 3 yıldan uzun süreli olarak uygulamaya konan korunma önlemlerinde, uygulama süresinin yarısında, önlemin kaldırılması veya liberalizasyonunun gerekli olup olmadığına dair gözden geçirme soruşturması yapılmaktadır. Bir ülke, yerli üreticilerini koruma gayesi ile ithalatı engellediği takdirde bunun bir karşılığı olmaktadır. Anlaşmaya göre ihracatçı ülke görüşmeler yoluyla zararının karşılanması yönünde çözüm arayışına girebilir. Anlaşmaya varılamadığı takdirde ihracatçı ülke aynıyla mukabele etme yoluna gidebilir. Mevcut şartlar korunma önlemi anlaşmasına tamamen uyuyor ve önlem ihracatçı ülkeden yapılan ithalattaki ciddi artışlara dayanıyorsa, bu şartlarda ihracatçı ülkenin aynıyla mukabele yoluna başvurabilmesi için korunma önleminin başlangıcından itibaren en az üç yıl beklenmesi gerekmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler korunma önlemi uygulamalarından, bir dereceye kadar korunmaktadırlar. Gelişmekte olan bir ülkeye korunma önlemi uygulanabilmesi için söz konusu ürünün ithalatının %3'ü bu ülkeden yapılmış olmalı veya %3'ün altında ithalat gerçekleşen gelişmekte olan ülkelerin toplam ithalatlarının oranı %9'a tekabül etmelidir.

DTÖ Korunma Önlemleri Komitesi, Anlaşma'nın yürürlüğünü ve üyelerin bu konudaki sorumluluklarını denetler. Üye devletler Korunma Önlemi Soruşturmalarının her aşamasını ve buna bağlı olarak aldıkları kararları DTÖ'ye rapor olarak sunmak durumundadır. DTÖ Korunma Önlemleri Komitesi bu raporları değerlendirir ve denetler. (WTO h, 2017)

Korunma önlemleri soruşturması; yerli üreticilerin başvurularına istinaden veya hükümetler tarafından re'sen gerçekleştirilebilmekle beraber uygulamada çoğunlukla artan ithalattan etkilenen yerli sanayicilerin başvurusu üzerine başlatılmaktadır. (UNCTAD, 2002, s.11)

3.3.1 Korunma Önlemlerinin Amacı

Korunma önlemlerinde esas gaye, geçici olarak konan kısıtlamalar ile bu süre zarfında yerli sanayinin mevcut rekabet koşullarına uyumunun gerçekleştirilebilmesidir. Korunma önlemleri ile söz konusu endüstriye artan ithalat tehdidine karşı nefes aldırılarak, rekabet edebilir düzeye gelebilmesi için yeniden yapılanma süresi kazandırılmış olmaktadır. (European Union, 04.03.2017)

3.3.2 Korunma Önlemleri Anlaşması

Korunma önlemlerinin ilk kavramsal ifadesi ABD dış ticaret politikasına dayanmaktadır. Dünya ticaretinde liberalleşmenin ilk adımları atılırken, Amerikan kongresi ABD Başkanını yerli sanayiinin ithalattan göreceği olası zarar konusunda ikna ederek 1947'de GATT anlaşması metni madde 19'a Korunma Önlemleri Enstrümanının dahil edilmesi sağlanmıştır. Korunma Önlemleri Anti-damping ve Sübvansiyonlara karşı Telafi edici Önlemlerden farklı olarak ithalatta haksız rekabet unsuruna dayanmamaktadır. Artan ithalattan zarar gören veya görmesi muhtemel yerli sanayi adına alınan geçici bir tedbirdir. GATT Tokyo turunda Korunma önlemleri konusunda kural ve disiplinlerin arttırılması görüşülmüş ancak bu müzakere turunda sonuç alınamamıştır. 1995 Uruguay turunda düzenlenen Korunma Önlemleri Anlaşması (Agreement on Safeguards) ile kural ve çerçeveler belirgin hale getirilmiştir. (Heydon, 2012, s.116-118)

3.3.2. 1 Korunma Önlemi Alınabilmesi için Gereken Şartlar

Korunma önlemine, ithalatın ani artışının yerli sanayiye zarar verdiğinin veya zarar verme tehdidi olduğunun ispatı halinde ve söz konusu zarardan sadece bir veya iki üreticinin etkilenmesi durumunda değil, sektördeki yerli üretimin büyük bölümünü sağlayan üreticilerin tamamının zarar görmesi halinde, belirlenen usullere uygun olarak yürütülen soruşturmalar sonucu izin verilebilmektedir. (UNCTAD, 2002 s.11)

Korunma Önlemi Alınabilmesi için gerekli şartlar; (1) Artan İthalat, (2) Bu artan ithalat sebebiyle oluşan veya oluşma tehdidi olan ciddi zarar. Bu önlemlerin, En Çok Kayrılan Ülke ilkesine uygun olarak konması şartı vardır.

Artan İthalat : Üye devlet Korunma Önlemi koymadan önce artan ithalatı saptamak zorundadır. İthalat artışı mutlak artış olabileceği gibi yerli üretime kıyasla oransal artış da olabilir.

Ciddi Zarar Tespiti : Anlaşma "Ciddi Zararı"; yerli endüstrinin belirgin şekilde genel olarak zayıflaması şeklinde tanımlar. Ciddi zarar olup olmadığını belirlerken, soruşturma otoritesi ilgili sanayi dalının durumuyla bağlantılı tüm objektif ve ölçülebilir faktörleri araştırmak durumundadır. Analiz edilmesi gereken faktörler; ithalattaki mutlak ve nispi artış oranları, miktarsal ithalat artışı; artan ithalatla birlikte azalan yurtiçi pazar payı; satışlar, üretim, verimlilik, kapasite kullanım oranı, kar-zarar ve yerli endüstrideki istihdamdır. "Ciddi zarar tehdidi" ise varsayım, tahmin veya uzak olasılıklara dayanan tehditler değil, verilerin net olarak gösterdiği yakın zamanda vuku bulacağı açıkça görülen tehditlerdir. Mevcut ciddi zarar bulunmuyor, fakat bununla beraber ciddi zarar tehdidi görülüyorsa yine de Korunma Önlemi alınabilir.

Örneğin Türkiye için ciddi zarar tehdidi olup olmadığının belirlenmesi için :

- İhracatçı ülkedeki söz konusu ürüne ait mevcut stoklar incelenir.
- Türkiye'ye yönelik söz konusu ürünün ihracat artış oranları tespit edilir.
- Ülkenin, mevcut ihracat kapasitesi ile yakın gelecekte öngörülen ihracat kapasiteleri tespit edilir.
- Bu kapasitelerden doğacak ihracatın hangi oranda Türkiye'ye yönelme olasılığının olduğu saptanır. (Akpınar, sunum)

İthalat artışı ile ciddi zarar veya zarar tehdidi arasındaki bağlantının ortaya konması gerekmektedir. Yerli sanayideki bozulmanın yurtiçi rekabet, verimlilik problemleri veya ihracata yönelik farklı uygulamalardan kaynaklanma olasılığı da soruşturma kapsamında incelenmektedir. (WTO h, 2017)

Korunma önlemi alınabilmesi için gerçekleşmesi gereken maddi zarar veya zarar tehdidi standartları, anti damping veya telafi edici önlemlerde gerekli görülen zarar standartlarından daha yüksektir. Bunda en önemli sebep, anti damping ve telafi edici önlemlerin ihracatçı ülkenin adil olmayan ve haksız rekabete sebep olan uygulamalarına karşı alınan tedbirler olmasına rağmen korunma önlemlerinde adil olmayan ticari uygulamalar söz konusu değildir. (UNCTAD, 2002, s.12)

3.3.2.2 Korunma Önlemi Soruşturma Kuralları

Şeffaflık : Soruşturma prosedürleri öncelikle saptanmalı ve yayımlanmalıdır. Korunma Önlemleri Anlaşması, detaylı prosedürel şartları içermez fakat soruşturmanın makul ölçülerde umumi duyurusunu gerekli görür. Soruşturmayı yürüten ilgili otoriteler, incelenen faktörlerin ilintisi dahil olmak üzere konuyla ilgili tüm bulgularını tanıtan ve açıklayan bir rapor yayımlamak durumundadır (WTO h, 2017) Korunma Önlemleri Anlaşması gereği her üye ülke soruşturmayı yürütecek makamları ve soruşturma sürecinde uygulayacağı prosedürleri yayınlamalıdır. (UNCTAD, 2002 s.157)

İlgili Tarafların Katılımı : Soruşturma otoriteleri ilgili tarafları (ithalatçılar, ihracatçılar, üreticiler vs.) dinleme toplantıları düzenleyerek, tüm taraflara konuyla ilgili görüşlerini sunma hakkı, soruşturulan taraflara da konuyla ilgili kendi açılarından cevaplama hakkı tanımak durumundadır. (WTO h, 2017) Soruşturma makamları söz konusu korunma önleminin uygulamaya girmesinin kamunun yararına olacağını da ortaya koymak durumundadırlar. (UNCTAD, 2002, s.157)

Gizlilik: Anlaşma, soruşturma kapsamındaki gizli bilgiler konusundaki kuralları da içermektedir. Genel olarak gizlilik muamelesi gerektiren bilgiler, bilgiyi veren tarafın izni olmadan ifşa edilmez. Bu bilgilerin gizli olmayan özet olarak sunulmaları gerekmekte ancak ilgili taraf özet vermekten de kaçınıyorsa, böyle bir özetin neden yapılamayacağı konusunda açıklama talep edilmektedir. Taraflar sundukları gizli bilgilerin açıklanmasına veya özet halinde paylaşılmasına müsaade etmiyorsa, bu bilgilerin doğruluğu başka kaynaklarca da kanıtlanmadığı takdirde yetkili otoritelerce dikkate alınmaz. (WTO h, 2017)

Tarife Oranları : Korunma önlemleri gereklilik durumunda, ciddi zararın önlenmesi veya giderilmesi amacıyla şartların düzeltilmesine yardımcı olacak şekilde uygulanır.

Anlaşma bağlı gümrük vergi oranlarının üzerine konacak ilave verginin ne ölçüde olacağı konusunda bir madde içermez. (WTO h, 2017)

3.3.2.3 Korunma Önleminin Süresi ve Gözden Geçirilmesi

Anlaşma koşullarına uygun olarak, uzatılmadığı sürece herhangi bir Korunma Önleminin maksimum süresi 4 yıldır. Bir Korunma Önlemi'nin uzatılması ancak yeni bir soruşturma başlatılarak, ciddi zararın önlenmesi veya giderilmesi açısından gerekliliğinin ispatlanması ve aynı zamanda da alınmış olan önleme bağlı olarak yerli sanayide toparlanma sürecinin görüldüğüne dair kanıtlar ortaya konması koşuluyla mümkün olabilir. Uygulamanın ilk süreci ve uzatılması süreci toplam 8 yılı geçemez. İlaveten uygulama süresi 1 yıldan uzun olan korunma önlemleri uygulama süresince düzenli aralıklarla kademeli olarak liberalize edilmeli, yani serbestleştirilmelidir. Korunma önlemi ilk uygulama süresinin akabinde uzatıldığında da bu kademeli liberalizasyon devam etmelidir. 3 yıldan uzun süren her önlem uygulama sürecinin ortasında gözden geçirilmelidir. Bu gözden geçirme esnasında elde edilen verilere göre önlemin kaldırılması veya daha fazla serbestleştirilmesi sonucu da çıkabilmektedir. (WTO h, 2017)

3.3.2.4 Korunma Önleminin Tekrarı :

Korunma önlemi uygulanmış bir ürüne tekrar korunma önlemi uygulanması belli kurallarla sınırlandırılmıştır. Normal şartlarda bir ürüne uygulanan korunma önleminin üzerinden en az 2 yıl olmak şartıyla, korunma önleminin süresine eşit bir zaman geçmeden aynı ürüne tekrar korunma önlemi uygulanamaz. Bununla birlikte, korunma önleminin süresi 180 gün veya daha kısa ise ilk önlemin duyurulmasından itibaren 1 yıl geçtiğinde ve son 5 yıl içerisinde aynı ürüne 2'den fazla korunma önlemi uygulanmadığı takdirde yeniden uygulanabilir. (WTO h, 2017)

3.3.2.5 Korunma Önlemleri Komitesi

Korunma önlemi uygulamaları, bildirim şartları ve bu bildirimlerin Korunma Önlemleri Komitesi tarafından incelenmesi yoluyla çok taraflı olarak disipline edilmiştir. Komitenin görevi genel olarak anlaşmanın uygulanmasının izlenmesi ve kontrol edilmesi, DTÖ Mal Ticareti Konseyine rapor verilmesi, üye devletler tarafından başlatılan Korunma Önlemleri'nin Korunma Önlemleri Anlaşmasına

uygunluğunun denetlenmesi, müzakerelere katkıda bulunulması, teklif edilen mukabelelerin incelenmesi şeklinde sıralanabilir.

Üyeler, kendi kanun, yönetmelik ve idari prosedürlerini ve olası değişiklikleri Komite'ye bildirmek durumundadırlar. Üyeler, ciddi zarar veya zarar tehdidine karşılık Korunma Önlemi soruşturması başlattıklarını, gerekçelerini, artan ithalat sebebiyle ciddi zarar veya zarar tehdidi oluştuğuna dair bulgularını ve Korunma Önleminin uygulanmasına veya uzatılmasına dair aldıkları kararları Komite'ye bildirmekle yükümlüdürler. Alınan kararların dayanakları da Komite'ye sunulmak durumundadır. Soruşturma kapsamındaki gizli bilgilerin açıklanması gerekmemektedir.

Üyelerin, korunma önlemi uygulamaya konmadan veya uzatılmadan önce, ürünün ihracatçısı olan DTÖ üyesi taraflara makul bir müzakere fırsatı tanıma zorunluluğu vardır. (WTO h, 2017)

3.3.3 Korunma Önlemleri Uygulamaları

Türkiye'de korunma önlemleri uygulamaları 2004/7305 nolu "İthalatta Korunma Önlemleri Hakkında Karar" hükümlerine tabidir. Bu karar kapsamında yerli üreticiler üzerinde düşük fiyatlı artan ithalatın oluşturduğu ciddi zarar veya zarar tehdidini ortadan kaldırmak amacıyla korunma önlemi alınabilmektedir. Türkiye'de Korunma Önlemlerini önermek, uygulamak, izlemek Ekonomi Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğünün yetkisindedir. Soruşturma başlatılıp başlatılmama kararı ise İthalatta Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu tarafından alınabilmektedir.(Resmi Gazete, 2004)

1990'ların ortalarına kadar Korunma önlemleri çok seyrek kullanılmıştır. (Heydon, 2012, s.117)

Korunma önlemleri tüm ülkelere karşı uygulandığından ülkeler kendi sanayileri açısından çok hayati gördükleri ürün kategorilerinde, anti-damping uygulamalarından daha az sayıda olmasına rağmen iç pazar bozulması hallerinde zaman zaman bu önlemlere başvurmaktadırlar.

Korunma önlemleri DTÖ'de tarım ve sanayi ürünlerinde ayrı kategoriler olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple araştırmamızda iki farklı kategoriye ayırarak inceledik. Korunma önlemleri olarak ifade edilen kategoride sadece sanayi malları bulunmakta, özel korunma önlemleri olarak ifade edilen ise tarım ürünleri ağırlıklı

uygulamaları belirtmektedir. Diğer yandan bölgesel ticaret birlikleri tüm dünya ülkelerine karşı uygulamakta oldukları korunma önlemlerini kendi birlikleri kapsamındaki ülkelere uygulamamaktadırlar.

Tablo 3. 1987-2016 yılları arasında uygulanan korunma önlemleri

Önlem Uygulayan Ülke	1987-1996	1997-2006	2007-2016	TOPLAM
ABD	1	5		6
Arjantin		3	1	4
Brezilya		2		2
Bulgaristan		2		2
Çekoslovakya		5		5
Dominik Cumhuriyeti			2	2
Ekvator		3	2	5
Endonezya		1	16	17
Ermenistan			2	2
Fas		2	3	5
Filipinler		5	3	8
Güney Afrika			2	2
Güney Kore		2		2
Hırvatistan			1	1
Hindistan		9	12	21
Kırgızistan			4	4
Kolombiya			1	1
Kosta Rika			1	1
Letonya		2		2
Litvanya		1		1
Macaristan		3		3
Malezya			2	2
Mısır		3	4	7
Moldovya		1		1
Panama			1	1
Polonya		4		4
Rusya			3	3
Slovakya		2		2
Şili		7	2	9
Tayland			3	3
Türkiye		6	9	15
Ukrayna			5	5
Ürdün		5	4	9
Vietnam			2	2
Zambia			1	1
TOPLAM	**1**	**73**	**86**	**160**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 01/05/2017 23:23

Tablo 3 de görüldüğü üzere korunma önlemlerinin yaygın kullanımı 1990'ların sonlarında başlamaktadır. Diğer tarife dışı engellerin aksine korunma önlemlerine gelişmiş ülkelerin pek sık başvurmadıkları görülmektedir. Korunma önlemleri haksız rekabete dayalı spesifik uygulamaların aksine bir ülkenin artan ithalat sonucu tüm ülkelere karşı başlattığı bir önlem olduğundan sayıca daha az uygulanmaktadır. 1987-2016 arası 30 yıllık dönemde en fazla korunma önlemi uygulayan ülke toplam 21 önlem ile Hindistan'dır. Bunu 17 uygulama ile Endonezya izlemektedir. Türkiye ise toplam 15 uygulama ile üçüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 3a : 2007-2016 yılları arasında yürürlüğe girmiş olan korunma önlemlerinin sektörel dağılımı

	Önlem Uygulayan Ülke					
Sektörel Mal Grupları	**Endonezya**	**Hindistan**	**Türkiye**	**Ukrayna**	**Diğer Ülkeler**	**TOPLAM**
Ağaç ve ahşap eşya					1	1
Ayakkabılar					1	1
Cam ve cam eşya					1	1
Demir ve Çelik	10	3		1	13	27
Deri ve Deri Eşya			1			1
Elektrikli Makine ve cihazlar, bunların aksam ve parçaları			1		2	3
Gıda sanayii ürünleri	2	1	0	0	8	11
Hayvansal ve Bitkisel Yağlar					1	1
Kağıt ve kağıttan eşya	1		1		4	6
Kazanlar, Makinalar, mekanik cihazlar, aksam ve parçaları					3	3
Kimya Sanayii ürünleri		8	2	1		11
Motorlu kara taşıtları ve aksamları			1	1		2
Optik ve tıbbi alet ve cihazlar			1			1
Plastikler ve mamulleri			1	1	1	3
Seramik mamulleri				1	4	5
Tekstil ve konfeksiyon ürünleri	3		1		5	9
TOPLAM	**16**	**12**	**9**	**5**	**44**	**86**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 15/05/2017 14:58

Tablo 3a da görüleceği üzere mal grupları itibariyle sanayi ürünlerinde uygulanan korunma önlemleri sırasıyla başta demir çelik, kimya, gıda sanayi, tekstil, kağıt, ve diğerleri olarak görülmektedir.

Tablo 4. 1987-2016 yılları arasında yürürlüğe giren özel korunma önlemleri

Önlem Uygulayan Ülke	1987-1996	1997-2006	2007-2016	TOPLAM
AB	14	7	6	**27**
ABD	58	90	25	**173**
Barbados		50	10	**60**
Çekoslovakya		7		**7**
Çin Taipei		16	4	**20**
Filipinler		7		**7**
Güney Kore	5	30	4	**39**
İsviçre		7		**7**
Japonya	9	28	20	**57**
Kosta Rika		4		**4**
Macaristan		2		**2**
Nikaragua		4		**4**
Norveç		1		**1**
Polonya	2	221		**223**
Slovakya		2		**2**
TOPLAM	**88**	**476**	**69**	**633**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 17/05/2017 20:49

Tablo 4 te görüleceği üzere özel korunma önlemlerinde tarım ürünleri ağırlıklı olarak 1987-1996 döneminde ABD 58, AB 14, Japonya 9, 1997-2006 döneminde çarpıcı bir sayıda Polonya 221, ABD 90, Barbados 50, Güney Kore 30, Japonya 28 olarak tespit edilmekte AB'nin ise 7 önlemle oldukça düşük bir sayıda özel korunma önlemi uyguladığı görülmektedir. Son 10 yıllık dönemde ise ABD 25, Japonya 20, Barbados 10 önlem uygulamış, bir önceki döneme göre çok ciddi sayıda bir azalma kaydedilmiştir. Polonya 2004 yılında AB üyesi olması sebebiyle son 10 yılda bağımsız önlemi bulunmamaktadır.

Tablo 4a. 1987-1996 yılları arasında yürürlüğe giren özel korunma önlemleri sektörel dağılımı

		ABD	AB	Japonya	Güney Kore	Polonya	TOPLAM
Bitkisel ürünler (meyve,sebze,hububat)	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, buğday gluteni			2	2		4
	Hububat				1		1
	Yağlı tohumlar	1			2		3
	Yenilen sebzeler, kökler			1			1
	Canlı bitki, kesme çiçek					2	2
Canlı hayvan ve hayvansal ürünler	Etler ve yenilen sakatat		2				2
	Süt ve Süt Ürünleri	27		5			32
	Yumurta/Kurutulmuş yumurta		1				1
Gıda sanayii ürünleri	Çeşitli Gıda Müstahzarları	8					8
	Et, balık müstahzarları		1				1
	Un, nişasta, pastacılık ürünleri	4					4
	Kakao ve Kakao müstahzarları	7					7
	Meşrubat	1					1
	Sebze, meyve müstahzarları	2					2
	Şeker ve Şeker mamulleri	7	10				17
Sanayi hammaddeleri	İpek kozası			1			1
	Pamuk	1					1
TOPLAM		58	14	9	5	2	88

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 17/05/2017 20:49

1987-1996 yılları arasındaki dönemde uygulanan tarımsal ürünler ağırlıklı özel korunma önlemlerinde, 27'si süt ve süt ürünlerinde olmak üzere 58 uygulama ile ABD, 10 tanesi şeker ve şeker mamullerinde olmak üzere 14 uygulama ile AB ve 9 uygulama ile Japonya öne çıkmaktadır. Avrupa Birliğinin pancar şekeri üretimi kousundaki hassasiyetinin, aldığı korunma önlemlerinin yanı sıra vermiş olduğu sübvansiyon yardımları ile de desteklendiği bilinmektedir.

Tablo 4b. 1997-2006 yılları arasında yürürlüğe giren özel korunma önlemleri sektörel dağılımı

		Polonya	ABD	Barbados	Güney Kore	Japonya	Diğer Ülkeler	TOPLAM
Bitkisel ürünler (meyve,sebze,hububat)	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, buğday gluteni	17			11	5	2	35
	Hububat	8			1	1	8	18
	Yağlı tohumlar	1			10	1	1	13
	Yenilen meyvalar ve kabukları			3			4	7
	Yenilen sebzeler, kökler	12		13	2	4	5	36
	Lak, sakız, reçine				2			2
	Canlı bitki, kesme çiçek	2						2
Canlı hayvan ve hayvansal ürünler	Canlı Hayvanlar	4				1		5
	Etler ve yenilen sakatat	101	5	6			25	137
	Süt ve Süt Ürünleri	40	42	1		8	3	94
	Yumurta/Kurutulmuş yumurta	3		1				4
Gıda sanayii ürünleri	Çeşitli Gıda Müstahzarları	2	9		3	2	2	18
	Et, balık müstahzarları			19			2	21
	Hayvan yemleri	4			1			5
	Un, nişasta, pastacılık ürünleri		8			6	1	15
	Kakao ve Kakao müstahzarları		13					13
	Sebze, meyve müstahzarları	11	1	7				19
	Şeker ve Şeker mamulleri	14	10				3	27
Hayvansal ve Bitkisel Yağl	Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	2	1				1	4
Sanayi hammaddeleri	Pamuk		1					1
TOPLAM		221	90	50	30	28	57	476

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 17/05/2017 20:49

1997-2006 yılları arasındaki dönemde henüz AB üyeliği tamamlanmamış olan Polonya'nın, dikkat çekici bir şekilde 101 adet et ürünlerinde, 40 adet süt ürünlerinde 17 adet buğday ve değirmencilik ürünlerinde olmak üzere toplam 221 adet uygulamayla çok dikkat çekici bir korumacılık sergilediği görülmektedir. Aynı periyodda ABD'de Polonya'yı süt ürünlerinde 42 adet, kakao ve türevlerinde 13 adet, şeker ve şeker mamullerinde 10 adet ve toplamda 90 adet uygulama ile takip etmiştir. Tabloda görüleceği üzere, Barbados'un en fazla et ve balık ürünlerinde, Japonya'nın ise en fazla süt ve süt ürünlerinde korumacı oldukları görülmektedir.

Genel sektörel uygulama toplamına baktığımızda, 137 önlem ile et ve et ürünleri, 94 uygulama ile süt ve süt ürünleri ön plana çıkmaktadır.

Tablo 4c. 2007-2016 yılları arasında yürürlüğe giren özel korunma önlemleri sektörel dağılımı

		ABD	AB	Barbados	Çin Taipei	Güney Kore	Japonya	TOPLAM
Bitkisel ürünler (meyve,sebze,hububat)	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, buğday gluteni						3	3
	Yağlı tohumlar	1				3		4
	Yenilen meyvalar ve kabukları				1			1
	Yenilen sebzeler, kökler			1	2	1	1	5
Canlı hayvan ve hayvansal ürünler	Etler ve yenilen sakatat	1	2		1			4
	Süt ve Süt Ürünleri	6					8	14
	Kurutulmuş yumurta		2					2
Gıda sanayii ürünleri	Çeşitli Gıda Müstahzarları	3					1	4
	Et, balık müstahzarları		1	6				7
	Hayvan yemleri	1						1
	Un, nişasta, pastacılık ürünleri	1					4	5
	Kakao ve Kakao müstahzarları	6						6
	Meşrubat	2		1				3
	Sebze, meyve müstahzarları			1				1
	Süt müstahzarları						2	2
	Şeker ve Şeker mamulleri	4	1					5
Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	Hayvansal ve Bitkisel Yağlar			1				1
Sanayi hammaddeleri	İpek kozası						1	1
TOPLAM		25	6	10	4	4	20	69

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 17/05/2017 20:49

Son on yıllık dönemde ise çarpıcı olarak özel korunma önlemleri uygulamaları minimum seviyeye indirgenmiş, 14 uygulama ile süt ve süt ürünleri sektörü birinci sırada yer almakta olup, bu dönemde en fazla uygulaması olan ABD'de yine süt ve süt ürünleri ve ayrıca kakao ve türevlerinde ön sırada yer almıştır.

3.4 Gözetim Önlemleri

3.4.1 İthalatta Gözetim Uygulaması

İthalatta gözetim uygulaması, bir eşyanın ithalatında asgari fiyat belirlenmesi ve belirlenen bu kıymet üzerinden vergi hesaplanmasıdır. Bu uygulamada amaç, hem yerli üreticilerin gerçek değerin altında fiyatlarla ithalat karşısında zarar görmemeleri hem de vergi kayıplarının yaşanmamasıdır. Gözetim uygulaması söz konusu eşyanın belirlenen kıymet değerinin altında ithal edilmesi durumunda devreye giren bir uygulamadır. "İthalatta Gözetim Uygulamasına İlişkin Tebliğler" de gözetime tabi eşyaların birim kıymet bedelleri bulunmaktadır. Bu tebliğlerde geçen kıymet bedelinin altında ve yine belirtilen miktarın üzerinde yapılacak olan ithalatlarda gözetim belgesi almak yükümlülüğü konmuştur. Bu uygulamada ithal edilecek eşyanın gerçek satış değeri ile vergi matrahını belirleyecek olan satış bedelleri farklı olacaktır. (Küfrevi, 2017)

Bir malın ithalatında gözetim uygulanmasına ilişkin karar, başvuru üzerine veya re'sen yapılacak bir değerlendirme sonucunda Ekonomi Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğü tarafından verilmektedir. Yapılacak değerlendirmede ithalatın gelişimi, ithal şartları ve ithalatın yerli üreticiler üzerindeki etkisi dikkate alınmaktadır. (ITO, 10.04.2017)

Türkiye'de İthalatta gözetim uygulaması hakkında Bakanlar Kurulu Kararı 10 Mayıs 2004 tarihinde yürürlüğe girmiş olup 29 Mayıs 2004'te "İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Karar" 25476 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır. Bu karar ile bir malın ithalatında yaşanan gelişmelere bağlı olarak söz konusu malın ithalatında gözetim uygulanıp uygulanmamasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmektedir. İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Karar'ın uygulaması 8 Haziran 2004 tarihli 25486 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "İthalatta Gözetim Uygulanması Yönetmeliği" çerçevesinde yürütülmektedir. (Gökçayır, 2006, s.6)

Ayrıca Tekstil ve Hazır giyim ürünleri özelinde, Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim ithalatının AB ortak ticaret politikası ile uyumlandırılması amacıyla 1 Ocak 1995 tarihinde "Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Mevzuat" yürürlüğe girmiştir. Mevzuat gereği Türkiye'ye yapılan tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatında kayıt belgesi istenmektedir. İthal edilen ürünlerin kıymet ve miktarları kayda alınarak ithalatın artması sonucu yurt içi üreticiler için

tehdit oluşturması halinde önlemlerin gerekli olup olmadığı takip altında tutulmaktadır. (Şeker, 2015, s.65)

3.4.2. Gözetim Belgesi Temini

Gözetim belgeleri Ekonomi Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğünden yazılı başvuru ile temin edilmektedir. Başvuru formları "İthalatta Gözetim Uygulamasına İlişkin Tebliğ" eklerinde mevcut bulunmaktadır.

Gözetim belgesinin geçerlilik süresi altı ay olup üçüncü kişilere devredilmesi mümkün değildir. (Küfrevi, 2017, s.25)

Gözetim uygulamasına tabi eşya için, gözetim belgesinin, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihte beyannameye eklenmesi zorunludur. Gümrük beyannamesinin gümrük idaresine verilmesinden önce eşyanın orijinal faturası ve gümrük ithal eşyasına ait kıymet bildirim formunun eklenmesi zorunludur. (Gökçayır, 2006, s15)

Gözetim belgeleri başvuru sahibi harici kişi ve kurumlar tarafından kullanılamaz, devredilemez. Başvuru sahipleri, yeni gözetim belgesi başvurusunda bulunduklarında adlarına düzenlenmiş ve geçerlilik süresi başvuru tarihi itibariyle sona ermiş olan bir önceki gözetim belgesinin aslını Müsteşarlığa iade etmelidirler. Gözetim belgesinin zayii durumunda ise zayie ilişkin gazete ilanını veya bu hususu belgelendiren ilgili belgeleri ibraz etmeleri zorunludur. (ITO, 10.04.2017)

3.5 Kota ve Tarife Kontenjanı

Dünya genelinde bütün ülkeler için geçerli olmak üzere, hükümetler yerli üreticilerini korumak adına ithalatı azaltıcı önlemler alır ve bunu farklı yöntemlerle uygulamaya koyarlar. Kotalar, bu yöntemler arasında en çok başvurulanlardan biri olmuş sadece gelişme yolundaki ülkeler tarafından değil ABD dahil bütün gelişmiş ekonomiler tarafından da yerli üreticilerini korumak adına sıklıkla kullanılmıştır. İthalat kotaları bazı ülkelere ayrıcalık tanımak ve bazılarıyla olan ticari ilişkileri sınırlama maksadıyla politik ve ekonomik gerekçelerle devreye alınabilen kısıtlamalardır. (Karafakıoğlu, s258)

3.5.1 Kota Nedir?

Tarife dışı engeller içerisinde önemli bir yeri olan kota, ithalat miktarına sınırlama getirerek, ülkeye girecek ithal mal miktarını belirler. Kota, tarifeler kadar etkili bir koruma aracı olup tarifeden farkı maliyetleri dikkate almaksızın koruma sağlanmasıdır. (Karafakıoğlu, 2006, s.200)

Kota dış ticarette miktar kısıtlaması manasına gelmekte olup ülkeler dış ticaret dengelerini sağlama noktasında ihracata kıyasla ithalatın çok fazla olduğu durumlarda ithalatı kontrol mekanizması olarak kota uygulayabilmektedirler. Kotalar yurtiçi ithalat firmalarına verilen ithal lisansları ile yönetilmektedir.

Kota sistemini ilk kez Fransa buğday ithalatında uygulamıştır. Fransa buğdaya gümrük tarifesi koymak yerine ithalatını kısıtlamak yoluna gitmiştir. Fransa'nın buğdaya kota koymaktaki gayesi dış ticaret dengesi kurmak değil, yerli buğday üreticileri için daha yüksek fiyat sağlamaktı.

Günümüzde de kotalar ödemeler dengesini sağlamada, tarım fiyatlarını destekleme programlarında ve ayrıca milli savunma ve milli güvenlik amaçlarıyla kullanılmaktadırlar. (İyibozkurt, 2001, s.197)

DTÖ sisteminde kotaların gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkeler için uygulama mevzuatları birbirinden farklılık arz eder. Gelişme yolundaki ülkelerin başvurularının yaklaşık yüzde sekseni kabul görmektedir. DTÖ kapsamında kotalar ithal yasaklarının haricinde, izne tabi ithalat ve şartlı ithalat izinlerini de kapsamaktadır. Kimi zaman ihracat şartına bağlı ithalat yapma izinleri de uygulanabilmektedir. (Karluk, 2003, s207)

3.5.2 Kotaların Türleri

Farklı Kota uygulamalarından biri global kotalardır. Söz konusu yıl içerisinde ithal edilecek mal miktarı belirleniyorsa ithal kotası, ihraç edilecek mal miktarı belirleniyorsa ihraç kotası olarak adlandırılır. Kota sınırları içerisinde kalmak kaydıyla ithalat veya ihracat istenilen ülkeden yapılabilmektedir. Kota sınırı aşıldığında ise ithalata veya ihracata izin verilmez. (Karluk, 2003, s.200) İthalat hacmi miktar ve değer olarak belirlenir ancak ülke kısıtlaması getirilmediğinden erken başvuranlar kotanın tamamını alabilir. Burada gerçekçi hareket edilmemesi sonucu kotaya ihtiyacı olan, firmalar kota mağduriyeti sebebiyle ithalatı gerçekleştiremeyebilirler.

Bir diğer kota türü tahsisli sitemdir. Firmaların üretim kapasiteleri, ihracat ve istihdam rakamları gibi kriterlere göre kotalar önceden tahsis edilir ve firmalara ithalat lisansları verilir.

Üçüncü kota türü gümrük tarife kotalarıdır (tarif quotas). Kotaların dolmasına rağmen mevcut gümrük tarifelerinden daha yüksek gümrük vergisi ile ithalatın yapılabilmesi imkanı sağlanır. (Seyidoğlu, 2013, s.195) Bu kota türünde belirlenen limitlere kadar yapılan ithalatta gümrük tarifeleri düşük olup, kota sınırı aşıldığında tarifeler arttırılır. (Karluk, 2003, s.200)

3.5.3 Kota Uygulamalarının Etkileri

İthalat lisansları aracılığı ile her yıl belli bir ürünün ithalat hacmini kısıtlayan ithalat kotası ithalatı kısıtlamak isteyen ülkelerin başvurduğu en emin kantitatif uygulamadır. Ancak yurtiçi arz ve talep koşullarının bilinmediği durumlarda sorunlara neden olabilmektedir. (Parasız ve Ekren 2013, s.70)

Kota uygulamasında, ithalat miktarı sınırlandırıldığı için, yurtiçi fiyatlar yükselir. Yurtiçi fiyatların yükselmesi, yurt içi üreticilere avantaj sağlayarak malın üretimini arttırma imkanı kapasite artışı sağlar. Gümrük tarifelerine göre çok daha kısıtlayıcı uygulamalardır. Tarifelerde olduğu gibi devletin vergi gelirlerinin artmasını sağlamaz, dolaylı yoldan iç üretimi destekler. Tarifeler, vergisini ödeyen tüm ithalatçıları diledikleri miktarda ithalat yapmakta serbest bırakırken, kotalar ithalatı sınırlayan daha etkin ticaret politikası araçlarıdır. (İyibozkurt, 2001, s.199)

Kotaların ekonomik açıdan bakıldığında en önemli sakıncaları, piyasada ithal malların sınırlandırılması sonucu ciddi fiyat artışlarına sebep olabilmeleridir. (Seyidoğlu, 2013, s.196)

Özellikle öngörülemeyen talep artışlarında fiyatların normalin üzerinde yükselmesi ile ithalatçıların bir nevi monopol olmalarına ve büyük rantlar sağlamalarına sebep olabilir. İthalat lisanslarının rant gayesinden uzak değerlendirildiği durumda, yurt içi üreticiler açısından kotalar incelendiğinde sabit bir ithalat kotası ile arzın azalması sağlandığından yurt içi fiyat artar. Bu da beraberinde sektörde hem üretim artışı hem ücret artışlarını getireceğinden üreticiler açısından faydalı bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Ancak tüketiciler açısından bakıldığında fiyat artışı olumsuzdur. (Parasız ve Ekren 2013, s.71)

Genellikle dış ticaret açığı yaşayan ülkeler tarafından acil tedbir olarak kullanılır ve bu gibi durumlarda olumlu etkiler sağladığı görülür ancak uluslararası ticaret açısından zararlı olduğu görüşü hakimdir. (Seyidoğlu, 2013, s200) Uluslararası ticarete gümrük tarifeleri dışında bir engel getirmeme prensibine karşı bir istisnadır. Uygulamada geçici olması, diğer DTÖ üyesi ülkelere zarar vermemesi, gerekli ürün kategorileri ile sınırlı tutulması esastır. (İncekara, 1995, s.38).

Ülkeler genellikle bir sanayi dalını koruma kararı verdiklerinde, ithalatı hangi yöntemle kısıtlayacaklarına da karar vermektedirler. Kota uygulaması, tarifeler ile mukayese edildiğinde, gümrük tarifelerinde olduğu gibi hükümete gelir sağlayıcı fonksiyonlarının olmadığı görülmektedir. Ancak ithalatı kesin olarak sınırlayan etkili bir koruma aracıdır. Tarifelerde ise gümrük vergi oranını karşılamayı göze alan her ithalatçı dilediği oranda ithalat yapabilmektedir. Ancak kota uygulamasında (tarife kotası hariç) ithalatı arttırabilmek mümkün değildir. Gümrük tarifeleri ticaret hadlerini ülke için avantaj sağlayacak yönde değiştirmekle birlikte kotalar yerli üreticiyi doğrudan korumaktadırlar.

Gümrük tarifelerinin yüksek olduğu durumlarda ihracatçı ülkenin üreticileri ihraç fiyatlarını düşürerek vergiden kaynaklı farkın bir bölümünü üstlenerek ihracatlarına devam edebilmektedirler. Bu da ithalatı kısıtlama açısından bir fayda sağlamamaktadır. Dolayısı ile tarifeler ithal fiyatlarını yükselterek caydırıcı etki gösterirler ancak ithal malı tüketiminin önüne geçmezler. Kotalar ise ithalat düzeyini planlı bir şekilde daraltarak yerli sanayi dalında üretimi arttırır ve üretime bağlı olarak istihdam sağlarlar.

Kotalar ihtiyaç halinde hızla devreye konabilen, ihtiyacın değişmesine paralel olarak da yine hızlı bir şekilde kaldırılabilen uygulamalar olup tarifelere nazaran oldukça esnektirler

Kota uygulamalarının bazı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Kotalarla sınırlandırılan ithalat tüketicilerin ürüne erişimini de kısıtlamış ve engellemiş olabilir. Bu durumda da iç piyasada karaborsa yaygınlaşabilir. Ürüne olan talebin yükseldiği durumlarda da ülkeye kaçak mal girişine sebebiyet verebilmektedir. Yerli üreticilerin tekele dönüşmesi de yine serbest ticaret düzenini bozabilmektedir. Bu olumsuz etkiler sebebiyle GATT anlaşmasında kotaların kullanımı belli şartlara bağlanmıştır. Ülkeler genellikle sadece ödemeler dengesi açıklarını kapatabilmek adına kotalara başvurabilmektedirler. . (Karluk, 2003, s.204 – s206)

Dış ticaret açığı sorunuyla karşı karşıya olan ülkeler haricinde gelişmiş ülkelerin de sıkça kullandıkları kota uygulaması gelişmiş ülke pazarlarına ihracat yapmak isteyen firmalar açısından oldukça zorlayıcı bir engel teşkil etmektedir. Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü üreticilerinin ABD pazarına yaptıkları ihracat, ABD'nin koyduğu kotalar sebebiyle sürekli sınırlı tutulmaktadır. (Karafakıoğlu, 2006, s.257)

3.5.4 İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresine İlişkin Mevzuat

Türkiye'de kotaların kullanımı 1981 yılında yürürlüğe giren ithalat rejimi kararı ile oldukça azalmıştır. 1984 yılında ise yasak ve izne tabi mallar listesi yayınlanarak bu listeler dışındaki malların ithalatı serbest hale getirilmiştir. Daha önceleri ithal edilebilecek mallar listesi yayınlanırken 1984'te yürürlüğe giren ithalat rejimi ile liste tersine çevrilmiş ve ithalatına izin verilmeyen veya sınırlandırılan mallar istisna haline getirilmiştir. (Karluk, 2003, s.208)

Günümüzde Kota ve Tarife Kontenjanları; "Sanayi Ürünlerinde askıya alma, kota ve tarife kontenjanı uygulamaları" ve "Tarım Ürünlerinde tarife kontenjanı uygulaması" başlığında Ekonomi Bakanlığı tarafından düzenlenmektedir.

Askıya alma sistemi Türkiye'de ve AB'de üretimi olmayan hammadde ve aramalı ithalatında gümrük vergilerinin sıfırlanması (askıya alma), üretimin tüketimi karşılamadığı durumlarda ise tarife kontenjanı açılması şeklinde uygulanmakta, sanayicilerin hammaddeye erişimini kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Türkiye - AB arasında demir-çelik ve kömür ürünleri askıya alma uygulaması kapsamında değildir.

Tarife kontenjanı açılması istenen ürünler, AB Komisyonu Ekonomik Tarife Sorunları Grubu gündemine getirilmektedir. Müzakereler neticesinde Türkiye tarafından tarife kontenjanı açılması uygun görülen ürünlere ilişkin karar ve tebliğler yayınlanarak, sanayicilerin tarife kontenjanlarından yararlanmaları sağlanmaktadır.

Tarım ürünlerinde tarife kontenjanı uygulaması, "İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresi Hakkında Karar" doğrultusunda uygulanmakta, tek taraflı olarak veya ikili ya da çok taraflı anlaşmalar çerçevesinde, ülke yararına kullanılmak amacıyla ithalatta tarife kontenjanları açılmaktadır. Belirli bir dönem itibarıyla gümrük vergisinde ve/veya diğer mali yüklerde indirim yapılan ya da muafiyet sağlanan ithalatın miktarı veya değeri belirlenmektedir.

Tarım ürünlerinde açılan tarife kontenjanları otonom ve ikili anlaşmalara bağlı olarak iki türde açılabilmektedir.

Otonom Tarife Kontenjanı (Tek taraflı): İç piyasada dengelerin korunabilmesini ve iç piyasa fiyatlarının makul bir seviyede oluşmasını sağlamak amacıyla bazı tarım ürünlerinde, belirli bir dönem için indirimli veya %0 gümrük vergisi ile ithalat için tarife kontenjanı açılmaktadır.

İkili Anlaşmalar Çerçevesinde Açılan Tarife Kontenjanları: Serbest Ticaret Anlaşmalarından veya Tercihli Ticaret Anlaşmalarından kaynaklanan yükümlülükler çerçevesinde bazı tarım ve işlenmiş tarım ürünleri ithalatında sadece anlaşma imzalanan ülkeye yönelik uygulanan tarife kontenjanlarıdır. (TC. Ekonomi Bakanlığı a, 04.03.2017)

Kotaların geçmişte Türkiye'nin de etkin ticaret politikası savunma aracı olarak kullanıldığı, fakat günümüzde artık bu denli etkin kullanımlarının olmadığı, kotaların etkinliğinin de çok fazla kalmadığı düşünülmektedir.

Nitekim kota uygulamalarını devre dışı bırakarak ağırlıklı olarak ulusal güvenlik, sağlık gerekçeleriyle ithali izne tabi veya ithali yasaklanmış ürünlere yönelik güncel uygulama prosedürleri bulunmaktadır. Ek 1 de ithali yasaklanmış ürünler 2017 listesi güncel olarak görülmekte olup ekonomik gerekçelerle miktar kısıtlaması olmasa da, ithalata önlem kavramını bünyesinde barındırmaktadır.

4 GELİŞMİŞ ÜLKELERİN KORUMACILIK POLİTİKALARI

Gelişmiş ülkeler, ticaret politikalarını ekonomik olduğu kadar sosyolojik, politik, siyasi pek çok faktörlerin etkisiyle şekillendirirler. (İyibozkurt, 2001, s.215)

1800 lerin sonuna kadar dünya ticaretinin lider ülkesi olan İngiltere kendi sömürgelerinde korumacı politikalar uygulamakta ancak sanayi mallarının serbest ticarete tabi olmasını istemekteydi. Böylece kendi ürettiği mallar tüm ülke pazarlarında satılabilecekti. (Eşkinat ve Kutlu, 2014, s.247)

1. Dünya Savaşı öncesinde İngiltere halen dünyanın sanayide en gelişmiş ülkesi olma sıfatını korumakta ve serbest ticareti şiddetle savunmaktaydı. Buna karşılık o dönemde henüz sanayileşme sürecine yeni girmiş olan Almanya, Fransa ve ABD ise korumacılık yanlısı politikalar izlemekteydiler. Büyük depresyon yıllarında ise tüm ülkeler tarifelerini yükseltmişler, serbestleşmenin savunucusu olan İngiltere dahi Commonwealth Tercihli Ticaret sistemini kurarak bölge dışı ülkelere karşı tarifelerini büyük ölçüde yükseltmiştir. 2. Dünya savaşı sonrası ise dünya ticaretinde serbestleşme düşüncesi ile gümrük tarifelerinin önemli ölçüde indirilmesi korumacılıkta görünmez engellerin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. (Seyidoğlu, 2013, s.148)

ABD ve Avrupa serbest ticareti destekleyerek yaymaya çalışırken bir yandan da güçlü oldukları sanayi alanlarında rekabet üstünlüklerini kaybetmemek adına yeni korumacılık araçları icat etmişlerdir. (İncekara, 1995, s.3)

1980'lerden itibaren batılı ülkeler, zayıflamaya başlayan sanayi dallarında, yeni yapılanmalara gitmek yerine bir yandan dış ticaret kısıtlamalarına yönelmişler diğer yandan da sübvansiyonlara ağırlık vermişlerdir. Sübvansiyonların uzun vadede söz konusu sanayi dallarında rekabet gücünü ve istihdamı arttırmada önemli pozitif etkiler yapmadığı gözlemlenmiştir. Sübvansiyonlara aktarılan kaynaklar devlet bütçelerine ağır yükler getirmiştir. Ekonomik açıdan vergi gelirlerinin belli sektörlere sübvansiyon olarak aktarılması da gelir dağılımını bozucu etkilere sebep olmaktadır. (Karluk, 1995, s.139)

Bu yıllarda Türkiye'nin de aralarında bulunduğu gelişme yolundaki ülkeler ticarette liberalleşmeye doğru giderken, gelişmiş ülkeler korumacılıkla aktif olarak flört etmektedirler. (İncekara, 1995, s.35)

1970'ler ve 80'ler Amerika'nın ve Avrupa ülkelerinin, gerek Japonya ve gerekse yeni endüstrileşmekte olan diğer ülkelerden ithalatın artması ile ağır bir rekabet baskısı altında kaldıkları yıllardır. 1970'lerin ortalarına kadar GATT tarafından yasaklanmış olmasına rağmen en fazla kullanılan korumacılık enstrümanı gönüllü ihracat kısıtlamaları olmuştur. İhracatçı ülkeyi miktarsal olarak kısıtlamak veya ihraç fiyatlarını yükseltmeye zorlamak şeklindeki bu uygulamanın yerine daha sonraları anti-damping, telafi edici önlemler ve korunma önlemleri ile yaklaşık aynı neticelerin alındığı kanaatine varan batılı ülkeler sıklıkla dış ticaret kontrolünde bu ticari enstrümanlara yönelmişlerdir. (Heydon, 2012, s.108)

Avrupa Birliği Tarım sektöründe sübvansiyonları açık bir şekilde uygulamaktadır. Topluluğun tarım üreticileri, AB ortak fiyatları ile topluluk dışı serbest dünya fiyatları arasındaki farkı doğrudan yardımlar olarak geri almaktadırlar. Dünya serbest fiyatlarının da sübvansiyonlu ve düşük olmaları sebebiyle bu yöntemle hem topluluk tüketicileri yüksek maliyetin fiyatlara yansımasından etkilenmemekte ve hem de topluluk üreticileri üçüncü ülke üreticileri ile rekabet edebilmektedirler. (Karluk, 1995, s.140)

Hükümet alımları da ticareti engellemenin bir diğer yöntemi olarak sıkça kullanılmaktadır. Hükümetlerin genel prensibi dünya piyasalarında ucuz olanı almak değil milli çıkarları doğrultusunda yerli olanı almaktır. Bu durum uluslararası ticarette bir ticaret engeli olarak da değerlendirilmektedir. Örneğin ABD Hükümetinin 1933 yılında çıkardığı "Buy American Act" kamu alımlarında yerli firmaların tercih edilmesini sağlamak için destekleyici hükümler taşır. (İyibozkurt, 2001, s.214)

Korumacılığın uygulandığı bazı alanlarda ise korunmayan sektörlere kıyasla düşüşler görüldüğü tespit edilmiştir. Buna örnek olarak ABD'de hemen hemen hiç desteklenmeyen soya fasulyesi, meyve, beyaz et ve kırmızı etin dünya pazarlarındaki durumunun büyük oranda desteklenen arpa, buğday ve pamuğa kıyasla daha iyi olduğu verilebilir. Bir diğer örnek ABD otomobil sanayiinin Japon otomobillerine karşı ciddi oranda korunduğu dönemde (1980'lerde) hızlı bir gerilemenin içine girdiğidir. Bu gibi sayısı arttırılabilecek örnekler, korumacılığın verimsizliğe sebep olduğu ve kartelleri beslediği tezini destekler. Buna karşı getirilen iddia ise korumacılığın istihdamı koruduğudur. Fakat korumacılığa rağmen istihdamın korunamadığı durumlar da vardır. (Eşkinat ve Kutlu, 2014, s.157-158) Yine örnek olarak 2010'dan sonra Avrupa

otomobil sanayii, Amerika, Avrupa ve Japonya çelik sanayii istihdamının artmayışı verilebilir. (Eşkinat ve Kutlu, 2014, s.157-158)

Bu örneklerden yola çıkarak korumacılığın istihdamı arttırmadığı genellemesine de varılmamalıdır. Belirli sektörlerin belirli zamanlarda daralmalar yaşaması, ülkelerin kendi ekonomik gidiş hatları ve dünya ekonomisindeki konjonktürel dalgalanmalar ve zaman zaman görülen durgunluklar örneklerdeki gibi ağır sanayi sektörlerini diğer sektörlere nazaran daha ciddi manada etkilediğinden korumacılık istihdam artışını engeller sonucuna varılamaz.

Batı ülkelerinde 2000'li yıllarda dünya ticaretindeki serbestleşmeye verilen destek iyice azalmış ve küreselleşmenin ticari etkileri sorgulanır hale gelmiştir. Bu tutum DTÖ müzakere süreçlerine de yansımaktadır. (Akman ve Yaman, 2008, s.36)

Batının gelişmiş sanayi ülkeleri, piyasalarını gelişmekte olan ülkelere açmak istemezken, gelişmekte olan ülke pazarlarının kendi ürettikleri mallara açılmasını talep etmektedirler. Aynı zamanda gelişme yolundaki ülkelerin sübvansiyonlarına şiddetle karşı çıkmakta, telafi edici önlemleri devreye koymakta ancak kendileri özellikle tarımı sübvanse etmeye devam etmektedirler. (Stglitz, 2006, s. 29)

Ülkeler ticari haklar konusunda birbirleriyle daima pazarlık halindedirler. Başka ülkelerde güçlü yatırımları olan ülkeler, yatırımlarını güvende tutmak adına ev sahibi ülkeye karşı tavizkar tutum takınırlar. Bir ülkenin bir diğerini ihracat kısıtlamasına zorlaması halinde, zorlanan ülke ve diğer ülkeyi damping yapmak ve müdahalede bulunmakla suçlayabilmektedir. (Walther, 2002, s.228)

Dış ticarette korumacılık genellikle misillemeye tabi olmayan büyük ülkeler için bir refah kazancı olabilmektedir. Ancak aynı durum küçük ülkeler için genellikle söz konusu değildir. Küçük ülkelerin misillemelere maruz kalmamak adına koruma tedbirlerinde daha çekimser oldukları görülmektedir. (Parasız ve Ekren 2013, s.79)

Bugün gelişmişlik düzeyi en yüksek olan ülkelerin tamamı kendi yerli sanayilerini geliştirmek için hem tarifelerle korumacılık uygulamış hem de sübvansiyonları kullanmışlardır. Serbest piyasa ve serbest ticaret politikalarının en güçlü savunucuları olan ABD ve İngiltere'nin de geçmişte koruma ve sübvansiyonların en saldırgan kullanıcıları oldukları bilinmektedir. (Balaam ve Dilman, 2015, s380)

Gelişmiş ülkelerdeki emek yoğun sektörlerin üretici lobileri, az gelişmiş veya gelişme yolundaki ülkelerden yapılan düşük fiyatlı ithalatla rekabet edemediklerini,

ulusal pazarın ise öncelikle yerli üreticilerin hakkı olduğunu savunarak sektörlerinin dış rekabete karşı devlet tarafından korunması için lobi faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Gelişmiş ülkelerde dış ticaret politikası olarak emek yoğun sektörlerin korunması ancak geçici olarak yapılmakta ve mevcut sektör üreticilerinin yeniden yapılanmasına veya daha yüksek katma değerli ürün üretimi veya daha yüksek teknolojili sektörlere kayma için geçiş süresi tanınmaktadır. Gelişmiş ülkelerin günümüzde en korumacı oldukları alanlar yüksek sermaye yatırımları ve yüksek teknolojili veya yüksek arge giderleri olan sektörlerdir. (Kaplan, 2014, s.3)

Ekonomik durgunluk dönemlerinde ülkelerin özellikle dış ticaret dengeleri açısından yoğun korumacı politikalar izledikleri görülür. Ancak 2008-2009 yıllarında yaşanan küresel ekonomik krizde bu korumacılık enstrümanlarının kullanımında çok büyük artışlar görülmemiştir. Bunun iki farklı izahı yapılabilmektedir. Öncelikle bu enstrümanları en çok kullananlar büyük üretici firmalar olup, global rekabeti şekillendirmek istediklerinden özellikle çelik ve kimya sektörlerinde rakipsiz bir konuma gelmeyi 2002'den itibaren başardıkları varsayılmaktadır. Bir diğer açıklama ise bu firmaların geçmiş yirmi sene zarfında uluslararası yatırımlar ile bir üretim networku oluşturmuş olmalarıdır. Bu da anti-damping önlemi talebinde bulunacak bir firmanın kendisinin aynı ülkedeki yatırımının da olumsuz etkileneceği gerekçesiyle talebinden vazgeçmesidir. (Heydon, 2012, s.108)

Gelişmiş sanayi ülkeleri, ABD ve Japonya da dahil olmak üzere, yerli sanayilerini belli bir ölçeğe erişene kadar seçici ve akılcı yöntemlerle korumuşlardır. Sınırsız bir korumacılık fayda yerine zarar getireceği gibi bunun aksi olan ticareti çok hızlı liberalleştirmekte büyük riskler taşımaktadır. Özellikle gelişme yolundaki ülkelerin pazarlarını ithal ürünlere açmaya zorlanmaları, kendi sanayi ve tarım sektörlerini yeterince güçlenmeden tehlikeli bir rekabete sokmuş ve sistematik olarak mevcut iş alanları yok edilmiştir. (Stglitz, 2006, s.38)

Gelişmiş ülkeler için global ticaretin genişlemesi aynı zamanda ülkelerin büyüme motoru sayılmaktadır. Ancak ticaret engellerinin bulunduğu coğrafyalarda bu engelleri aşmanın bir yolu da ticaret engelleri bulunan pazarlarda üretim yapmak, bu ülkelere yatırım yapmak olarak görülmektedir. (Ravenhill, 2014)

Gelişmiş ülkeler uluslararası ticarette serbestleşmeyi savundukları ölçüde aynı zamanda ithalatı kısıtlama ve dış ticaretin kontrolünü sağlamada da oldukça başarılı yöntemlere başvurmaktadırlar. Bu noktada dünya ticaretinin oldukça büyük bir

kısmını gerçekleştirmekte olan ABD, AB ve Japonya gelişmiş ülke ekonomilerinin korumacılık uygulamalarının incelenmesi önem arz eder. Aynı zamanda başta AB olmak üzere diğer bölgesel ticaret birliklerinin kendi içerisinde ticareti karşılıklı geliştirmeye ve arttırmaya yönelik tutumlarının yanında birlik dışına karşı sadece ihracat odaklı politikalar izlemeleri ve birlik dışından yapılacak ithalat artışlarına karşı son derece temkinli oldukları gerçeği de yine değerlendirilmesi gereken bir husustur. (Alkin, 2006, s.39)

4.1 Bölgesel Ticaret Birlikleri Açısından Korumacılık

Ticari ve siyasi bloklaşmalar olarak kurulmuş olan coğrafi yakınlığa dayanan birlikler bugün dünya ticaretinde kendi içinde serbestleşmeyi arttırırken blok dışına karşı çok yoğun korumacılık uygulamaktadırlar. Bu birliklerin başında Amerika – Kanada ve Meksika'nın 1994'te kurduğu NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması), 1958'de Avrupa Ekonomik Topluluğu adıyla ekonomik bir birlik olarak kurulmuş olan ve daha sonra 1993'de hem ekonomik hem politik birlik haline gelen, bugün 28 üye ülkeye sahip Avrupa Birliği, yedi Avrupa ülkesi tarafından 1960'ta kurulmuş olan bugün İzlanda- Liechtenstein- Norveç ve İsviçre'den oluşan EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği), 1990'da 12 Asya-Pasifik ülkesinin bir araya gelmesiyle kurulan ve bugün Çin ve Japonya dahil olmak üzere 21 üye ülkesi olan Asya-Pasific Ekonomik İşbirliği gelmektedir.

Bu blokların içerisinde her türlü ticari hareket serbestleşirken blok içerisinde rekabet gücü korunmakta, blok dışında kalan ülkeler ise güçlü koruma duvarlarını aşarak pazara erişmek durumunda kalmaktadırlar.

Bu blokların korunma araçları gümrük tarifelerinden daha ziyade önceki bölümlerde detaylarıyla ele aldığımız anti-damping, korunma önlemleri gibi araçlar ve özellikle tarımda dolaylı sübvansiyonlarla topluluk içinde tarımı güçlendirme ve ayrıca fiyatları aşağıda tutarak topluluğa yapılacak tarım ithalatının da önüne geçilmesi yöntemleridir.

Tarımdan sonra korumacılığın en yoğun devreye girdiği sektörler emek yoğun sektörler ve başta tekstil ve hazır giyim gelmektedir. Asya'nın ucuz işgücüne sahip ülkeleri olan Çin, Hindistan, Pakistan ve Bangladeş, batılı ekonomik grupların başta AB ve ABD olmak üzere çok yoğun bir şekilde anti-damping ve korunma önlemleri hedeflerinde yer almaktadırlar.

Batılı ülkeler bugün emek yoğun sanayi sektörlerinin ucuz işgücü avantajını ortadan kaldıracak ileri teknoloji ve robotlaşmanın yeni bir sanayi devrimi ile maliyet unsurlarını tersine çevireceği bir döneme hazırlanmaktadırlar. Ancak bu teknolojik devrim gerçekleşene dek dış ticaret politika araçlarını kullanmaya devam edecekleri görülmektedir.

Otomobil sanayii ve high- tec alanlarda ise korumacılık genellikle bloklar arasında cereyan etmektedir. Bu sektörlerde korumacılık genellikle dış ticaret politika araçlarından ziyade yatırımlar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Firmalar pazarlarına erişmek istedikleri bloklarda üretim hatları kurarak blok içerisine yatırım yapmaktadırlar. Bu noktada ise korumacılık yatırım şartnameleri ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Örneğin Japon otomobil firmalarının AB ülkelerinde doğrudan yatırımları mevcuttur. Buna karşılık AB ülkeleri de bu yatırımlarda belli oranlarda AB malının üretimde kullanılmasını zorunlu tutarlar.

Bugün blokların korumacılık uygulamaları film endüstrisinden , uçak sanayiine kadar her alanda görülmektedir. (Eşkinat, 2014, s.213-216)

Bölgesel ve ticari bloklaşmalar bir yandan globalleşmeyi teşvik ederken diğer yandan buna engel olabilecek dinamikleri de barındırmaktadır. Blokların liberalleşmeyi savunurken blok dışına karşı korumacı tutumları ve bloklar arası ticari savaşlar bir nevi paradoksa dönüşmektedir. (İncekara, 1995, s.4)

Dünya genelinde bölgeselleşme hareketlerinin, serbest ticaretin önündeki engelleri kaldırma konusunda ters bir etkiye sahip oldukları görülmektedir. Bölgesel ticaret birliklerinin içerisinde Amerika – Meksika- Kanada arasında kurulmuş olan NAFTA'nın diğer ileri düzey ticari ve ekonomik birliklere oranla daha az olumsuz etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bunda en önemli faktör, ortak gümrük tarifesi ve ortak dış ticaret politikası belirlenmemiş olmasıdır. (İncekara, 1995, s.185) Ancak buna rağmen amacı Kuzey Amerika pazarını büyütmek olan NAFTA, Kuzey Amerikan Endüstrileri için korumacı bir blok oluşturmaktadır. NAFTA altında anti-damping önlemleri ve sübvansiyonlar için hukuki çerçeve hazırlanmıştır. (Yiğit, 2003, s.51)

4.2 ABD Dış Ticaret Politikasında Korumacılık

Birinci Dünya Savaşından itibaren Amerika, dünya ithalat ve ihracat politikalarına yön veren bir dış ticaret politikası izlemektedir.

Gümrük tarifeleri ABD'nin kurulduğu ilk senelerde devlete gelir sağlayan bir argüman olarak görülmüş, daha sonra ise yerli sanayileri koruma argümanı olarak değerlendirilmiştir. 1791'de Alexander Hamilton tarafından Amerikan Kongresine sunulan ünlü "İmalat Raporu"nda ABD de yeni kurulan sanayilerin belirli büyüklüğe ulaşıncaya kadar ithalata karşı koruma uygulanması savunulmuştur. Hamilton, bağımsızlığını yeni kazanmış olan ABD'nin sanayide güçlenebilmesinin, yeni kurulacak ABD sanayiinin ve üretilecek sanayi mallarının o dönemde sanayide en gelişmiş ülke olan İngiltere sanayiine ve İngiliz mallarına karşı korunması ile mümkün olabileceği görüşüne sahipti. Yeni kurulan endüstrilerin korunması uluslararası ticarette "Bebek Sanayi Argümanı" olarak yer bulmuştur. Alexander Hamilton'un bu düşünceleri 1820'lerden itibaren yaygınlaşarak 1828 de tarifeler %45 lere ulaşmıştır. 1890'lardan itibaren tarifelerin yükseltilme sebebi ucuz işgücü olan ülkelerden yoğun olarak yapılan ithalattır.

Birinci dünya Savaşı öncesi 1909'larda korumacılık fikirleri gerileyerek tarifeler %27 seviyesine kadar düşürülmüş ancak 1. Dünya Savaşı ile birlikte dünya genelinde yeniden korumacılık fikri hakim olmuştur.

1930'da Amerika'da çiftçilere bir miktar koruma sağlamak amacıyla konan Hawley Kanunu zaman içerisinde tüm sanayi mallarını da kapsayan ve %53 lere varan tarifeler getirilmesine yol açmıştır. Hawley kanunu ile artan korumacılık, diğer ülkeler tarafından, Amerika'nın komşularını fakirleştirme teşebbüsü olarak algılanmış ve misillemeler sonucu dünya ticaret hacminde ciddi düşüşler görülmüştür. Amerika'nın dünya ticaretinden aldığı pay 1929'dan 1933'e gelindiğinde %16'dan %11 e gerilemiştir. Gerek ekonomik buhranın ve gerekse diğer ülkelerin misillemeleri sonucu ABD ihracatındaki ciddi düşüşlerin akabinde ABD ticaret politikası büyük bir dönüşüm geçirerek 1934 yılında Karşılıklı Ticaret Anlaşmaları Kanunu ile tarifelerde genel indirimler kabul edilmiştir. Ayrıca ABD Başkanına kongre onayı almaksızın anlaşmalarla %50 ye kadar tarife indirimi yapma yetkisi verilmiştir. (İyibozkurt, 2001 s.215-220)

II. Dünya Savaşından siyasi, askeri ve ekonomik lider olarak çıkan Amerika takip eden yıllarda sanayi mallarının rekabet gücüne güvenmekte ve serbest ticaret rejimini tüm dünyaya dayatmaktadır. (Eşkinat ve Kutlu, 2014, s.247)

1947 yılında ABD'nin de aralarında bulunduğu 23 ülkenin imzaladığı GATT anlaşması ticaretin liberalleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1950'lerde ABD'de ticaretin liberalleşmesinde yeniden geri adımlar atıldığı görülmektedir. 1948-1962 yılları arasında tehlike nokta koşulu uygulaması dikkati çekmektedir. Bu uygulamaya göre tehlike noktası gümrük tarifelerinde yerli üreticilere ciddi zarar verecek olan alt limittir. ABD Başkanına verilen yetkiye göre, Başkan tarifeleri bu oranın üzerinde tutmakla yükümlü değildir ancak bu oranın altına indirmesi halinde Kongrenin onayını almak durumundadır. Ancak bu uygulamada ciddi zarar açık ve net tanımlanmadığından uygulamada zorluklar yaşanmıştır.

1955'te yürürlüğe giren Ulusal Güvenlik Koşulu da yine ABD'nin serbest ticarete getirdiği engellerden biridir. Bu koşula göre ABD, ulusal güvenliği tehdit edici herhangi bir ithalatta tarife engeli koyabilmektedir. Ulusal güvenlik koşulunun en fazla uygulandığı ithalat kalemi, ham petrol ithalatı olmuştur.

1960 lardan itibaren Avrupa ülkeleri ABD sanayi malları için en önemli pazar olarak görülmüştür. 1962'de çıkarılan ticareti genişletme yasası ve 1964 – 1967 yılları arasında sürdürülen GATT Kennedy turu sonucu tarife oranları 60.000 sanayi ürününü kapsayacak şekilde ortalamada %35 lere kadar düşmüştür. Ticareti Genişletme Yasası kapsamında ilk kez Ticaret Uyum Yardımı da başlatılmıştır. Serbest Ticaretin olağan sonuçlarından biri olan dünyadaki kaynakların düşük verimli işletme sahalarından yüksek verimli işletme sahalarına kayması sonucu pek çok sanayi dalı ve çok sayıda sanayi işçisi önemli düzeyde etkilenir. İşletmeler kapanır, çalışanlar işlerini kaybederler. Eş güdümlü olarak diğer bazı sanayi kolları ve işletmeler de serbest ticaretin etkisi ile Pazar paylarını arttırır ve büyük bir refaha ulaşırlar. Uyum yasası serbest ticaret etkisi ile refahını arttıran kesim ile zarar uğrayan kesim arasında telafi edici bir rol oynar. Telafi edici nakdi yardımların dağıtılacağı firma, veya işçi gruplarını belirleme görevi 1974'teki Ticaret Yasası ile Çalışma ve Ticaret Bakanlıklarına verilir. 1977 yılında bu yardımdan faydalananlar arasında; Zenith, RCA, Youngstown Steel, General Motors ve US Steel firmalarının işsiz kalan işçileri de vardır.

Serbest ticarette karşı karşıya kalınan ağır rekabet koşullarına karşı yerli üreticilerin rekabet edebilirliğini yüksek tarifeler ve kotalarla sağlamak yerine uyum yardımı ile bu üreticilerin rekabet gücüne sahip olacakları yeni teknolojik alanlara yatırım yapmalarını hedefleyen uyum yardımı hakkında pozitif ve negatif yönde farklı görüşler olmuştur.

1974 Ticaret yasası ile diğer ticareti kısıtlayıcı engellere göre (sübvansiyonlara veya dampinge karşı önlemler) uyum yardımı ön planda tutulmuştur. Uyum yardımları diğer ülkelerin sübvansiyonlu mallarına karşılık, sübvansiyonların etkilerini dengeleyici olarak bir himaye yöntemi olarak uygulandı. ABD hükümeti bu özel yardımlara düzenli olarak devam etti.

1979'da sonuçlanan GATT Tokyo müzakereleri ticaret engellerini, tarifeler ve tarife dışı engeller olarak ayırarak en geniş kapsamla ele alan ilk toplantı süreci oldu. Himayeci gruplar ile liberalleşmeyi savunan gruplar arasında uzun süren müzakerelerde liberalleşmeyi savunanlar ithal girdilerin tüketicilere sağlayacağı avantajları, ithalat rekabetinin yerli üreticileri ürün geliştirmeye ve teknolojik gelişmelere zorlayacağı fikrini ileri sürdüler. Tokyo Turu sonrası da yine gümrük tarifelerinde indirime gidildi.

Hükümet alımlarında ABD hükümeti tarafından yerli üreticiler lehine % 50 lere varan fiyat farklarının kabulü uygulaması Tokyo Turunda Hükümet alımlarında yerli – yabancı firma ayrımı yapılmaması kararı ile engellenmiş oldu.

Tokyo müzakerelerinde ABD sivil uçak, makine ve yedek parçalarında %5 tarife indirimi yapmayı kabul etti. Buna karşılık Japonya, İsveç, Kanada ve Avrupa Birliği de uçak ürünleri ihracatına verdikleri sübvansiyonları kaldırmayı taahhüt ettiler.

Reagan yönetimi döneminde, sektörleri koruma politikası ön planda tutuldu ve politik olarak serbest ticaret söylemi geri planda bırakıldı. Japon otomobillerine gönüllü ihracat kısıtlaması yaptırıldı. Clinton dönemine dek dış ticaret müdahaleleri GATT kurallarına titizlikle riayet edilerek sürdürüldü. (Krugman, 2004, s385)

GATT müzakerelerinin son turu olan Uruguay Turu ABD ile AB arasında özellikle hizmet ticareti ve tarım ürünleri ticaretinde karşılıklı pazarlıkların yapıldığı bir müzakere süreci oldu. Uruguay anlaşmaları Aralık 1994 te imzalandığında taraflar serbestleşme üzerinde önemli ölçüde anlaşmışlardı. Uruguay turunda fikri mülkiyet hakları da detaylı olarak görüşüldü. Tekstil ve giyim eşyasında kotaların 10 yıl

içerisinde kaldırılması kararı alındı, aynı zamanda tarifeler azaltıldı. Uruguay Turunda tüm bu serbestleşme kararları ile birlikte dünya ticaretinin daha liberal olabilmesi için Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulması kararı da alındı. (İyibozkurt, 2001, s.215-230)

ABD, Bush yönetimi döneminde, ABD ulusal çıkarlarını korumak gerekçesi ile DTÖ kurallarını ihlal eden yaklaşımlar sergilemiş, örneğin çelik ithalatında çok yüksek gümrük vergileri uygulamış bu da özellikle AB, Japonya, Brezilya, Güney Kore ve Çin'in misillemelerine sebep olmuştur. Özellikle çelik endüstrisinde yüksek tarifeler ve şeker endüstrisinde kotalar ile sağlanan korumacılık konusunda tüketiciler kendilerine yansıyan maliyetin farkındalığında değillerdir ancak çelik ve şeker endüstrileri ithalattan gördükleri zarar ve ithalat kısıtlamalarından elde ettikleri faydanın son derece bilincinde olduklarından genellikle ABD hükümetinin tavrı da sektörleri korumaya yönelik politik bir yaklaşım olmaktadır.

Sistem ABD'nin öncülüğünde ithalat rekabeti istemeyen endüstriler ile ihracatçıların çıkarlarının korunması arasında bir denge sağlamak şeklinde devam etmekte, her ülke ithalata izin verdiği ölçüde kendi ihracatçılarına da karşılığında pazar sağlamış olmaktadır. (Krugman, 2004, s.385-386)

ABD uyguladığı politikalar ile bir nevi devlet eliyle küreselleşmeyi organize etmektedir. Serbest ticaret ortamı ve ekonomik bağımsızlık görünen yüzü temsil ederken, vergi silahı ve dış politika araçları ABD hükümetinin arka planda görünmeyen müdahale araçları olarak kullanılmaktadır. ABD liberalizmin dünya genelinde kalesi olarak algılanırken etkin, güçlü ve müdahaleci devlet yapısını da sürdürmektedir. (Ortaylı, Arıboğan ve Yavuz, 2008, s.250)

2008 dünya finansal krizinin hemen ardından Amerika için korumacılık stratejileri yine ufukta gözükmüş, ticaretin liberalleşmesine karşı direnç gösterilmeye başlanmıştır. Fakat bu direnç gösterilirken ABD'nin uluslararası pazarda rekabetçi üstünlüğünün olduğu alanlar dışarıda tutulmuştur. 2008 sonu itibariyle DTÖ müzakerelerinde Amerika pamuktaki teşviklerin kaldırılmasına zorlanmış, buna karşılık gelişme yolundaki ülke pazarlarına girişin tarım dahil kolaylaştırılması ve özel korunma önlemlerinin de azaltılması ve yine gelişen ülke pazarlarına endüstriyel ürünlerin girişinin kolaylaştırılması ABD'nin kendi ülke ticari çıkarları doğrultusunda üzerinde yoğunlaştığı konular arasında olmuştur. (Bayne ve Woolcock, 2011, s.355)

ABD dış ticaret politikaları kongre tarafından düzenlenmekte ve başkan tarafından icra edilmektedir. Kongre üyeleri genellikle politik kaygılar ile belli üretici

ve endüstrilere bağımlı kararlar almak durumunda, ABD Başkanı ise genel menfaatleri seslendirmek durumundadır. Başkanın kongre üyelerinden ziyade daha global ve tutarlı bir politika izlemesi beklenmektedir.

ABD'nin Çin'den gelen ithal ürünlere karşı ise yasalarla belirlenmiş korumacılık uygulamaları söz konusudur. Çin'in DTÖ'ye üyeliği öncesi ABD ile Çin arasında bu konuda bir anlaşma imzalanmış ve Çin'den artan ithalat sebebiyle ABD iç pazarına ve yerli üretimine zarar gelmesi durumunda Çin'e karşı korunma önlemlerinin alınacağı bu anlaşmada belirtilmiştir. (Alkin, 2006, s.65)

ABD serbest ticareti destekler fakat ABD pazarına ihracat yapmak isteyen gelişmiş veya gelişme yolundaki ülkeler ABD'nin "Adil Ticaret Kanunları" engeli ile karşı karşıya kalırlar. Çoğu zaman konan vergi engelleri, yeterli araştırma veya kanıtlara dayanmaz emek ve ticaret çıkarlarını korumak üzere yabancı rakiplere engel oluşturmak üzere devreye alınırlar. (Stiglitz, 2006, s.198)

4.3 AB Dış Ticaret Politikasında Korumacılık

Avrupa, II. Dünya Savaşından yenilgiyle çıkmasının ardından toparlanma sürecinde dünyadaki ilk ciddi ekonomik bütünleşmenin adımını atmıştır. Savaşın ardından ilk barışçıl yaklaşım olarak 1950 de Almanya ve Fransa arasındaki çekişmelere son vermek adına altı üye ülkeden oluşan Avrupa Kömür ve Çelik birliği kurulmuştur. Üye ülkeler; Belçika, Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'dır. 1957 yılında altı üye ülke, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayanan Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kurmuşlardır. 1968'de topluluk içerisinde gümrük vergileri kaldırılmış ve akabinde tek Pazar oluşturma hedefi benimsenmiştir. (TC Avrupa Birliği Bakanlığı, 04.03.2017)

1993 senesinde dört unsurun serbest dolaşımı (malların serbest dolaşımı, hizmetlerin serbest dolaşımı, vatandaşların serbest dolaşımı ve paranın serbest dolaşımı) ile Tek Pazar oluşumu tamamlanmış ve birlik, iklim, çevre, sağlık, güvenlik, adalet ve daha pek çok alanda ortak politikalar üreten Avrupa Birliğine (AB) dönüştürülmüştür. Bugün birliğin 28 üye ülkesi bulunmaktadır. (European Union, 04.03.2017)

AB, diğer ticari birliklerin aksine ortak dış ticaret politikasına sahip bir birliktir. Ortak dış ticaret politikası izlenmesi, dış tarife duvarlarının ortak olması sebebiyle yüksek bir ekonomik entegrasyonu temsil etmektedir. (Parasız ve Ekren, 2013, s.93)

AB dünya üzerindeki en büyük ve zengin birleşmiş piyasalardır. Avrupa Ekonomik Topluluğunu oluşturan Roma Anlaşması gümrük birliği fikrine dayanmakta ve gümrük birliği içerisinde ürünler gümrük vergileri ve gümrük denetimleri olmaksızın hareket etmektedir. Ekonomik birlik içerisinde tarife engelleriyle birlikte tarife dışı engeller de ortadan kalkmış olmaktadır. (Balaam ve Dillman, 2015, s.397)

Ancak AB, kurulduğu ilk yıllarda dahi kendi üreticilerini emeğin daha ucuz olduğu ülkelerden yapılan ithalata karşı korumaya çalışan bir topluluk olmuştur. AB'nin kuruluşundan hemen sonra özellikle Belçika, Almanya ve İtalya'nın öncülüğü ile Japonya'nın AB'ye ihraç ettiği 24 farklı ürüne kısıtlama getirilmiştir. Sonraki yıllarda da Japonya'nın AB'ye olan ihracatındaki artışa paralel olarak AB ülkeleri daha etkili korunma önlemleri alma yoluna gitmişlerdir. Örneğin Fransa, Japonya'dan ithal edilen video cihazlarının ithalatını sadece Poitiers limanından ülkeye giriş ve haftada 2000 adet olarak sınırlandırmıştır.

Avrupa Birliği kendi içerisinde serbest fakat dışarıya karşı korumacı tutum izleyen bir birliktir. 1970'ler ve 80'lerde korumacı politikalar izlenen sektörlerden biri demir çelik endüstrisi, bir diğeri ise hassas sektör kabul edilmiş olan tekstil ve konfeksiyon sektörü olmuştur. AB'nin karşılaştığı artan işsizlik sorunları karşısında, emek yoğun sektör olan tekstil ve konfeksiyon sektöründe korumacılık eğilimleri artmış, dış ticarette tarife dışı engellere ağırlık verilmiştir. (Yiğit, 2003, s.96)

Birlik dampingli ithalata karşı anti-damping önlemini en çok uygulayan ticari bloktur. AB tarafından en çok anti damping önlemi alınan ülkeler başta Çin olmak üzere Hindistan, Kore, Rusya, Endonezya ve Japonya'dır. (Alkin, 2006, s.50)

AB'nin de Çin'den yapılan ithalata karşı tutumu ABD ile paralel olup, ABD ve AB Çin'in DTÖ üyeliğini kabul aşamasında ithalatın iç piyasalarına zarar vermesi halinde uygulanacak korunma tedbirlerini, bir nevi emniyet subabı olarak anlaşmayla garanti altına almışlardır. Ayrıca AB, iç yasal düzenlemelerle topluluk üyesi herhangi bir ülkenin Çin'den yapılan ithalattan zarar görmesi halinde AB komisyonunun zararın tespit edilmesi ve ispatı sonrası korunma tedbirlerinin devreye konularak topluluk üyesi ülkelerin menfaatlerinin korunmasını sağlamaktadır. (Alkin, 2006, s.65)

Ancak 2000'li yıllardan itibaren teknolojik gelişmelerin hızlı artması sonucu AB, high teknolojik ürünleri özellikle Uzakdoğu ülkelerine büyük miktarlarda satabilmek bağlamında başta emek yoğun tekstil konfeksiyon sektörü olmak üzere, ayakkabı, deri ve diğer emek yoğun imalat sektörlerinde ciddi tavizkar tutum içerisine

girmiş ve hatta bu durum Türkiye'nin lokomotif sektörü olan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin AB pazarına ihracatında rekabet zorlukları yaşamasına sebep olmuştur.

AB'nin sübvansiyonlara karşı politikası ise yalnızca topluluk menfaatleri düşünülerek ve sadece topluluk dışı ülkelere karşı uygulanmaktadır. Topluluk içi üretim sanayiine zarar verilmesi veya zarar tehdidi oluşması halinde sübvansiyona karşı telafi edici önlemlere başvurulmaktadır. AB içerisinde yapılan devlet yardımları topluluk üyesi ülkeler tarafından sübvansiyon olarak değil devlet yardımları olarak değerlendirilmekte ve AB rekabet hukuku tarafından düzenlenmektedir. (Alkin, 2006, s.50)

AB serbest ticareti teşvik etmekte fakat aynı zamanda da Ortak Tarım Politikası ile üçüncü dünya ülkelerinden yapılan tarım ithalatına yüksek engeller koymakta, sübvanse edilen AB tarım ürünlerini dünya piyasalarına sunmaktadır. (Balaam ve Dillman, 2015, s.423) AB'nin en çok tarım alanında ve ayrıca imalat sanayi sektörlerine uyguladığı sübvansiyonlar, küreselleşmenin serbest ticaret boyutu ile bağdaşmamaktadır. AB ülkeleri bir yandan serbest ticaret kurallarını uygulamakta diğer yandan ise koruyucu önlemlere başvurmaktadırlar. (Öymen, 2007, s.97)

Günümüzde AB dış ticaret politikaları belirlenirken haksız rekabete karşı birliğin son derece net ve katı bir tutum izleyeceği, damping ve sübvansiyonlara karşı önlemlerle bunun sağlanacağı yönünde komisyon görüş ve kararları mevcuttur. Serbest ticaret büyüme ve istihdam için lokomotif sayılmakta ancak adil ticaretin zarureti ve yerli ve yabancı üreticiler arasında dengeli adil ticaret ortamının sağlanması da zaruri görülmektedir. AB dış ticaret politikası savunma araçları uygulamalarında DTÖ kurallarına bağlı hareket etmektedir. (European Union, 04.03.2017)

AB komisyonu, dış ticaret politikası savunma araçlarını üç kategoride belirlemiştir. Bunlar, anti-damping, anti-sübvansiyon ve korunma önlemleridir. AB komisyonu AB üyesi olmayan bir ülke tarafından damping yapıldığını soruşturma sonucunda tespit ederse, Birlik içerisindeki firmaların zararını giderecek anti-damping önlemlerini devreye alır. Birlik dışındaki herhangi bir ülke hükümetinin birliğe ihraç ettiği ürünlerin ihracatında firmalarına finansal destek sağlaması durumunda AB Komisyonu bu duruma müdahale eder. Finansal destek sağlayan ülke hükümetinin adil olmayan haksız rekabete sebebiyet vermesi ve bunun sonucunda AB'nin yerli üreticilerinin zarara uğraması sebebiyle karşı önlem alma yoluna gider ve sübvanse edilen ürünlerin AB'ye ithalatında telafi edici önlem vergisi koyarak AB'nin yerli

üreticilerinin haklarını korur. Damping ve Sübvansiyonda olduğu gibi haksız rekabet olmadan da aşırı artan ithalat karşısında AB komisyonu AB yerli üreticilerinin ani bir şekilde artan ithalattan kaynaklı yeni ticari koşullara uyum sağlayamamalarının makul karşılanması gerektiğini düşünmektedir. Bu gibi gelişmelerde hem DTÖ ve hem de AB dış ticaret mevzuatı, geçici olarak kısa süreli önlem alınmasına imkan sağlamaktadır. Birlik içerisindeki üretici firmaların artan ithalat koşullarına adapte olma sürecinde uygulanan korunma önlemleri genellikle AB dışındaki tüm ülkelere karşı uygulanmaktadır. Bu süreçte AB endüstrisinin ithalata karşı rekabet edebilmek için yeniden yapılanmasına fırsat verilmiş olmaktadır. (European Union, 04.03.2017)

Ticaret politikası savunma araçlarını uygulamada Ticaret Savunma Araçları Komitesi AB komisyonuna yardımcı olmakta ve uygulanacak önlemler konusunda fikir beyan etmektedir. Komitede tüm üye ülkelerin temsilcileri ve ayrıca AB komisyon temsilcisi de bulunmaktadır. Komite geçici veya kati önlem alınma kararında, inceleme başlatma kararında, yürürlükteki önlemlerin gözden geçirilmesi ve uzatılması kararında söz sahibidir. (European Union, 04.03.2017)

AB komisyonu, AB üyesi ülkelerin yerli üreticilerini haksız rekabet ve aşırı artan ithalata karşı korurken aynı zamanda da AB dışı ülkeler tarafından AB üreticilerine karşı açılan soruşturmaları da takip etmekte ve AB üreticilerinin kendilerine karşı konan önlemlerden nasıl etkilendiklerini gözlemlemektedir. (European Union, 04.03.2017)

Hindistan, Çin, Güney Kore gibi Uzakdoğu ülkelerinin özellikle, metal ve metal ürünleri, makine ve kimya sektörlerinde kaydettikleri ilerlemeler AB ülkeleri açısından rekabeti giderek güçleştirmektedir. (Balaam ve Dilman, 2015, s.423)

Dünya ithalatı bölgesel olarak incelendiğinde 2014 yılı itibariyle dünya ithalatının %36,4'ünün Avrupa'ya yapıldığı görülmektedir. Avrupa'nın dünya ihracatındaki payı ise yine 2014 yılı için %36,8 dir. (Elitaş, 2016, s140-141)

Avrupa Birliği genel olarak aktif bir endüstri politikası izlemektedir. Endüstriyel gelişim için inovasyon destekleri, bürokrasinin ve vergi yüklerinin azaltılması gibi desteklerin yanısıra gelişen teknolojik yatırımlar için spesifik desteklerde sağlanmaktadır. Yapılan bir araştırma Avrupa Birliğinde 2005 – 2010 yılları arasında ticaret politikası savunma araçları ile korunan sektörlerin daha yüksek performans gösterdiğini ve daha iyi gelecek görünümüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır. (Bienen, Ciuriak ve Picarello, 2012)

4.4 Japonya Dış Ticaret Politikasında Korumacılık

Japonya 1945'ten itibaren global ekonomi ve güç politikası düzeni içerisinde son derece başarılı büyüme kaydetmiş bir ülkedir. Bu büyüme; Japon halkının girişimciliği, çalışma disiplini ve aynı zamanda ihracat pazarlarında ekonomik büyümeye odaklanan devlet politikaları ve bu politikaları destekler nitelikte yabancı malların satın alınmasına getirilen resmi ve resmi olmayan kısıtlamalarla mümkün olabilmiştir. (Kennedy, s.539)

II. Dünya Savaşından sonra hızla yaralarını saran Japonya, otomobil ve yüksek teknolojili sanayi ürünleri üreterek ABD'nin karşısına büyük bir rakip olarak çıkmıştır.

1960'lardan itibaren Japonya büyük bir ticari güç olarak dünya sahnesinde de yerini alır.

1970'ler ve 80'lerde ABD'nin güçlenen rakipleri olan AB ve Japonya'ya karşı korumacılığa yönelmesi bu ülkelerin de karşılıklı misillemelerine sebep olmuştur. (20, s249)

1990'lara kadar Japonya, yüksek eğitim standardı ve kaliteli iş gücü politikaları ile verimlilikte büyük artışlar, ciddi rekabet üstünlüğü ile ekonomik bir sıçrama yaşamıştır. (Eşkinat, 2014, s.9)

Japonya'nın otomobil, çelik, gemi inşaatı ve yarı iletkenler sektörlerinde küresel üstünlük sağlaması, izlenen devlet politikaları, korumacılık ve sübvansiyonlara bağlanmaktadır. (Porter, 2008, s.205)

Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Japonya'da ekonomiye yön veren kuruluş olup Japon firmalarının dünya pazarlarında güçlenmesi amacıyla onları bilgi ve teknoloji alanında desteklemektedir. Fiyat düzenlemeleri, ithalat kotaları, kalite standartlarının saptanması, yerli firmaların korunması için izlenen bilinçli politikalar bu kurum tarafından düzenlenmektedir. Kısa adı MITI olan bu kuruma finansal mali kaynak Maiye Bakanlığından sağlanmaktadır.

MITI desteği ile korunma altında olan iç pazarın yanı sıra yine MITI desteği ile yarı iletkenler sektöründe Amerikan şirketlerini üretimden uzaklaştırmak amacıyla ABD pazarına maliyetinin çok altında kalan dampingli ürünler satmışlardır. (Kennedy, s.543)

Ülkelerin hedef sektörler belirleyerek devlet politikaları ile bu sektörleri desteklemeleri, koruma altına almaları bu sektörler açısından vazgeçilmez birer yardımcı unsur olmakla birlikte sektörlerin kendilerini zamanında ve gerektiği gibi

geliştirebilmeleri açısından da riskler taşımaktadır. Japonya, ülkenin ve ekonominin gelişimine bağlı olarak sektörler üzerindeki devletin rolünün belirlenmesi ve ekonomik ve sektörel büyüme ve gelişmeye paralel olarak bu rolün gerektiği gibi değiştirilmesi aşamalarının diğer ülkelerden çok daha iyi anlamış ve başarılı olarak süreçleri yönetmiş bir ülkedir. Pazarı uzun süre uluslararası rekabetten koruyamayacağını bilerek devletin desteklerini olabildiğince inovasyona ve teknolojiye kaydırmıştır. Çoğu devlet sübvansiyonlar ve koruma gibi kolay yöntemleri izlemeye devam ederken bizzat inovasyonun geciktirilmesine sebep olduklarını farkedemezken Japonya ulusal rekabetçilikte doğru destekleyici rolü oynamıştır. (Porter, 2008, s.230-232)

Japonya'da korumacılık zorunlu dış ticaret politikalarından ziyade milli kültürel bilinç düzeyinin yüksek oluşu ve bunun yanısıra uygulanan pazarlama taktikleri ile ithal ürünlere olan arz düşük tutulmaya çalışılmaktadır. Ülkeye pirinç ithalatı yasaktır.

Japonya, özellikle kalkınmasının ilk aşamalarında yoğun korumacılık önlemlerine başvurmuş bir ülke olarak bugün de halen serbest ve rekabete açık bir pazar sayılmamakta, ekonomik milliyetçi olarak adlandırılabilmektedir. (Öymen, 2007 s.187)

Ülkenin bir diğer güçlü yanı Japon firmalarının sadece saygınlık belirtisi sayılan veya özel uzmanlık gerektiren mamuller dışında iç piyasayı tümüyle garanti altında tutmalarıdır. Bu noktada bürokratik sistem ve yönetmelikler Japon üretici firmalarına destek sağlamaktadırlar. Bürokratik sistemin yanısıra ülkede hakim olan kültür gururu da doğal bir korumacılık sağlamaktadır. (Kennedy, s.546)

5 TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETTE KORUMACILIK POLİTİKALARI

Cumhuriyetin ilk yıllarından, 1930'a kadar geçen sürede, Türkiye Lozan Anlaşması hükümleri sonucu, dış borçların ödenmesi gerekçesiyle dış ticaret rejimini bağımsız olarak belirleyememiş, borçların ödenmesi amacıyla belirli ürünlerde ihracat hakkı belli ülkelere ayrılmış ve ithalatta da vergi alınması yine aynı gerekçe ile mümkün olmamıştır. Türkiye Cumhuriyetinin kendi gümrükleri üzerinde söz sahibi olabildiği tarih 1929'dur. Türkiye'nin devlet öncülüğünde sanayileşme ve ihracat yapabilme girişimleri 1930'dan itibaren başlamaktadır. 1960'larda izlenen ithal ikamesine dayalı sanayi politikası ile yeni kurulan sanayi dallarının korunması ihtiyacına binaen ithalat kontrollü olarak sürdürülmüştür. (Köse, 2013, s.56)

Gelişme yolundaki ülkelerin sanayileşme süreci öncelikle tüketim malları üretimi ile başlamaktadır. Türkiye'de de sanayileşme hamleleri yapılırken bilgi ve teknoloji gereksinimi az olan bu sektörlerde ithal ikamesi uygulanması kolay olmuştur. Giyim eşyası, ev eşyası, ayakkabı gibi mamul mallar üretimini kapsayan bu sektörler, emek yoğun sektörler olup, gelişme yolundaki ülkeler mevcut maliyetleri itibariyle avantajlı konumda olduklarından yeterli iç talebin sağlanması ve ithalatın kısıtlanması ile ithal ikamesi kolaylıkla sağlanabilmiştir. Sanayileşmenin bir sonraki aşaması olan ara malı ve dayanıklı tüketim malları üretimine geçildiğinde ise korumacılığın arttığı görülmektedir. Sermaye yoğun sektörler olan petro-kimya, çelik gibi ara mallar üretiminde korumacılığın yalnızca Türkiye gibi gelişme yolundaki ülkelerde değil aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de çok yaygın olduğu gözlemlenmektedir. (Kundak, 2015, s.39)

Türkiye, 1970 yılında Gümrük Birliği Anlaşması'nı imzalamış ve anlaşma 1 Ocak 1973'te yürürlüğe girmiştir. Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Türk malları AB ülkelerine sıfır gümrük tarifesi ile ihraç edilmeye başlanmıştır. Avrupa'dan Türkiye'ye ithal edilen sanayi ürünlerinde ise anlaşma gereği gümrük vergilerinin 12 sene ile 22 sene zarfında kademeli olarak sıfırlanması kararı verilmiştir. 22 senenin dolmasıyla 1995 yılında çıkan konsey kararı ile ithalatta da sıfır gümrük tarifeleri uygulanmaya başlanmıştır.

Türkiye'nin dış ticaret politikasında ticaretin serbestleşmesi 1980'li yıllarda başlamış, ihracata dayalı büyüme modeli ilk kez gündeme gelmiş, ithalatta ve ihracatta dışa açılma politikaları izlenmeye başlanmıştır. Bu süreçte ilk olarak mal ticareti dışa açılmış, ithalat rejimi serbestleştirilmiş, dolaylı teşviklerle sanayi ihracata yönlendirilmiştir. 1990 larda Türkiye tamamen dışa açık bir ekonomi durumuna gelmiştir. (Yeldan, 2009, s.25) Mal ticareti yanısıra yurt dışı hizmet alanında da inşaat sektörü müteşebbisleri başarı hikayeleri yazmaya başlamışlardır.

1995 yılında AB ülkelerinden gelen sanayi mallarında tarifelerin sıfırlanması ve ayrıca üçüncü ülkelere yönelik uygulanan tarifelerin AB Ortak Gümrük tarifeleri düzeyine getirilmesi ile Türkiye dış ticarette çok hızlı bir serbestleşmenin içerisine girmiştir. Önceleri sadece tarım ürünleri ihraç eden bir ülke iken bugün tüm dünyaya sanayi ürünleri ihraç eden bir ülke konumundadır. Serbestleşmede yaşanan önemli bir süreç de daha önceleri uygulanan belirlenmiş öncelikli sektörlere göre seçici sanayileşme politikaları yerine yansız sanayileşme politikalarına geçilmiş olması ve özel, kamu ve yabancı müteşebbisler arasında fark gözetilmemesi ve devletin sanayi sektörlerinin gelişimi konusundaki rolünün azalarak, devlet sermayesi kullanımından özel sektör sermayesine geçilmesidir. (Kundak, 2015, s.77)

Türkiye'de ithalat ve ihracat genel olarak serbest olmakla birlikte, dış ticaret mevzuatı tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ihracatı arttıracak ve yerli üretimi ithalat baskısına karşı koruyacak DTÖ kurallarına paralel düzenlemeleri içermektedir. (Karafakıoğlu, 2006, s.253-258) Serbestleşme ile birlikte Türkiye'nin dünya ticareti içerisindeki payı giderek artmıştır. İthalat baskısı altında kalan imalat sanayi sektörlerinin adil olmayan rekabete karşı korunması ihtiyacı da gündeme gelmeye başlamıştır. Dolayısı ile 1980'lerde başlayan dış ticarette serbestleşme politikaları ile birlikte Türkiye de dış ticaret politika önlemlerini uygulayan ülkeler arasına katılmıştır. 1989 yılında yerli üretim sanayiinin haksız rekabete karşı korunması gayesi ile yürürlüğe alınmış olan "İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat" günümüze kadar etkin bir şekilde uygulanmaktadır. (TC Ekonomi Bakanlığı e, s.78) Dampinge karşı önlemler konusunda 1989 yılında hazırlanan ilk mevzuatın yürürlüğe girmesinin ardından anti-damping soruşturmaları uygulanmaya başlamıştır. 1995-1997 yılları arasında anti-damping mevzuatının DTÖ ile uyumlandırılması süreci bir geçiş dönemi olmakla birlikte uyumlandırmayı takip eden dönemde Türkiye mevzuatın güncellenmesi ile uluslararası kurallara uygun olarak anti-damping

önlemlerini uygulamaya devam etmiş, haksız ithalattan zarar gören sektörlerini bu yolla korumayı dış ticaret politika aracı olarak kullanmıştır. (Boztaş, 2012, s.94)

Türkiye'nin dış ticaret politikası savunma araçlarını kullanımında, mütekabiliyet (reciprocity) unsuru ön planda tutulmakta, tarife dışı engellerle, Türkiye'den yapılacak ithalata karşı koruma duvarları oluşturan ve aynı zamanda da haksız ithalat ile Türkiye pazarını hedef alan ülkelere tedbir alınması yoluna gidilmektedir.

Türkiye AB üyesi olmaması sebebiyle diğer AB ülkelerinin aksine, AB'nin dış ticaret politikası savunma araçları uygulamalarına maruz kalabilmekte, AB tarafından alınan anti-damping veya telafi edici vergiler Türkiye'ye de uygulanabilmektedir. (Gençosmanoğlu, 2014, s.203) Türkiye – AB arasında imzalanmış olan katma protokole göre AB ile Türkiye arasında anti-damping önlemlerinin uygulanması kaldırılmadığından, AB tarafından çok sık olmamakla birlikte Türkiye'ye karşı uygulanmış olan anti-damping önlemleri mevcuttur. Ancak, Türkiye AB'ye karşı önlem uygulamak hususunda daima çekimser kalmaktadır. Türk otoriteleri AB'den gelecek misilleme riskini almak istememektedirler. Ayrıca, Türkiye tarafından üçüncü ülkelere karşı konulan anti-damping vergileri, AB tarafından uygulanmadığından, Uzakdoğu'dan gelen mallar trafik sapması ile AB ülkelerinden ithal edilebilmekte, bu da ucuz ve kalitesiz malların herhangi bir tedbir alınmadan, Türkiye'ye girişine neden olabilmektedir. (Boztaş, 2102, s.104)

Tarifelerin düşürülmesiyle birlikte uluslararası ticarette öne çıkan kota ve tarife dışı engeller ile korumacılık son yıllarda artan oranda teknik engeller üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye, küresel platformda DTÖ Ticarette Teknik Engeller Anlaşmasına da taraf olmuştur. (TC Ekonomi Bakanlığı e , s.83)

Türkiye 1990'ların sonlarından itibaren sanayi üretimini hızla arttırarak 1999 da G-20 ülkeleri arasına girmiştir. Aynı yıllarda Uzak doğunun hızla gelişen ülkeleri Hindistan, Çin, Güney Kore, Tayvan ve bunun yanı sıra emek yoğun sektörlerde ön plana çıkan Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya gibi ülkelerin üretim sanayi sektörlerine verdikleri planlı teşvikler Türkiye'yi de güçlü bir rekabetin içerisinde bırakmıştır. Özellikle Güney Kore ve Tayvan'ın dış pazarlardaki devlet destekli ihracat politikalarına karşın kendi yerel pazarlarında son derece korumacı stratejiler izledikleri görülmektedir. Tayvan vergi teşvikleri ile Güney Kore ise kredi teşvikleriyle sübvansiyon sağlarken Türkiye pazarında da ciddi anlamda yer

bulmuşlardır. (30, s46) Güney Kore ve Tayvan, şirketlere ihracat hedefi koyarak sübvansiyon uygulamışlardır. (30, s101) Doğu Asya ülkelerinin DTÖ tarafından yasaklanmış olan ihracat sübvansiyonları ve her türlü teşviğin uygulandığı sanayi politikaları ile ciddi büyümeler yakaladıkları ve tüm batılı ülkeler ve Türkiye için ciddi bir haksız rekabet tehdidi oluşturdukları bilinmektedir. (Rodrik, 2009, s.211)

Gümrük tarifelerinin indirilmesinin akabinde dünyanın başta gelişmiş ekonomilerinin devreye koyduğu tarife dışı engeller ile korumacılık, literatürde yeni korumacılık kavramı olarak yerini bulmuş, ülkeler bu konuda hukuksal düzenlemeleri yürürlüğe koyarak ithalattan etkilenen yerli sanayileri adına uygulamalara başlamışlardır. Türkiye açısından da Doğu Asya ülkelerinin sebep olduğu yoğun haksız rekabet ortamında yeni korumacılık koşullarının kaçınılmaz olarak uygulamaya girdiği görülmektedir. (Boztaş, 2012, s.30)

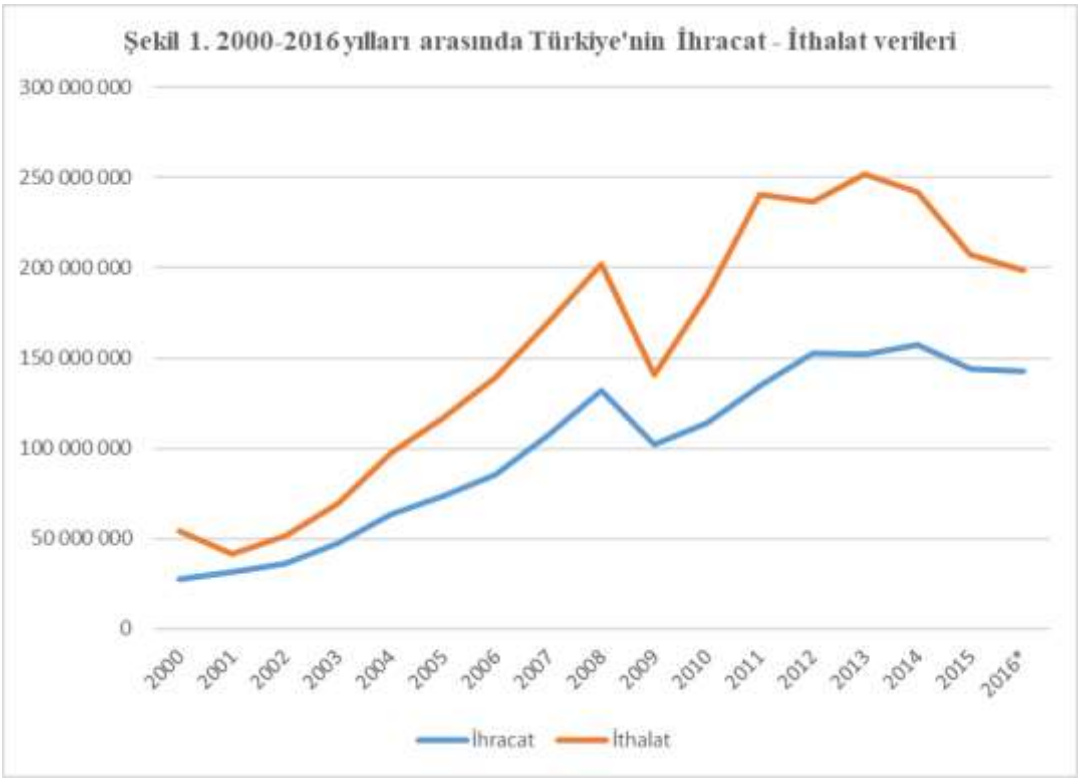
2000'li yıllarda Türkiye'nin dış ticaret hacminde büyük ve hızlı bir artış meydana gelmiştir.

Tablo 5 : Yıllara göre dış ticaret, 2000-2016

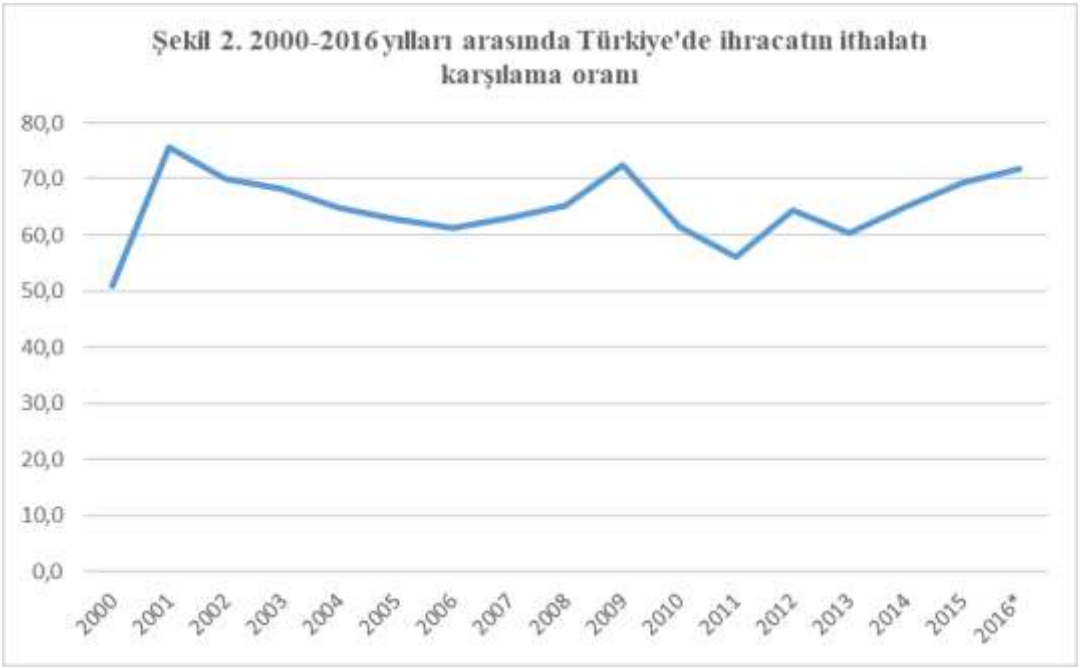
Türkiye'nin 2000-2016 arasında dış ticaret verileri					**(Değer: Bin ABD $)**
Yıllar	**İhracat**	**İthalat**	**Dış ticaret dengesi**	**Dış ticaret hacmi**	**İhracatın ithalatı karşılama oranı**
2000	27 774 906	54 502 821	-26 727 914	82 277 727	51,0
2001	31 334 216	41 399 083	-10 064 867	72 733 299	75,7
2002	36 059 089	51 553 797	-15 494 708	87 612 886	69,9
2003	47 252 836	69 339 692	-22 086 856	116 592 528	68,1
2004	63 167 153	97 539 766	-34 372 613	160 706 919	64,8
2005	73 476 408	116 774 151	-43 297 743	190 250 559	62,9
2006	85 534 676	139 576 174	-54 041 498	225 110 850	61,3
2007	107 271 750	170 062 715	-62 790 965	277 334 464	63,1
2008	132 027 196	201 963 574	-69 936 378	333 990 770	65,4
2009	102 142 613	140 928 421	-38 785 809	243 071 034	72,5
2010	113 883 219	185 544 332	- 71 661 113	299 427 551	61,4
2011	134 906 869	240 841 676	- 105 934 807	375 748 545	56,0
2012	152 461 737	236 545 141	- 84 083 404	389 006 877	64,5
2013	151 802 637	251 661 250	- 99 858 613	403 463 887	60,3
2014	157 610 158	242 177 117	- 84 566 959	399 787 275	65,1
2015	143 838 871	207 234 359	- 63 395 487	351 073 230	69,4
2016*	142 544 457	198 617 392	- 56 072 936	341 161 849	71,8

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Mart 2017

* 2016 yılı verileri geçicidir.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Mart 2017

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Mart 2017

Artan ihracata bağlı olarak artan hammadde ve aramalı ithalatı bunlara paralel olarak dış ticaret açığının da aynı oranda büyümesi ile sonuçlanmıştır. (Ayhan, 2016, s.49) Sanayi üretimindeki artışa paralel olarak enerji sarfiyatının da artacağı ve bu konuda Türkiye'nin dışa bağımlılığı göz önünde bulundurulduğunda, artan cari açık ile mücadele edilmesi için dışa bağımlılığı olmayan sektörlerde ithalatı kısıtlayıcı politikalar uygulanması ve yerli üreticilerin desteklenmesi anlam kazanmaktadır. Son yıllarda şekil 2 de de görüldüğü üzere ihracatın ithalatı karşılama oranı %70 lere kadar yükselmiştir. Bu olumlu gidiş hattın sürdürülebilmesi için özellikle Türkiye'nin üretme kapasitesi olan ve halihazırda yatırımı bulunan, makine parkı ve üretim tesisleri olan alanlarda yerli üretimin desteklenmesi, düşük maliyetli ve devlet sübvansiyonları ile desteklenen Uzakdoğu menşeli ithalatın ticaret politikası savunma araçları ile kontrol altında tutulması Türkiye'nin dış ticaret dengesi açısından büyük önem arz etmektedir.

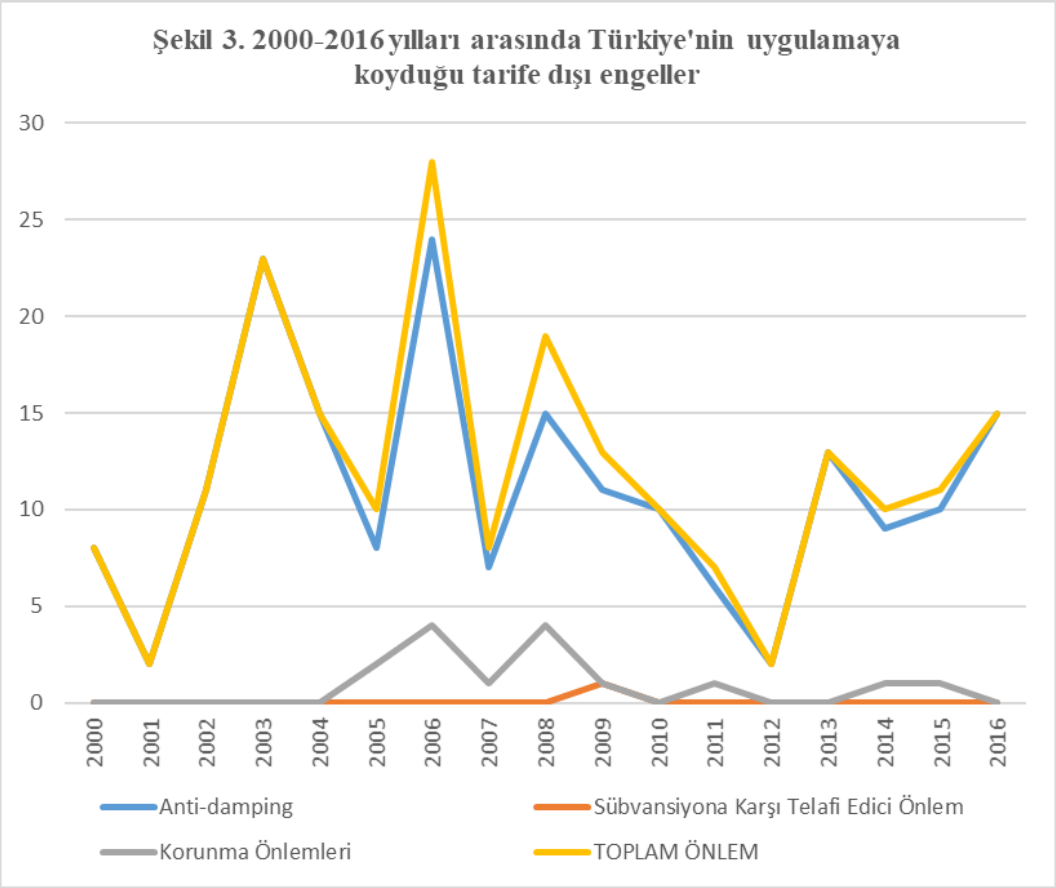
5.1 Türkiye'nin 2000-2016 Yılları Arasında Uygulamaya Koyduğu Ticaret Politikası Savunma Araçları

Türkiye'de 2000'lerden itibaren gelişmekte olan sanayi kollarının dış rekabete karşı korunması amacıyla ticaret politika araçlarının yoğun şekilde uygulamaya konduğu görülmektedir.

Tablo 6. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında uygulamaya koyduğu Tarife dışı engeller

	Anti-damping	Sübvansiyona Karşı Telafi Edici Önlem	Korunma Önlemleri	TOPLAM ÖNLEM
2000	8	–	–	8
2001	2	–	–	2
2002	11	–	–	11
2003	23	–	–	23
2004	15	–	–	15
2005	8	–	2	10
2006	24	–	4	28
2007	7	–	1	8
2008	15	–	4	19
2009	11	1	1	13
2010	10	–	–	10
2011	6	–	1	7
2012	2	–	–	2
2013	13	–	–	13
2014	9	–	1	10
2015	10	–	1	11
2016	15	–	–	15
TOPLAM	**189**	**1**	**15**	**205**

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 01/05/2017 23:20

Kaynak : WTO, Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP), Extract made on 01/05/2017 23:20

2000-2016 yılları arasında Türkiye 189 anti-damping, 15 korunma önlemi ve 1 sübvansiyona karşı telafi edici önlem uygulamaya koymuştur.

En fazla sayıda önlemin yürürlüğe girdiği yıl 2006 yılı olup 28 önlem devreye girmiştir. 2001 – 2006 yılları arası süreçte Türkiye'de ihracatın ithalatı karşılama oranının gittikçe düştüğü görülmekte, 2006 yılından itibaren ise tekrar bu oranın yükselmeye başladığı gözlemlenmektedir. 2006-2009 döneminde ihracatın ithalatı karşılama oranı yükselmeye devam etmiş 2009 yılında %72,5' a kadar ulaşmış ancak 2008 global ekonomik krizinin toparlanma yılları olan 2010 -2011 de %56'lara kadar gerilemiştir. 2013'ten itibaren ticaret politikası savunma araçlarının özellikle anti-damping uygulamalarının yeniden arttığı dikkati çekmektedir. Genel bir yaklaşım olarak ihracatın ithalatı karşılama oranının düştüğü, ithalatta ciddi artışlar yaşandığı ve dış ticaret açığının artmasıyla ülke ekonomisinin negatif etkilendiği dönemler, devletin dış ticaret politikasına yansımakta bu durum da beraberinde korumacı yaklaşımları arttırmaktadır.

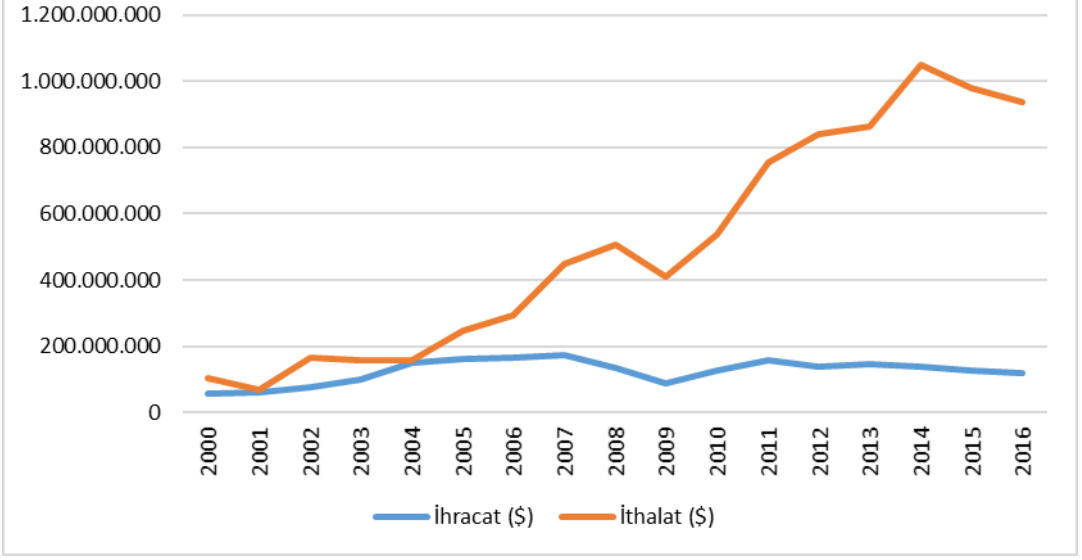
Çalışmanın devamında Türkiye'nin 2000 yılından itibaren yürürlüğe koyduğu ticaret politikası savunma araçları olan anti-dampinge karşı tedbir, sübvansiyona karşı telafi edici önlemler ve korunma önlemlerinin kapsadığı ürün gruplarının her yıl için ihracat ve ithalat verileri tablo ve grafiklerle gösterilmiştir. 2000 yılından itibaren devam eden süreçte aynı ürün grubuna tekraren önlem alınması durumunda mükerrerliği önlemek açısından ihracat ve ithalat verileri ilk konduğu sene itibariyle tablolarda yer aldığından ikinci kez alınan önlemde ihracat ve ithalat rakamları tekrar ilave edilmemiştir.

Tablo 7. 2000 yılında yürürlüğe giren 8 anti-damping uygulamasının kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	**İthalat**	**İhracatın ithalatı karşılama oranı**
2000	55.422.925	103.616.212	53,5
2001	59.799.536	69.742.970	85,7
2002	75.208.347	163.868.443	45,9
2003	98.334.708	159.114.043	61,8
2004	148.724.779	155.974.062	95,4
2005	160.285.990	246.209.621	65,1
2006	164.390.388	291.338.594	56,4
2007	171.306.352	446.493.954	38,4
2008	133.356.523	507.835.226	26,3
2009	88.456.372	411.274.145	21,5
2010	128.174.797	538.180.198	23,8
2011	156.991.311	755.907.615	20,8
2012	138.960.072	841.554.925	16,5
2013	145.826.297	864.977.851	16,9
2014	136.364.365	1.049.010.666	13,0
2015	126.964.884	978.871.986	13,0
2016	117.484.549	937.371.491	12,5

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Şekil 4.a Türkiye'nin 2000 yılında yürürlüğe koyduğu 8 Anti-damping uygulamasını kapsayan ürünlerin yıllara göre ihracat ve ithalatı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Şekil 4.b Türkiye'nin 2000 yılında yürürlüğe koyduğu 8 Anti-damping önleminin kapsadığı ürünler için yıllara göre İhracatın ithalatı karşılama oranı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Türkiye 2000 yılında 8 adet anti-damping önlemi almıştır. Bu önlemler demir-çelik ve tekstil ürünlerini kapsamaktadır. Önlemin yürürlüğe girdiği 2000 senesinden itibaren ihracat ve ithalat seyri yıllık olarak TÜİK istatistik veri tabanından çekilerek tablo 7 oluşturulmuştur. Önlemin hemen ardından bir sonraki senede ithalatın hızlı bir

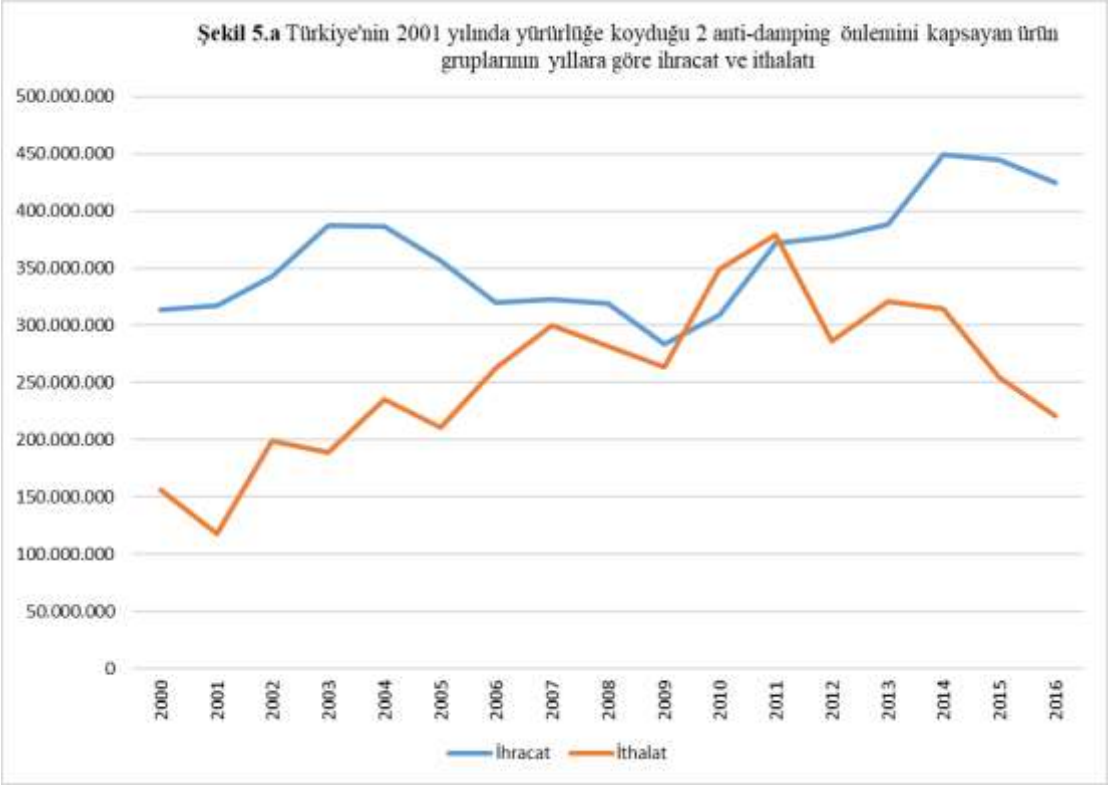
düşüş gösterdiği ancak takip eden yıllarda artmaya devam ettiği görülmüştür. İhracatın ise yine önlemi takip eden ilk yıllarda artış göstermesinin ardından 2008 dünya ekonomik krizinin göz ardı edilmesi halinde durağan bir seyir gösterdiği söylenebilmektedir.

Tablo 8. 2001 yılında yürürlüğe giren 2 anti-damping uygulamasının kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	313.177.022	156.309.842	200,4
2001	317.010.525	117.938.060	268,8
2002	342.852.333	198.706.849	172,5
2003	387.289.791	189.088.521	204,8
2004	386.612.315	234.922.744	164,6
2005	356.741.704	210.845.755	169,2
2006	319.619.945	263.087.838	121,5
2007	322.449.517	299.740.494	107,6
2008	318.860.575	282.010.249	113,1
2009	283.767.535	263.821.739	107,6
2010	309.279.347	349.353.891	88,5
2011	371.454.971	378.699.029	98,1
2012	377.298.222	286.207.902	131,8
2013	387.865.072	320.544.680	121,0
2014	449.317.205	314.073.041	143,1
2015	444.413.863	254.839.346	174,4
2016	424.771.114	220.373.980	192,8

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2001 yılında Türkiye tarafından 2 anti-damping önlemi alınmıştır. Tekstil ürünleri ve duvar saatlerini kapsayan bu iki önlem uygulamasına tabi GTİP lerin ihracat ve ithalat seyri Tablo 8 de verilmiştir.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Önlemlerin devreye girdiği 2001 senesinden sonra ihracatın artış eğilimi görülmektedir. İthalatın ise 2013 yılına kadar sürekli artmaya devam ettiği görülmektedir. Yine bu gtiplerin dış ticaretinde ihracatın ithalatı karşılama oranının 2010 yılına kadar düşmeye devam ettiği, 2010 yılından günümüze kadar ise artmakta olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 9. 2002 yılında yürürlüğe giren 11 anti-damping uygulamasının kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

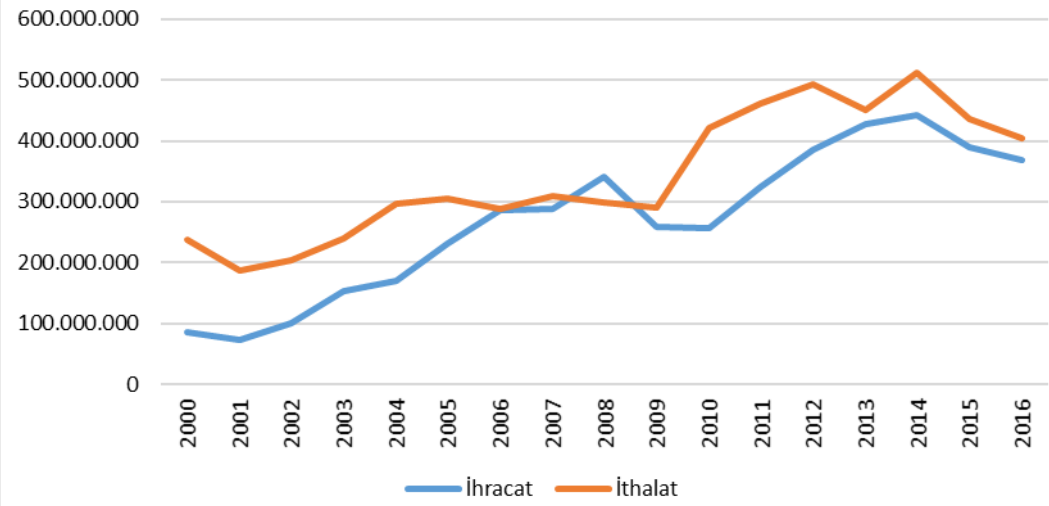
	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	86.622.306	237.775.034	36,4
2001	72.382.194	187.644.891	38,6
2002	100.635.010	203.917.715	49,4
2003	152.317.807	238.690.341	63,8
2004	170.729.937	297.077.498	57,5
2005	231.375.919	305.671.747	75,7
2006	286.146.829	287.555.618	99,5
2007	287.714.932	309.116.125	93,1
2008	341.286.463	299.188.773	114,1
2009	259.358.319	289.743.943	89,5
2010	256.225.015	421.613.792	60,8
2011	324.841.571	461.887.154	70,3
2012	384.920.665	493.276.219	78,0
2013	427.414.706	450.638.272	94,8
2014	441.631.536	512.369.403	86,2
2015	389.154.703	436.148.900	89,2
2016	367.418.490	404.612.519	90,8

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 9 da Türkiye'nin 2002 yılında uygulamaya koyduğu önlemleri kapsayan ürün gruplarının 2000-2016 yılları arasındaki yıllık ihracat ve ithalat verileri gösterilmiştir.

Bu ihracat ve ithalat verilerinin yaklaşık %95'ini tekstil ürünleri oluşturmuştur. 2002 yılında uygulanmaya başlanan anti-damping önlemine rağmen ithalatın artmaya devam ettiği görülmektedir. Önlemlerin ihracat artışına da olumsuz yansımadığı gözlemlenmektedir.

Şekil 6.a Türkiye'nin 2002 yılında yürürlüğe koyduğu 11 anti-damping önlemini kapsayan ürünlerin ihracat ve ithalatı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Şekil 6.b Türkiye'nin 2002 yılında uygulamaya koyduğu 11 anti-damping önlemini kapsayan ürünler için ihracatın ithalatı karşılama oranı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

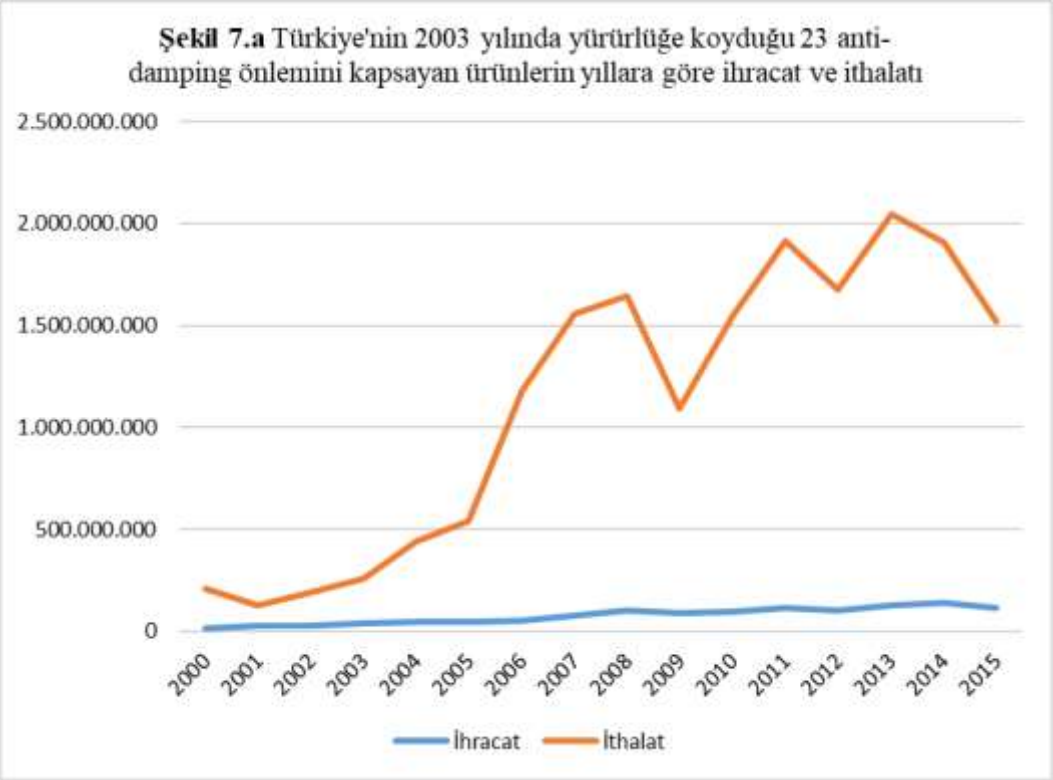
2002 yılında uygulamaya konan 11 anti-damping önleminin kapsadığı %95'ini tekstil ürünlerinin oluşturduğu ürün gruplarında, 2002 yılına kadar çok düşük olan ihracatın ithalatı karşılama oranında ise önlemlerin akabinde pozitif bir seyir görülmektedir.

Tablo 10. 2003 yılında yürürlüğe giren 23 anti-damping uygulamasının kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

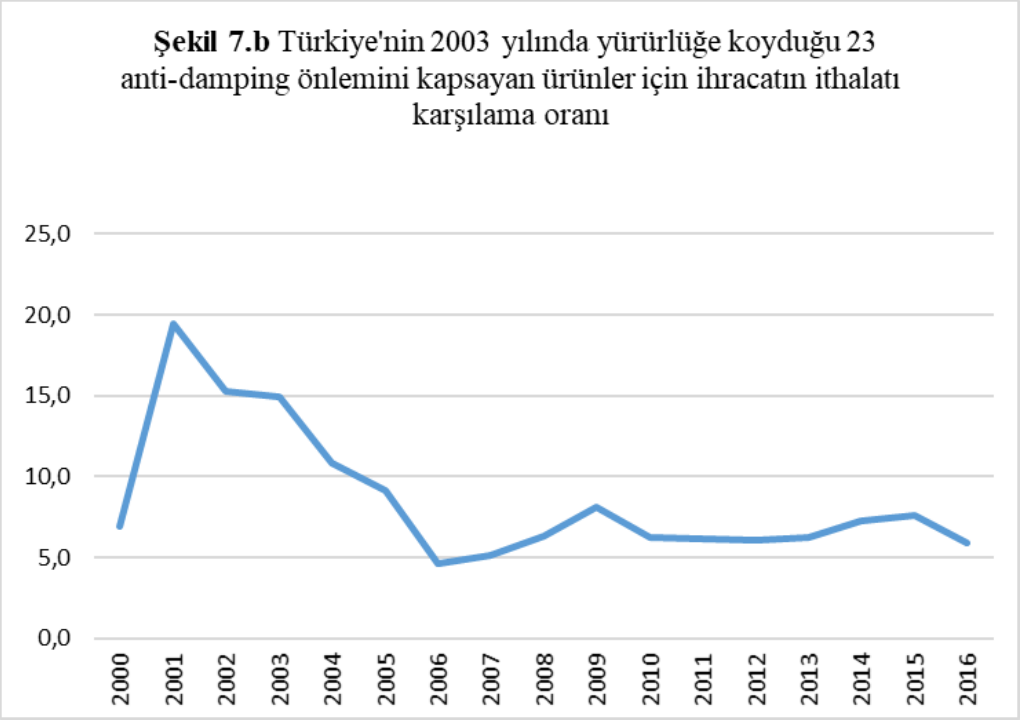
	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	14.486.916	210.534.634	6,9
2001	25.103.002	129.325.906	19,4
2002	29.225.834	191.786.380	15,2
2003	38.609.728	258.635.168	14,9
2004	47.967.607	441.991.483	10,9
2005	49.421.490	538.557.772	9,2
2006	54.155.357	1.182.614.045	4,6
2007	79.438.724	1.556.708.432	5,1
2008	103.775.109	1.643.931.128	6,3
2009	88.608.993	1.093.398.540	8,1
2010	97.305.863	1.553.619.607	6,3
2011	117.484.937	1.915.788.158	6,1
2012	101.257.484	1.676.284.064	6,0
2013	128.399.304	2.048.132.702	6,3
2014	139.276.256	1.909.050.911	7,3
2015	115.474.311	1.516.556.991	7,6
2016	74.516.130	1.258.368.176	5,9

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Türkiye'nin 2003 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürün gruplarının ithalatının 2001-2003 arasında çok hızlı arttığı görülmektedir. Ancak önlemlerin devreye girmesinden sonra da ithalat artışının yine yükseldiği, konan önlemlerin ihracata ise olumsuz yansımadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

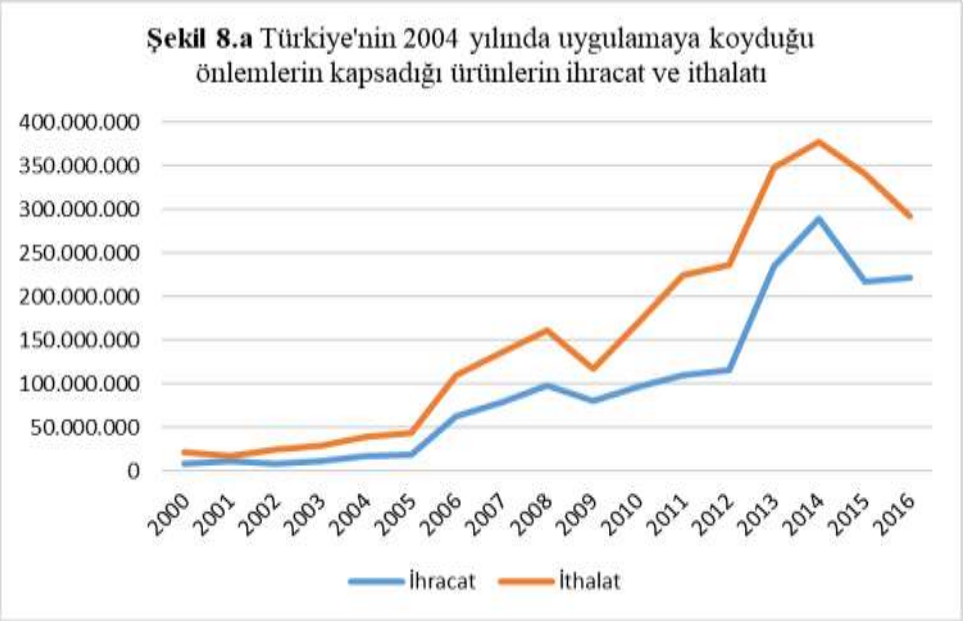

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

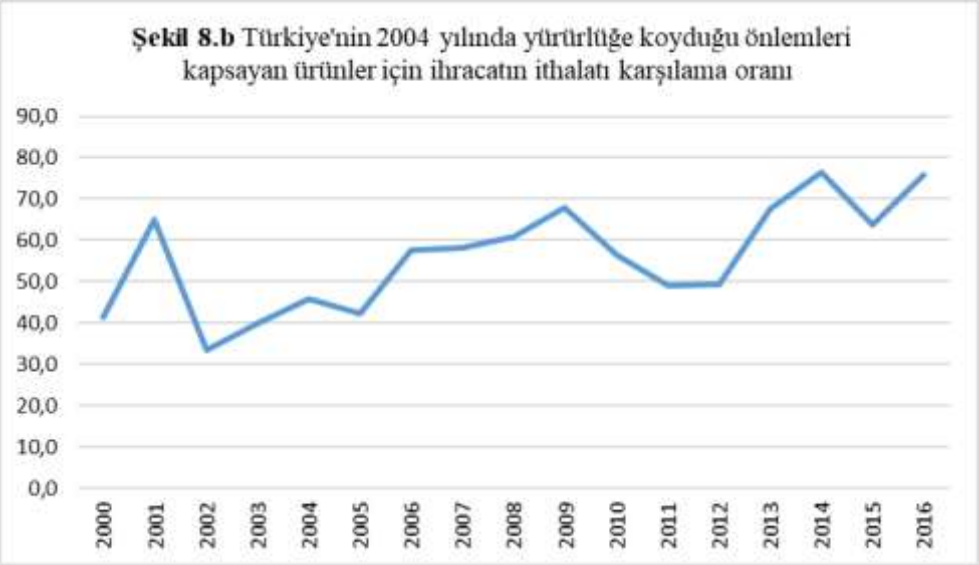
Tablo 11. 2004 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	9.065.274	21.978.702	41,2
2001	11.626.717	17.927.576	64,9
2002	8.376.535	25.160.090	33,3
2003	11.691.413	29.310.937	39,9
2004	17.918.441	39.114.491	45,8
2005	18.530.107	43.866.174	42,2
2006	63.396.234	110.285.788	57,5
2007	79.835.831	137.095.141	58,2
2008	98.360.643	162.049.036	60,7
2009	80.086.942	117.744.980	68,0
2010	96.054.563	170.065.547	56,5
2011	110.252.139	224.692.259	49,1
2012	116.451.096	236.185.416	49,3
2013	234.483.955	347.275.443	67,5
2014	288.800.963	378.045.916	76,4
2015	217.259.402	340.022.013	63,9
2016	221.667.624	292.314.691	75,8

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Türkiye'nin 2004 yılında aldığı önlemlerde de bu ürün gruplarında hem ihracat hem ithalat artışının devam ettiği görülmekte, ihracatın ithalatı karşılama oranının ise kısmen pozitif seyrettiği görülmektedir.

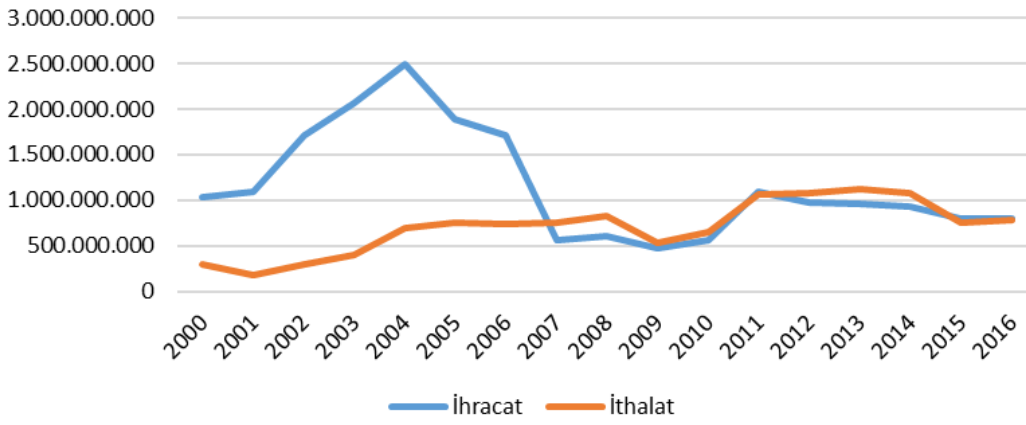
Tablo 12. 2005 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	**İthalat**	**İhracatın ithalatı karşılama oranı**
2000	1.039.897.797	300.155.678	346,5
2001	1.095.292.166	186.957.842	585,8
2002	1.713.771.101	300.959.090	569,4
2003	2.063.382.535	399.030.944	517,1
2004	2.500.329.610	699.517.589	357,4
2005	1.887.430.637	753.153.895	250,6
2006	1.718.257.501	744.949.817	230,7
2007	568.811.351	758.982.261	74,9
2008	611.902.019	831.430.600	73,6
2009	473.779.174	530.948.908	89,2
2010	563.177.148	656.579.205	85,8
2011	1.097.459.376	1.068.991.338	102,7
2012	976.819.845	1.077.018.510	90,7
2013	967.034.855	1.127.365.034	85,8
2014	931.607.296	1.073.896.298	86,8
2015	797.842.027	755.498.400	105,6
2016	793.878.038	779.677.472	101,8

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

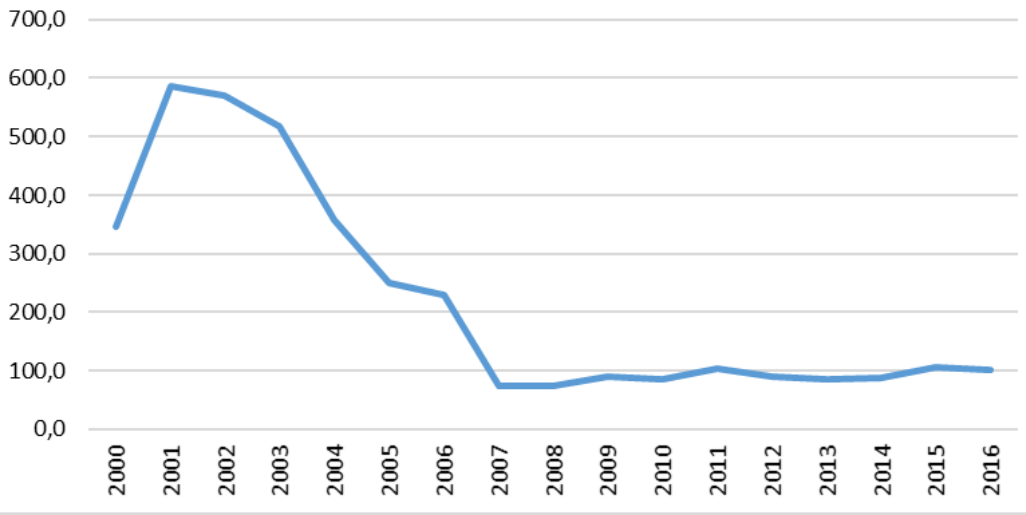
2005 yılında yürürlüğe giren önlemlerin akabinde bu ürün gruplarında 2006 yılında ithalatın düştüğü devam eden yıllarda da çok fazla artmadığı buna karşılık ihracatın da yine düşme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Şekil 9.a Türkiye'nin 2005 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürün gruplarının ihracat ve ithalatı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Şekil 9.b Türkiye'nin 2005 yılında yürürlüğe koyduğu önlemlerin kapsadığı ürünler için ihracatın ithalatı karşılama oranı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2005 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürünlerde ihracatın ithalatı karşılama oranının 2007 yılına kadar düşüş gösterdiği, 2007 yılından günümüze kadar yine yükselmeye devam ettiği ve 2016 da dış ticaret fazlası veren noktaya geldiği görülmektedir.

Tablo 13. 2006 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

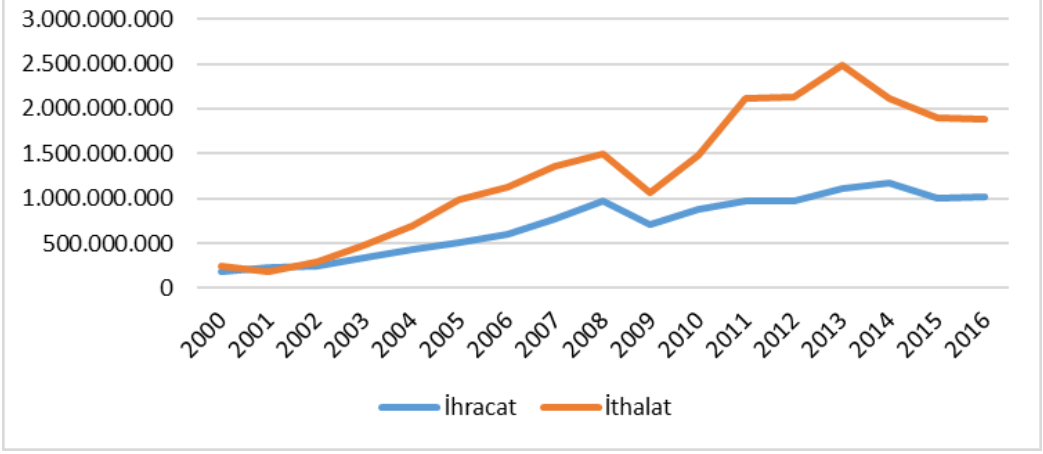
	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	189.708.149	250.694.869	75,7
2001	224.382.803	182.886.419	122,7
2002	244.705.613	291.681.118	83,9
2003	332.307.403	483.877.841	68,7
2004	436.839.068	697.419.761	62,6
2005	512.950.935	993.100.666	51,7
2006	604.683.175	1.126.813.261	53,7
2007	771.715.022	1.363.914.399	56,6
2008	967.686.283	1.495.553.127	64,7
2009	711.845.574	1.069.483.337	66,6
2010	871.909.946	1.479.432.890	58,9
2011	963.754.559	2.117.698.975	45,5
2012	964.964.904	2.122.521.526	45,5
2013	1.107.925.234	2.487.765.408	44,5
2014	1.164.627.947	2.109.021.475	55,2
2015	995.794.356	1.901.743.528	52,4
2016	1.015.239.770	1.890.275.419	53,7

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2006 yılında önlem alınan ürünlerin ithalatı incelendiğinde 2000 -2006 arasında ithalatın yaklaşık 5 katına çıktığı görülmektedir, önlemin akabinde 2009 yılına kadar ithalat artışı belli bir düzeyde kalmış fakat daha sonraki yıllarda hızlı artış devam etmiştir.

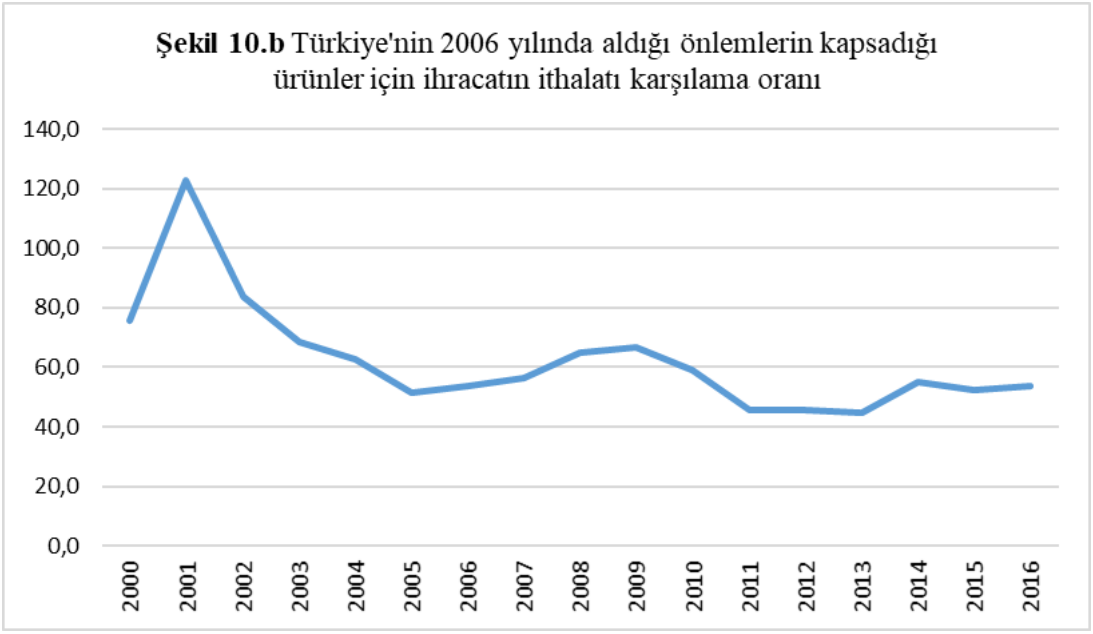
Alınan önlemlerden sonra bu ürünlerin ihracatının ise olumsuz etkilenmediği görülmektedir.

Şekil 10.a Türkiye'nin 2006 yılında aldığı önlemlerin kapsadığı ürünlerin kapsadığı ürünlerin yıllara göre ihracat ve ithalatı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Şekil 10.b Türkiye'nin 2006 yılında aldığı önlemlerin kapsadığı ürünler için ihracatın ithalatı karşılama oranı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

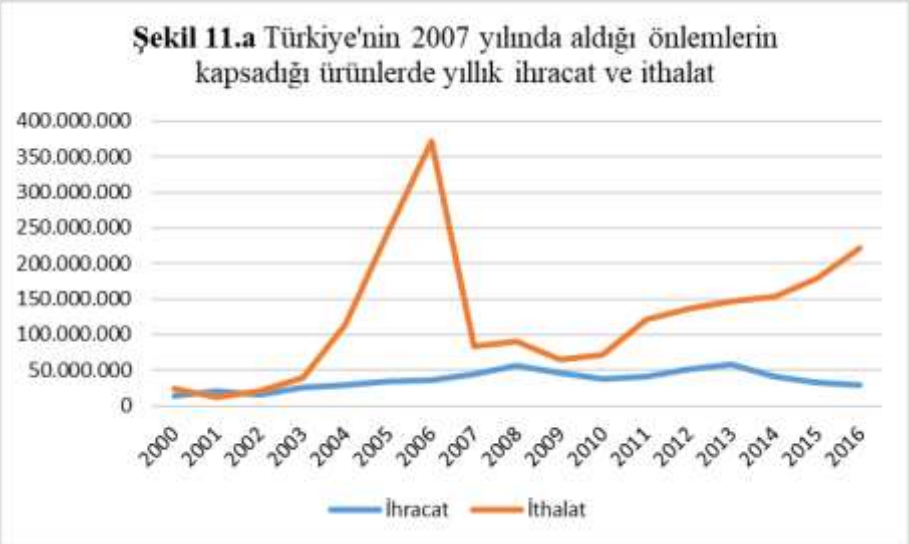
İhracatın ithalatı karşılama oranında ise zaman zaman yükselmekle birlikte önlemlerin akabinde genellikle stabil bir seyir gözlemlenmektedir.

Tablo 14. 2007 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	13.325.116	23.755.561	56,1
2001	20.150.835	12.542.073	160,7
2002	16.136.603	21.213.509	76,1
2003	26.042.821	39.830.381	65,4
2004	29.272.127	115.084.509	25,4
2005	33.753.873	243.756.654	13,8
2006	35.708.054	371.453.526	9,6
2007	43.653.187	84.455.040	51,7
2008	56.374.388	89.656.364	62,9
2009	46.123.962	64.894.304	71,1
2010	38.303.630	72.449.193	52,9
2011	40.448.962	121.027.061	33,4
2012	50.928.231	136.425.236	37,3
2013	58.588.929	147.455.189	39,7
2014	41.353.733	152.962.527	27,0
2015	32.149.388	179.287.482	17,9
2016	29.578.550	222.321.004	13,3

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2007 yılında alınan önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının ithalatı incelendiğinde, 2006 yılında ithalatta çok büyük artış olduğu, önlemin yürürlüğe girdiği 2007 den itibaren ise ithalatın dörtte bir oranına kadar gerilediği görülmektedir.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2011 yılından itibaren ithalatın yine artış seyrine girdiği, önlemlerin alındığı 2007 yılından sonra, 2008 de ihracatın yükseldiği ancak daha sonra tekrar düştüğü de görülmektedir.

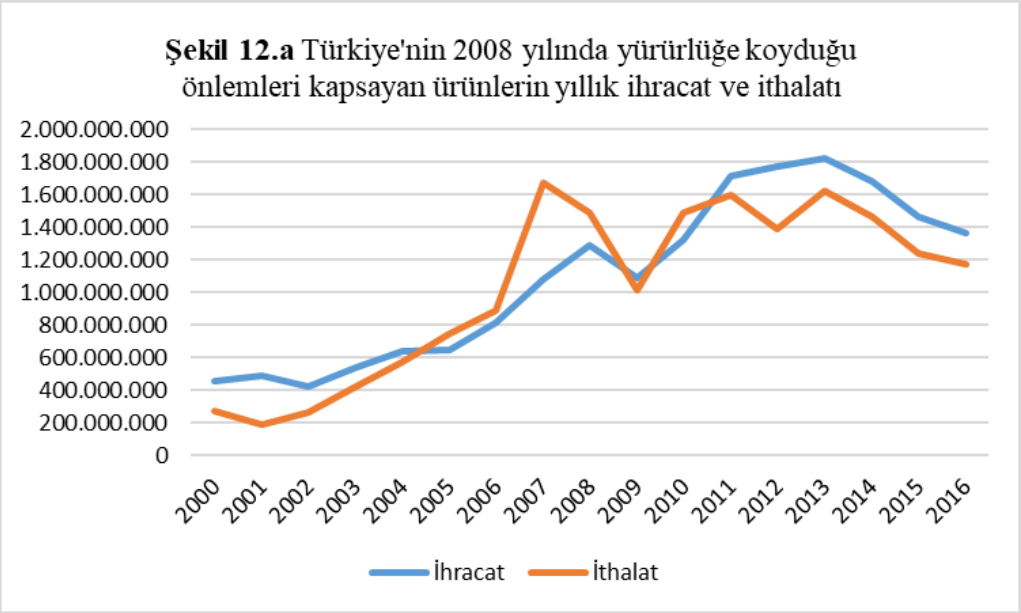
Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 15. 2008 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	455.276.275	272.744.030	166,92
2001	488.329.508	191.291.064	255,28
2002	418.623.256	260.284.872	160,83
2003	536.825.894	421.302.333	127,42
2004	637.045.177	569.608.391	111,84
2005	642.869.002	745.397.610	86,25
2006	813.081.751	888.581.310	91,50
2007	1.079.521.979	1.671.399.691	64,59
2008	1.293.729.326	1.487.659.380	86,96
2009	1.093.224.773	1.011.023.357	108,13
2010	1.320.746.225	1.488.708.489	88,72
2011	1.718.608.593	1.596.525.443	107,65
2012	1.775.217.219	1.394.003.935	127,35
2013	1.820.424.104	1.623.975.975	112,10
2014	1.684.962.724	1.462.442.030	115,22
2015	1.468.552.292	1.236.556.699	118,76
2016	1.365.848.107	1.171.893.606	116,55

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2008 yılına kadar ciddi ithalat artışı Tablo 15'te görülen ürün gruplarının 2008'den itibaren düşüş gösterdiği veya aynı oranda kaldığı yıllar görülmektedir. 2016'ya kadar geçen 8 yıllık sürede tekrar 2008'de ki ithalat tutarına tekrar gelinmemiştir. İhracatın ise artışı önlemlerden sonra da devam etmiştir.

Şekil 12.a Türkiye'nin 2008 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürünlerin yıllık ihracat ve ithalatı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Şekil 12.b Türkiye'nin 2008 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürünler için ihracatın ithalatı karşılama oranı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

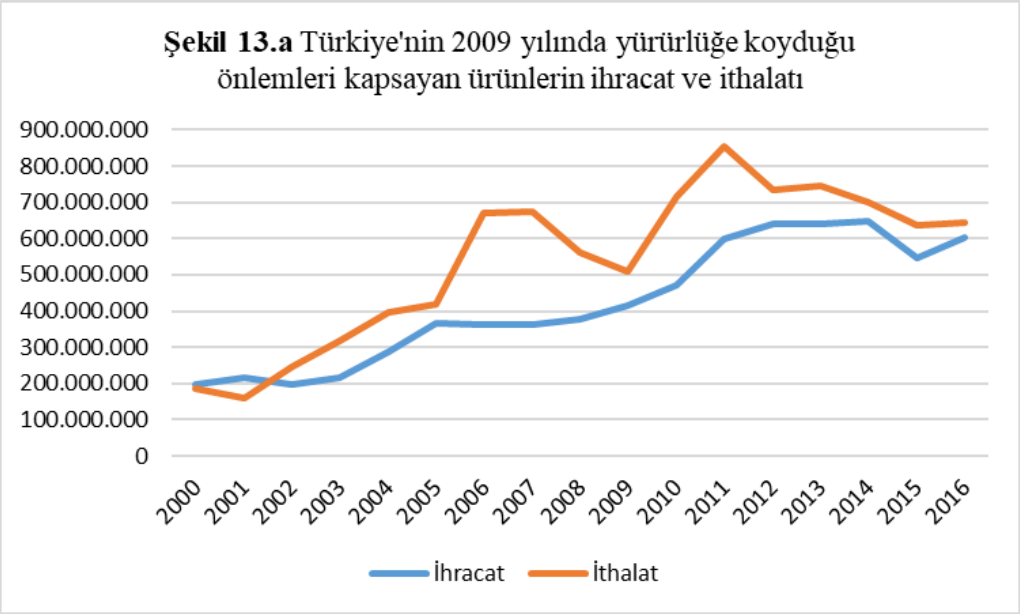
2008 yılında önlem alınan ürün grupları için ihracatın ithalatı karşılama oranının 2008'den bugüne kadar artmakta olduğu görülmektedir.

Tablo 16. 2009 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

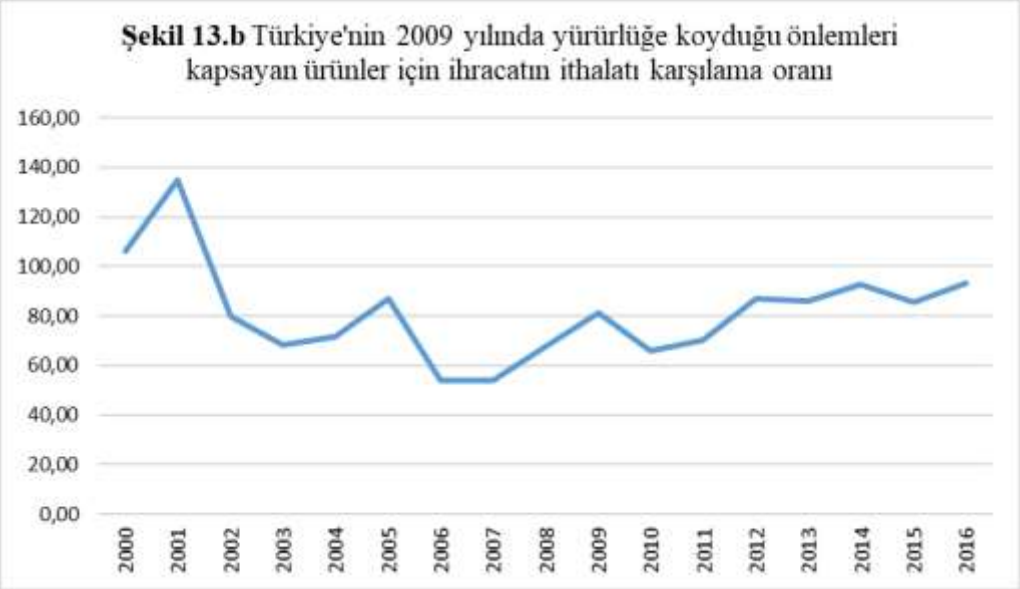
	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	197.793.054	186.131.959	106,26
2001	214.767.276	159.479.426	134,67
2002	196.430.523	246.164.774	79,80
2003	215.942.876	316.745.160	68,18
2004	286.121.778	398.057.080	71,88
2005	365.514.600	420.197.644	86,99
2006	361.624.912	669.849.703	53,99
2007	363.289.063	675.600.669	53,77
2008	378.830.287	560.329.265	67,61
2009	413.394.790	507.776.382	81,41
2010	472.365.339	714.406.718	66,12
2011	599.309.294	853.577.570	70,21
2012	640.155.759	734.940.398	87,10
2013	640.958.289	745.532.740	85,97
2014	649.891.691	700.936.633	92,72
2015	547.443.934	638.538.700	85,73
2016	602.797.088	646.154.008	93,29

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2009 yılında önlem alınan ürün gruplarının ithalat ve ihracat seyri tablo 16 da görülmektedir. 2000-2009 arasında ithalatın yaklaşık 3 katına çıktığı, 2009 yılındaki önlemleri takip eden süreçte ise artış oranının önce %50 ye sonraki yıllarda ise %10 lara kadar gerilediği görülmektedir. Buna karşılık ihracattaki artış devam etmektedir.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

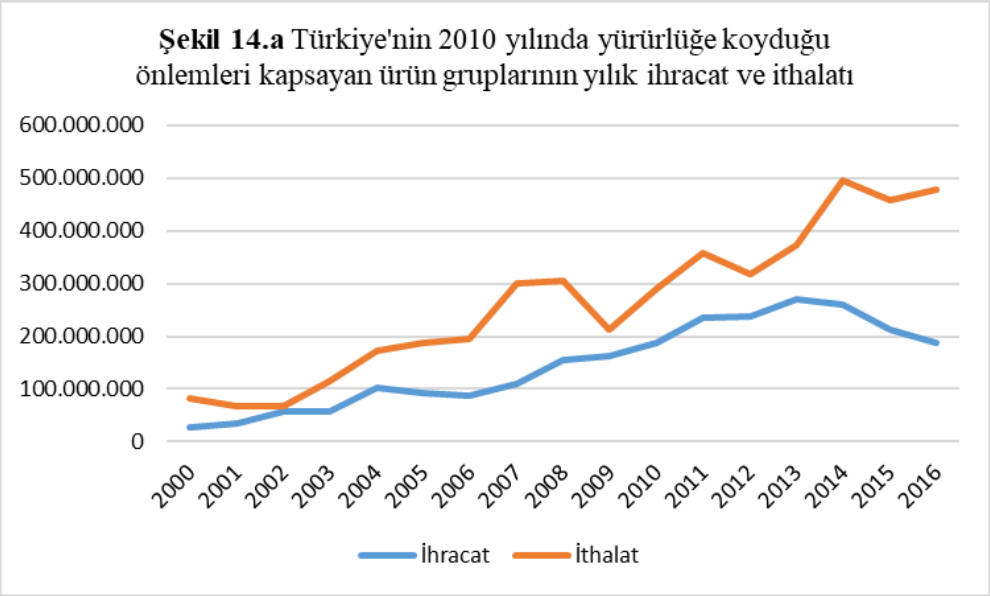
2009 yılında önlem alınan ürünler içi ihracatın ithalatı karşılama oranı 2009'a kadar kademeli bir düşüş göstermiştir, 2009'dan bugüne ise kademeli bir artış göstermektedir.

Tablo 17. 2010 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	27.829.812	82.675.283	33,66
2001	35.330.055	67.100.073	52,65
2002	57.446.877	66.857.151	85,92
2003	57.278.859	115.987.535	49,38
2004	102.454.661	173.130.501	59,18
2005	92.581.885	186.602.509	49,61
2006	87.675.175	194.091.318	45,17
2007	109.405.924	300.017.018	36,47
2008	154.229.066	305.801.391	50,43
2009	163.778.519	211.548.512	77,42
2010	187.923.078	290.389.478	64,71
2011	234.074.240	359.207.016	65,16
2012	237.845.494	318.492.895	74,68
2013	270.393.204	373.091.772	72,47
2014	259.788.173	494.966.840	52,49
2015	213.570.012	458.754.516	46,55
2016	187.033.223	479.120.695	39,04

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 17 de Türkiye'nin 2010 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürünlerin yıllara göre ihracat ve ithalatları verilmiştir.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Bu ürün gruplarının ihracatının önlemlerden önce de sonra da devam ettiği görülmektedir. İthalatın da yine önlemlerden önce olduğu gibi önlemin ardından da artmaya devam ettiği görülmüştür.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

İhracatın ithalatı karşılama oranında ise önlemlerin devreye konduğu ilk yıllarda artış gözlenmiş ancak 2014 ten itibaren bu oranın tekrar düştüğü görülmüştür.

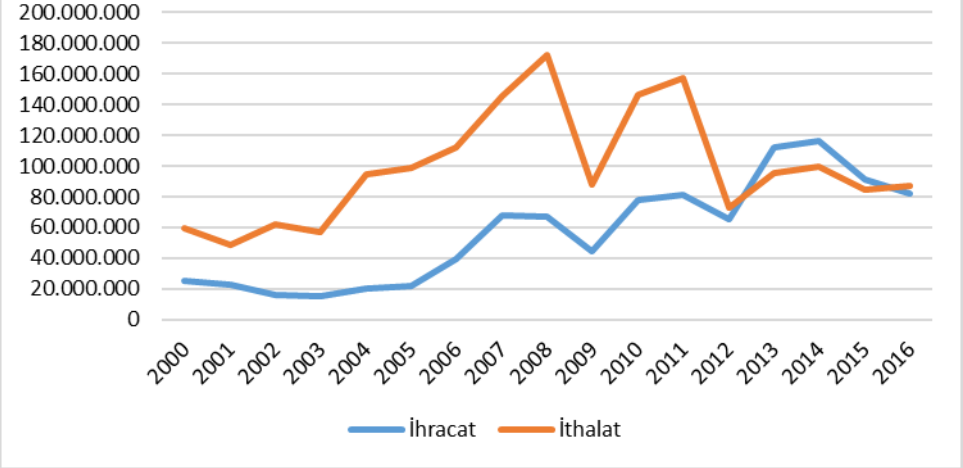
Tablo 18. 2011 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	25.418.087	59.210.465	42,9
2001	22.426.315	48.424.336	46,3
2002	16.076.221	62.053.593	25,9
2003	15.094.836	56.654.524	26,6
2004	19.956.521	94.883.943	21,0
2005	22.056.813	98.569.816	22,4
2006	39.085.630	112.059.067	34,9
2007	67.828.714	145.861.468	46,5
2008	67.062.409	172.317.294	38,9
2009	44.421.408	87.647.817	50,7
2010	78.132.863	146.771.038	53,2
2011	81.138.275	157.234.311	51,6
2012	65.769.022	72.750.957	90,4
2013	112.086.577	95.506.764	117,4
2014	116.398.666	99.782.849	116,7
2015	91.501.183	84.388.530	108,4
2016	82.482.350	87.122.695	94,7

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2011 yılında yürürlüğe giren ürün gruplarının 2000-2016 arasında ihracat ve ithalat seyri tablo 18 de verilmiştir.

Şekil 15.a Türkiye'nin 2011 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürünlerin yıllara göre ihracat ve ithalatı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Önlemlerin yürürlüğe konduğu 2011 yılına kadar ithalatta çok yüksek artışlar olduğu, 2001 yılından günümüze kadar ise kademeli olarak ithalatın düştüğü görülmektedir. Aynı ürün gruplarında ihracat artışı alınan önlemlerden olumsuz etkilenmemiştir.

Şekil 15.b Türkiye'nin 2011 yılında önlem aldığı ürünler için ihracatın ithalatı karşılama oranı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2011 yılından itibaren ihracatın ithalatı karşılama oranında ise ciddi bir artış tespit edilmektedir.

2012 yılında Türkiye tarafından yürürlüğe konan 2 anti-damping önleminin aynı ürün gruplarında 2004 ve 2005 yıllarında da önleme tabi olması sebebiyle 2004 ve 2005 yılı için hazırlanmış olan grafiklerde bu ürünlerin yıllık ihracat ve ithalatları 2000-2016 arasındaki verilere dahil olduğundan 2012 yılı için mükerrerlik olmaması açısından tekrar tablo hazırlanmamıştır.

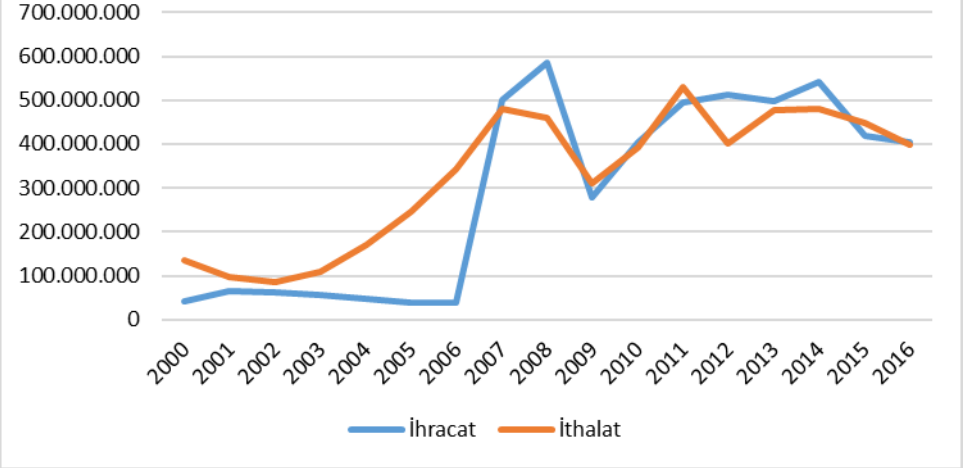
Tablo 19. 2013 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	42.852.388	133.941.746	**32,0**
2001	64.301.509	98.147.171	**65,5**
2002	61.884.247	84.304.738	**73,4**
2003	55.183.705	109.417.523	**50,4**
2004	47.086.096	171.338.304	**27,5**
2005	39.077.364	245.206.269	**15,9**
2006	39.156.360	343.170.705	**11,4**
2007	501.275.005	479.114.015	**104,6**
2008	586.675.897	458.620.785	**127,9**
2009	277.279.740	309.471.300	**89,6**
2010	404.434.103	393.349.659	**102,8**
2011	495.909.707	530.095.775	**93,6**
2012	512.737.985	401.978.714	**127,6**
2013	497.673.823	477.471.407	**104,2**
2014	540.299.864	480.357.988	**112,5**
2015	419.103.054	448.459.912	**93,5**
2016	404.692.321	397.272.210	**101,9**

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 19 da Türkiye'nin 2013 yılında almış olduğu önlemlerin kapsadığı ürünlerin yıllık ihracat ve ithalatları verilmiştir.

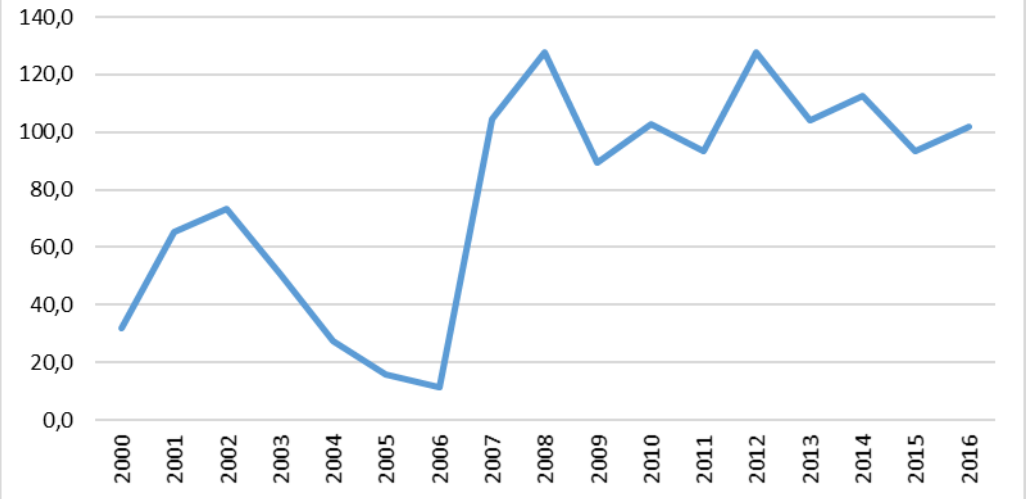
Şekil 16.a Türkiye'nin 2013 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürünlerin yıllara göre ihracat ve ithalatı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Önlemlerin uygulamaya konmasına kadar ithalat artışının çok yüksek olduğu 2013 yılından sonra ise ithalatın düşme eğilimine girdiği görülmektedir. İhracatın ise önlemlerden hemen sonraki yıl arttığı 2015'ten itibaren ise düşmeye başladığı görülmektedir.

Şekil 16.b Türkiye'nin 2013 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürünler için ihracatın ithalatı karşılama oranı

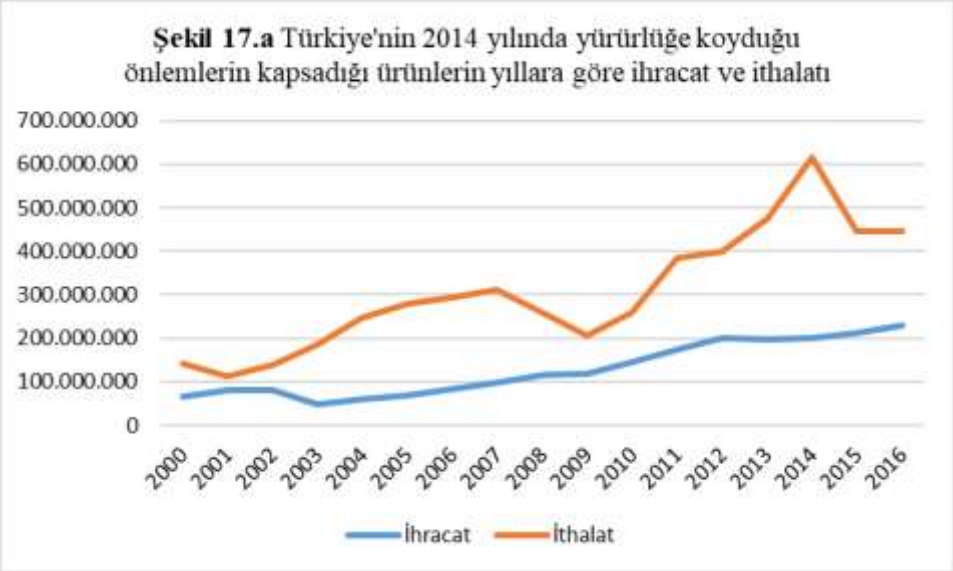
Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 20. 2014 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	65.276.066	140.586.029	46,43
2001	79.314.458	113.891.811	69,64
2002	80.411.652	137.860.434	58,33
2003	49.004.899	186.312.092	26,30
2004	59.527.833	247.731.217	24,03
2005	69.967.377	279.445.387	25,04
2006	83.526.979	295.111.509	28,30
2007	97.491.649	310.977.152	31,35
2008	116.276.880	258.640.910	44,96
2009	119.934.715	206.035.561	58,21
2010	145.116.354	258.761.788	56,08
2011	174.296.091	383.870.297	45,40
2012	200.479.062	400.102.425	50,11
2013	196.223.152	475.874.300	41,23
2014	201.243.057	616.721.602	32,63
2015	213.165.755	445.643.342	47,83
2016	230.225.596	445.541.999	51,67

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 20 de Türkiye'nin 2014 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürünlerin ihracat ve ithalatları yıllık olarak verilmiştir. 2014 yılına kadar sürekli artmakta olan ithalatın 2014 te uygulamaya konan önlemlerden sonra azaldığı görülmektedir. Alınan önlemler ihracatta bir düşüşe sebebiyet vermemiştir.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

2014 yılında yürürlüğe konan önlemlerden sonra bu ürün gruplarında ihracatın ithalatı karşılama oranı yükselmeye başlamıştır.

Tablo 21. 2015 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

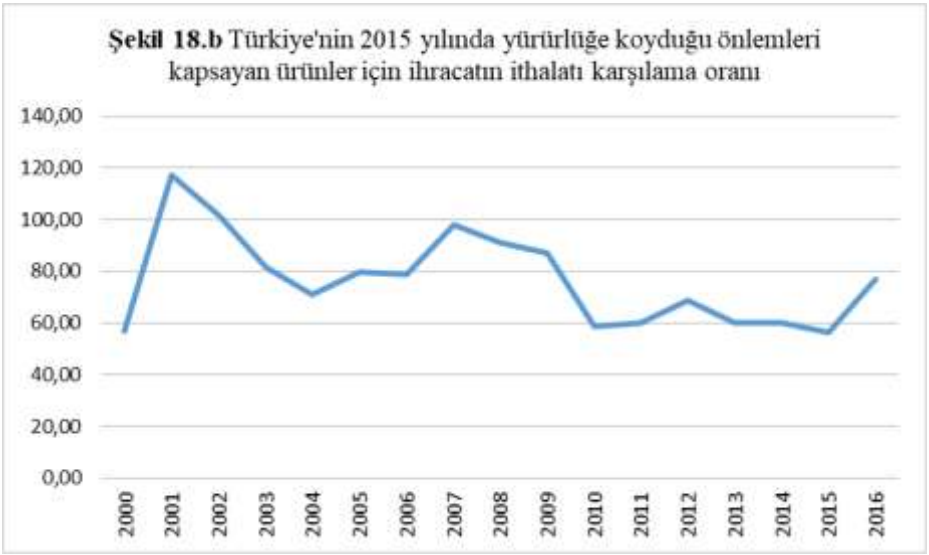
	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	34.513.157	60.558.784	56,99
2001	43.833.796	37.443.176	117,07
2002	49.959.204	49.063.902	101,82
2003	67.635.169	82.809.307	81,68
2004	85.879.159	120.909.852	71,03
2005	100.565.728	126.125.382	79,73
2006	119.732.995	151.780.917	78,89
2007	166.106.192	169.525.583	97,98
2008	184.911.877	202.431.265	91,35
2009	134.859.221	154.967.005	87,02
2010	151.376.698	258.702.080	58,51
2011	204.403.099	341.472.864	59,86
2012	214.591.269	312.594.697	68,65
2013	219.396.130	366.497.492	59,86
2014	237.164.261	395.862.056	59,91
2015	202.493.966	359.008.456	56,40
2016	202.591.203	262.645.873	77,13

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 21 2015 yılında önlem alınan ürünlerin 2000-2016 arasındaki ihracat ve ithalat seyrini vermektedir. 2015 yılına kadar yüksek oranda artan ithalatın önlemleri takip eden 2016 yılında düştüğü görülmektedir. Önlemlerin uygulamaya konmasından sonra ihracatta bir gerileme görülmemektedir. Ancak bu önlemlerin ihracat ve ithalat etkileri ancak önümüzdeki yıllarda daha belirgin görülecektir.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

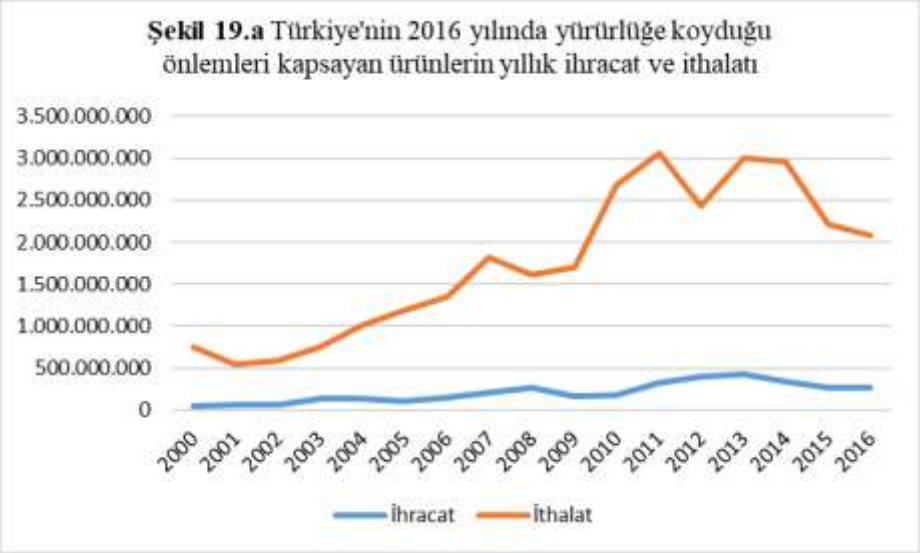
2015 yılında önlemlerin devreye girmesinin hemen ardından ihracatın ithalatı karşılama oranında da artış meydana gelmiştir.

Tablo 22. 2016 yılında yürürlüğe giren önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracat ve ithalatı

	İhracat	İthalat	İhracatın ithalatı karşılama oranı
2000	53.275.623	747.212.941	7,13
2001	56.672.518	552.029.463	10,27
2002	70.495.621	583.911.967	12,07
2003	142.619.236	754.382.017	18,91
2004	134.171.542	1.015.847.804	13,21
2005	113.098.776	1.188.063.374	9,52
2006	154.965.972	1.350.985.431	11,47
2007	209.076.365	1.815.017.055	11,52
2008	264.869.178	1.613.650.619	16,41
2009	160.609.036	1.707.484.745	9,41
2010	176.821.200	2.678.177.342	6,60
2011	327.081.890	3.053.057.284	10,71
2012	400.887.457	2.433.415.050	16,47
2013	425.494.891	2.999.345.983	14,19
2014	345.836.152	2.964.385.546	11,67
2015	270.783.569	2.206.788.348	12,27
2016	271.620.318	2.076.098.910	13,08

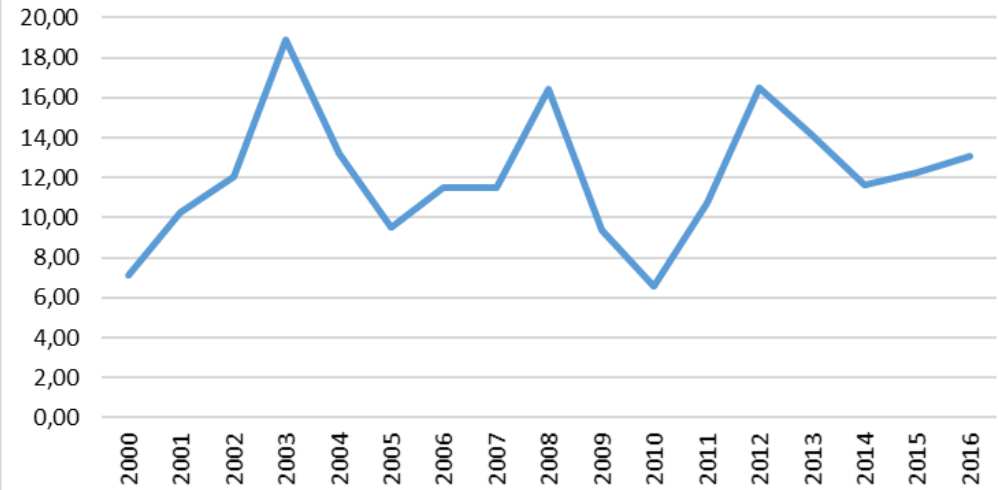
Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 22 de Türkiye'nin 2016 yılında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürünler için yıllık ihracat ve ithalat verileri görülmektedir. 2016 yılına kadar ithalatın devamlı arttığı, ihracatın ise 2013 yılına kadar arttığı, 2013 yılından sonra gerilemeye başladığı görülmektedir.

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Şekil 19.b Türkiye'nin 2016 yılında aldığı önlemleri kapsayan ürünler için ihracatın ithalatı karşılama oranı

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Alınan önlemlerin etkileri 2017 yılı sonundan itibaren değerlendirilmeye başlanabilecektir.

Tablo 23. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında yürürlüğe koyduğu önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ihracatı

	2000 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2001 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2002 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2003 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2004 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2005 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2006 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2007 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2008 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2009 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2010 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2011 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2013 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2014 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2015 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat	2016 yılında önlem alınan ürünler toplam ihracat
2000	55.422.925	313.177.022	86.622.306	14.486.916	9.065.274	1.039.897.797	189.708.149	13.325.116	455.276.275	197.793.054	27.829.812	25.418.087	42.852.388	65.276.066	34.513.157	53.275.623
2001	59.799.536	317.010.525	72.382.194	25.103.002	11.626.717	1.095.292.166	224.382.803	20.150.835	488.329.508	214.767.276	35.330.055	22.426.315	64.301.509	79.314.458	43.833.796	56.672.518
2002	75.208.347	342.852.333	100.635.010	29.225.834	8.376.535	1.713.771.101	244.705.613	16.136.603	418.623.256	196.430.523	57.446.877	16.076.221	61.884.247	80.411.652	49.959.204	70.495.621
2003	98.334.708	387.289.791	152.317.807	38.609.728	11.691.413	2.063.382.535	332.307.403	26.042.821	536.825.894	215.942.876	57.278.859	15.094.836	55.183.705	49.004.899	67.635.169	142.619.236
2004	148.724.779	386.612.315	170.729.937	47.967.607	17.918.441	2.500.329.610	436.839.068	29.272.127	637.045.177	286.121.778	102.454.661	19.956.521	47.086.096	59.527.833	85.879.159	134.171.542
2005	160.285.990	356.741.704	231.375.919	49.421.490	18.530.107	1.887.430.637	512.950.935	33.753.873	642.869.002	365.514.600	92.581.885	22.056.813	39.077.364	69.967.377	100.565.728	113.098.776
2006	164.390.388	319.619.945	286.146.829	54.155.357	63.396.234	1.718.257.501	604.683.175	35.708.054	813.081.751	361.624.912	87.675.175	39.085.630	39.156.360	83.526.979	119.732.995	154.965.972
2007	171.306.352	322.449.517	287.714.932	79.438.724	79.835.831	568.811.351	771.715.022	43.653.187	1.079.521.979	363.289.063	109.405.924	67.828.714	501.275.005	97.491.649	166.106.192	209.076.365
2008	133.356.523	318.860.575	341.286.463	103.775.109	98.360.643	611.902.019	967.686.283	56.374.388	1.293.729.326	378.830.287	154.229.066	67.062.409	586.675.897	116.276.880	184.911.877	264.869.178
2009	88.456.372	283.767.535	259.358.319	88.608.993	80.086.942	473.779.174	711.845.574	46.123.962	1.093.224.773	413.394.790	163.778.519	44.421.408	277.279.740	119.934.715	134.859.221	160.609.036
2010	128.174.797	309.279.347	256.225.015	97.305.863	96.054.563	563.177.148	871.909.946	38.303.630	1.320.746.225	472.365.339	187.923.078	78.132.863	404.434.103	145.116.354	151.376.698	176.821.200
2011	156.991.311	371.454.971	324.841.571	117.484.937	110.252.139	1.097.459.376	963.754.559	40.448.962	1.718.608.593	599.309.294	234.074.240	81.138.275	495.909.707	174.296.091	204.403.099	327.081.890
2012	138.960.072	377.298.222	384.920.665	101.257.484	116.451.096	976.819.845	964.964.904	50.928.231	1.775.217.219	640.155.759	237.845.494	65.769.022	512.737.985	200.479.062	214.591.269	400.887.457
2013	145.826.297	387.865.072	427.414.706	128.399.304	234.483.955	967.034.855	1.107.925.234	58.588.929	1.820.424.104	640.958.289	270.393.204	112.086.577	497.673.823	196.223.152	219.396.130	425.494.891
2014	136.364.365	449.317.205	441.631.536	139.276.256	288.800.963	931.607.296	1.164.627.947	41.353.733	1.684.962.724	649.891.691	259.788.173	116.398.666	540.299.864	201.243.057	237.164.261	345.836.152
2015	126.964.884	444.413.863	389.154.703	115.474.311	217.259.402	797.842.027	995.794.356	32.149.388	1.468.552.292	547.443.934	213.570.012	91.501.183	419.103.054	213.165.755	202.493.966	270.783.569
2016	117.484.549	424.771.114	367.418.490	74.516.130	221.667.624	793.878.038	1.015.239.770	29.578.550	1.365.848.107	602.797.088	187.033.223	82.482.350	404.692.321	230.225.596	202.591.203	271.620.318

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 23 de Türkiye'nin 2000-2016 arasında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürün gruplarının ihracatları yıllık bazda verilmiştir. Tabloda kırmızı çizginin altında kalan bölüm önlemin yürürlüğe girmesi itibariyle ihracatın etkilenebileceği varsayımına dayanarak her yıl için alınan önlemin ardından yapılan yıllık ihracat verilerini göstermektedir. Kırmızı çizginin üstünde kalan bölüm ise yine yıllara göre yürürlüğe giren önlemlerin önlemden önceki yıllardaki ihracat verilerini göstermektedir.

Tablo 24. Türkiye'nin 2000-2016 Yılları arasında Önlem Uyguladığı ürünlerin yıllık ihracatı ile Türkiyenin toplam yıllık ihracatının karşılaştırılması

	2000-2016 yılları arasında Önlem Uygulanan Ürünlerin yıllık ihracatları	Türkiye toplam yıllık ihracat	Önleme tabi ürünlerin Türkiye toplam ihracatı içerisindeki payı
2000	55.422.925	27.774.906.045	0,002
2001	376.810.061	31.334.216.356	0,012
2002	518.695.690	36.059.089.029	0,014
2003	676.552.034	47.252.836.302	0,014
2004	771.953.079	63.167.152.820	0,012
2005	2.703.785.847	73.476.408.143	0,037
2006	3.210.649.429	85.534.676.000	0,038
2007	2.324.924.916	107.271.749.904	0,022
2008	3.925.331.329	132.027.195.626	0,030
2009	3.538.646.434	102.142.612.603	0,035
2010	4.341.464.951	113.883.219.184	0,038
2011	5.815.818.228	134.906.868.830	0,043
2012	5.830.588.013	152.461.736.556	0,038
2013	6.799.074.349	151.802.637.087	0,045
2014	7.045.563.476	157.610.157.690	0,045
2015	6.274.883.130	143.838.871.428	0,044
2016	6.391.844.471	142.544.456.759	0,045
TOPLAM	**60.602.008.362**	**1.703.088.790.362**	**0,036**

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 24 te Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasındaki yıllara göre toplam ihracatı ile yine aynı yıllar arasındaki ticaret politikası savunma araçları olan önlemlerin uygulandığı ürün gruplarının yıllık toplam ihracatları mukayese edilmiştir. 2000 yılından 2016 yılına kadar toplam ihracat içerisinde önlem alınan ürünlerin ihracatının payı binde ikiden yüzde 4,5 e yükseldiği görülmüştür.

Tablo 25. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında yürürlüğe koyduğu önlemlerin kapsadığı ürün gruplarının yıllara göre ithalatı

	2000 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2001 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2002 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2003 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2004 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2005 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2006 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2007 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2008 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2009 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2010 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2011 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2013 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2014 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2015 yılında önlem alınan ürünler ithalatı	2016 yılında önlem alınan ürünler ithalatı
2000	103.616.212	156.309.842	237.775.034	210.534.634	21.978.702	300.155.678	250.694.869	23.755.561	272.744.030	186.131.959	82.675.283	59.210.465	133.941.746	140.586.029	60.558.784	747.212.941
2001	69.742.970	117.938.060	187.644.891	129.325.906	17.927.576	186.957.842	182.886.419	12.542.073	191.291.064	159.479.426	67.100.073	48.424.336	98.147.171	113.891.811	37.443.176	552.029.463
2002	163.868.443	198.706.849	203.917.715	191.786.380	25.160.090	300.959.090	291.681.118	21.213.509	260.284.872	246.164.774	66.857.151	62.053.593	84.304.738	137.860.434	49.063.902	583.911.967
2003	159.114.043	189.088.521	238.690.341	258.635.168	29.310.937	399.030.944	483.877.841	39.830.381	421.302.333	316.745.160	115.987.535	56.654.524	109.417.523	186.312.092	82.809.307	754.382.017
2004	155.974.062	234.922.744	297.077.498	441.991.483	39.114.491	699.517.589	697.419.761	115.084.509	569.608.391	398.057.080	173.130.501	94.883.943	171.338.304	247.731.217	120.909.852	1.015.847.804
2005	246.209.621	210.845.755	305.671.747	538.557.772	43.866.174	753.153.895	993.100.666	243.756.654	745.397.610	420.197.644	186.602.509	98.569.816	245.206.269	279.445.387	126.125.382	1.188.063.374
2006	291.338.594	263.087.838	287.555.618	1.182.614.045	110.285.788	744.949.817	1.126.813.261	371.453.526	888.581.310	669.849.703	194.091.318	112.059.067	343.170.705	295.111.509	151.780.917	1.350.985.431
2007	446.493.954	299.740.494	309.116.125	1.556.708.432	137.095.141	758.982.261	1.363.914.399	84.455.040	1.671.399.691	675.600.669	300.017.018	145.861.468	479.114.015	310.977.152	169.525.583	1.815.017.055
2008	507.835.226	282.010.249	299.188.773	1.643.931.128	162.049.036	831.430.600	1.495.553.127	89.656.364	1.487.659.380	560.329.265	305.801.391	172.317.294	458.620.785	258.640.910	202.431.265	1.613.650.619
2009	411.274.145	263.821.739	289.743.943	1.093.398.540	117.744.980	530.948.908	1.069.483.337	64.894.304	1.011.023.357	507.776.382	211.548.512	87.647.817	309.471.300	206.035.561	154.967.005	1.707.484.745
2010	538.180.198	349.353.891	421.613.792	1.553.619.607	170.065.547	656.579.205	1.479.432.890	72.449.193	1.488.708.489	714.406.718	290.389.478	146.771.038	393.349.659	258.761.788	258.702.080	2.678.177.342
2011	755.907.615	378.699.029	461.887.154	1.915.788.158	224.692.259	1.068.991.338	2.117.698.975	121.027.061	1.596.525.443	853.577.570	359.207.016	157.234.311	530.095.775	383.870.297	341.472.864	3.053.057.284
2012	841.554.925	286.207.902	493.276.219	1.676.284.064	236.185.416	1.077.018.510	2.122.521.526	136.425.236	1.394.003.935	734.940.398	318.492.895	72.750.957	401.978.714	400.102.425	312.594.697	2.433.415.050
2013	864.977.851	320.544.680	450.638.272	2.048.132.702	347.275.443	1.127.365.034	2.487.765.408	147.455.189	1.623.975.975	745.532.740	373.091.772	95.506.764	477.471.407	475.874.300	366.497.492	2.999.345.983
2014	1.049.010.666	314.073.041	512.369.403	1.909.050.911	378.045.916	1.073.896.298	2.109.021.475	152.962.527	1.462.442.030	700.936.633	494.966.840	99.782.849	480.357.988	616.721.602	395.862.056	2.964.385.546
2015	978.871.986	254.839.346	436.148.900	1.516.556.991	340.022.013	755.498.400	1.901.743.528	179.287.482	1.236.556.699	638.538.700	458.754.516	84.388.530	448.459.912	445.643.342	359.008.456	2.206.788.348
2016	937.371.491	220.373.980	404.612.519	1.258.368.176	292.314.691	779.677.472	1.890.275.419	222.321.004	1.171.893.606	646.154.008	479.120.695	87.122.695	397.272.210	445.541.999	262.645.873	2.076.098.910

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 25 te Türkiye'nin 2000-2016 arasında yürürlüğe koyduğu önlemleri kapsayan ürün gruplarının ithalatları yıllık bazda verilmiştir. Tabloda kırmızı çizginin altında kalan bölüm önlemin yürürlüğe girmesi itibariyle ithalatın etkilenebileceği varsayımına dayanarak her yıl için alınan önlemin ardından yapılan yıllık ithalat verilerini göstermektedir. Kırmızı çizginin üstünde kalan bölüm ise yine yıllara göre yürürlüğe giren önlemlerin önlemden önceki yıllardaki ithalat verilerini göstermektedir.

Tablo 26. Türkiye'nin 2000-2016 Yılları arasında Önlem Uyguladığı ürünlerin yıllık ithalatı ile Türkiyenin toplam yıllık ithalatının karşılaştırılması

	2000-2016 yılları arasında Önlem Uygulanan Ürünlerin yıllık ithalatları	Türkiye toplam yıllık ithalatı	Önleme tabi ürünlerin Türkiye toplam ithalatı içerisindeki payı
2000	103.616.212	54.502.820.503	0,002
2001	187.681.030	41.399.082.953	0,005
2002	566.493.007	51.553.797.328	0,011
2003	845.528.073	69.339.692.058	0,012
2004	1.169.080.278	97.539.765.968	0,012
2005	2.098.304.964	116.774.150.907	0,018
2006	4.006.644.961	139.576.174.000	0,029
2007	4.956.505.846	170.062.714.501	0,029
2008	6.799.313.883	201.963.574.109	0,034
2009	5.360.109.635	140.928.421.211	0,038
2010	7.734.799.008	185.544.331.852	0,042
2011	10.011.235.929	240.841.676.274	0,042
2012	9.389.661.983	236.545.140.909	0,040
2013	11.109.733.237	251.661.250.110	0,044
2014	11.353.638.179	242.177.117.073	0,047
2015	10.034.318.801	207.234.358.616	0,048
2016	11.571.164.748	198.617.392.345	0,058
TOPLAM	**97.297.829.774**	**2.646.261.460.717**	**0,037**

Kaynak : TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, Haziran 2017

Tablo 26 da Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasındaki yıllara göre toplam ithalatı ile yine aynı yıllar arasındaki ticaret politikası savunma araçları olan önlemlerin uygulandığı ürün gruplarının yıllık toplam ithalatları mukayese edilmiştir. 2000 yılından 2016 yılına kadar toplam ithalat içerisinde önlem alınan ürünlerin ithalatının payı binde ikiden yüzde 3,7 ye yükseldiği görülmüştür.

5.2 Türkiye'nin Dış Ticarette Korumacılık Politikalarının Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkisinin Ölçülmesi Uygulaması

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin dış ticarette korumacılık amacıyla uygulamaya koyduğu Dış Ticaret Politikası Savunma araçlarının Türkiye'nin toplam ihracatına ve ithalatına etkisinin ölçülmesidir.

Bu amaçlar doğrultusunda bu çalışmada Türkiye'deki korumacılık önlemlerinin Türkiye'deki dış ticaret politikasına yarattığı etkinin belirlenmesinde 2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin ihracat ve ithalatındaki korumacılık önlemleri uygulanan ürünlerin ihracat ve ithalat değerleri (LÖİHR -LÖİTH) ve Türkiye'nin toplam ihracat ve ithalat değerleri (LİHR - LİTH) alınmıştır.

Verilerin ölçü birimleri arasında çok büyük değer farkı bulunduğundan verilerin logaritması alınarak logaritmik veriler kullanılmıştır.

Tablo 27 . 2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin dış ticaretine ait tanımlayıcı istatistikler

	Ortalama	Standart Hata	Minimum	Maximum
LÖİHR	9,33	0,58	7,74	9,84
LÖİTH	9,48	0,65	8,01	10,06
LİHR	10,94	0,25	10,44	11,19
LİTH	11,13	0,26	10,61	11,40

Tablo 27 de verilerin tanımlayıcı istatistikleri görülmektedir. Önlem uygulanan ürün gruplarının ithalatının aynı grupların ihracatından ortalama olarak daha fazla olduğu (9,48 – 9,33) Tablo 27 de görülmektedir. 2000-2016 dönemi içerisinde gerçekleştirilen en yüksek ihracat (11,19) 2014 yılında, en yüksek ithalat (11,40) 2013 yılında gerçekleşmiştir.

Tablo 28. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında önlem aldığı ürün gruplarının ihracatının Türkiye'nin toplam ihracatına etkisi

Bağımlı Değişken: LİHR			
c	7,5300	(0,29)	***
LÖİHR(-1)	0,3699	(0,03)	***
R^2	0,90		
F	136,03	***	

Parantez içindeki değerler standart hataları, *, **, *** sırası ile %10, %5 ve %1 anlamlılıkları göstermektedir.

Tablo 28 2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin Önlem Alınan Ürün Gruplarının Toplam İhracatının bir dönem sonra Türkiye'nin Toplam ihracatına etkisinin tespiti amacıyla oluşturulmuştur, modelin katsayılarının ve modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca ekonometrik varsayımlarda otokorelasyon, değişen varyans ve çoklu doğrusal bağlılık incelenmiş, olmadığı tespit edilmiştir.

2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin Önlem Alınan Ürün Gruplarının Toplam İhracatının bir dönem sonra Türkiye'nin Toplam ihracatına etkisi için oluşturulan modelde, önlem alınan ürün gruplarının ihracatında meydana gelen %1 br lik artış, bir yıl sonra Türkiye'nin ihracatını % 0,3699 br arttırmaktadır.

Tablo 29. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında önlem aldığı ürün gruplarının ithalatının Türkiye'nin toplam ithalatına etkisi

Bağımlı Değişken: LİTH			
c	7,6877	(0,22)	***
LÖİTH(-1)	0,3669	(0,02)	***
R^2	0,94		
F	249,43	***	

Parantez içindeki değerler standart hataları, *, **, *** sırası ile %10, %5 ve %1 anlamlılıkları göstermektedir.

Tablo 29 2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin Önlem Alınan Ürün Gruplarının Toplam İthalatının bir dönem sonra Türkiye'nin Toplam ithalatına etkisinin tespiti amacıyla oluşturulmuştur, modelin katsayılarının ve modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca ekonometrik varsayımlarda otokorelasyon, değişen varyans ve çoklu doğrusal bağlılık incelenmiş, olmadığı tespit edilmiştir.

2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin Önlem Alınan Ürün Gruplarının Toplam İthalatının bir dönem sonra Türkiye'nin Toplam ithalatına etkisi için oluşturulan modelde, önlem alınan ürün gruplarının ihracatında meydana gelen %1 br lik artış, bir yıl sonra Türkiye'nin ithalatını %0,3669 br arttırmaktadır.

SONUÇ

Uluslararası dünya ticaretinin ikinci dünya savaşı sonrasından itibaren serbestleşme süreci, tarihsel gelişimde, DTÖ'nün çıkış noktası olan GATT anlaşmalarının yürürlüğe girmesiyle başlamış ve 1995'ten itibaren DTÖ kural ve ilkelerine bağlı kalınarak sistematik olarak sürdürülmüştür.

Serbestleşmenin ülkelerin gelişmesi ve refah düzeyinin artması maksadıyla uygulanan önemli bir olgu olması yanında, yerli üretim ve buna bağlı yerli istihdamın gözetilmesi gerekliliği de hiçbir dönemde göz ardı edilmemiştir. Korumacılığın tarihsel süreçte değişen tek unsuru uygulama yöntemleri olmuştur.

Çalışma içeriğimizde 1977 – 2016 yılları arasındaki 40 senelik süreç, 10'ar yıllık periyotlarla ele alınarak, uygulamalardaki yoğunluk ve bu yoğunluğun hangi sektörlerde toplandığı, uygulayan ülkeler ve uygulamaya maruz kalan ülkeler bağlamında incelenmiştir. İncelenen önlemler sırasıyla anti-damping, sübvansiyona karşı telafi edici önlemler ve korunma önlemleridir.

1977 – 2016 yılları arasında toplam 3224 Anti-damping önlemi alındığı, incelenen 10'ar yıllık periyotlardan en fazla önlemin alındığı periyodun 1512 anti-damping önlemi ile 1997-2006 dönemi olduğu görülmüştür. Anti-damping önlemlerini en üst düzeyde uygulayan ülkeler sırasıyla Hindistan 509, ABD 473, AB 341, Brezilya 219, Arjantin 188, Türkiye 187, Kanada 170, Çin 159, Avustralya 140, Meksika 125 ve Güney Afrika 124 olarak tespit edilmiştir.

1997'ye kadar olan süreçte anti-damping uygulamalarının esas kullanıcıları dünyanın en gelişmiş ekonomileri olduğu, 1997'den sonra ise gelişme yolundaki ülkelerin yeni kurulan sanayileri ile birlikte bu sanayilerini korumak adına önlemleri yoğun bir şekilde kullanmaya başladıkları görülmektedir.

İncelenen 10'ar yıllık dönemlerde 1987-1996 yılları arasında Türkiye'nin toplam 4, 1997-2006 yılları arasında 93, 2007-2016 arasında da 90 anti damping uygulaması ile 40 yıl içerisinde toplam 187 uygulama yürürlüğe koyduğu ve bu süreçte en çok AD önlemi alan beşinci ülke konumunda olduğu görülmüştür.

Son 10 yıl içerisinde alınan anti-damping önlemlerinde Çin'in 462 önlem ile en fazla hedef alınan ülke olduğu ve son 10 yılın en fazla önlem alınan sektörünün 343

uygulama ile demir-çelik sektörü olduğu, bunu 308 uygulama ile kimya sektörünün izlediği, 111 uygulama ile plastik sektörü ve 97 uygulama ile tekstil sektörünün takip ettiği görülmüştür.

Ticaret politikası savunma araçları içerisinde en fazla kullanılan uygulama anti-damping olup, soruşturma sürecinin ve dampingin varlığının tespitinin kolay olması bunda en önemli etken olarak bilinmektedir.

İkinci olarak çalışmada sübvansiyona karşı telafi edici önlemler uygulamalarında yine 1977-2016 arası süreç 10 ar yıllık 4 periyotta incelenmiştir. 1977-2016 arasında telafi edici önlemleri en fazla uygulayan ülkenin ABD olduğu bunu 43 uygulama ile AB, 28 uygulama ile Kanada ve 16 uygulama ile Avustralya'nın takip ettiği görülmüştür. 1977-2016 sürecinde dünya genelindeki toplam uygulama sayısı 228 dir.

Aynı dönem içerisinde dünya genelinde 3224 anti-damping önleminin yürürlüğe konmuş olması, buna karşılık sadece 228 sübvansiyona karşı telafi edici önlemin alınmış olması, sübvansiyonların bizzat devletler eliyle gerçekleştirilmesi ve buna karşı açılan soruşturmanın da karşı ülkenin devlet makamlarına karşı açılıyor olması sebebiyle tespitinin güçlüğü ve politik ve siyasi nedenlerle uygulamada çekimser kalındığı görülmektedir. En fazla uygulamanın gelişmiş ülkeler tarafından alınmış olması da siyasi, ekonomik ve politik gücün etkisini desteklemektedir. Misilleme riskine çok daha az maruz kalan güçlü ülkelerin sübvansiyon soruşturmalarını çok daha rahat yürütebildikleri görülmektedir.

Son 10 yılda soruşturmalarda en fazla hedef alınan ülke 467 önlem ile Çin olmuştur. Sektörel olarak incelendiğinde, 42 uygulama ile demir-çelik sektöründe görülmektedir. En yoğun telafi edici önlem uygulanan ikinci sektör ise 16 uygulama ile kimya sektörüdür. Her iki sektörde de en fazla önlemi Amerika'nın aldığı görülmektedir.

Demir çelik ve kimya sektörlerini 9 uygulama ile plastik sektörü, 8 uygulama ile elektrikli eşya sektörü izlemektedir. Bu dönemde Kanada, AB ve Avustralya'nın da sübvansiyona karşı en fazla önlem uyguladıkları sektör demir-çelik sektörü olduğu görülmektedir. Dolayısı ile gelişmiş ülkeler, soruşturma sürecinin zorluğuna rağmen en yüksek katma değere sahip olan demir çelik ve kimya sektörlerinde, yerli sanayilerini diğer ülkelerin devlet teşviklerinden kaynaklı haksız rekabete karşı korumacı bir tutum izlemektedirler

Üçüncü olarak korunma önlemlerinde 1987-2016 arası dönem 10 ar yıllık periyotlarla incelenmiştir.

Korunma önlemlerinin yaygın kullanımının 1990'ların sonlarında başladığı tespit edilmiştir. Diğer tarife dışı engellerin aksine korunma önlemlerine gelişmiş ülkelerin pek sık başvurmadıkları görülmektedir. Korunma önlemleri haksız rekabete dayalı spesifik uygulamaların aksine bir ülkenin artan ithalat sonucu tüm ülkelere karşı başlattığı bir önlem olduğundan sayıca daha az uygulanmaktadır. 1987-2016 arası 30 yıllık dönemde en fazla korunma önlemi uygulayan ülke toplam 21 önlem ile Hindistan'dır. Bunu 17 uygulama ile Endonezya izlemektedir. Türkiye ise toplam 15 uygulama ile üçüncü sırada yer almaktadır.

2007-2016 yılları arasında mal grupları itibariyle sanayi ürünlerinde uygulanan korunma önlemleri sırasıyla 27 önlem ile demir çelik, 11'er önlem ile kimya ve gıda sanayi, 9 önlem ile tekstil, 6 önlem ile kağıt, ve diğerleri olarak görülmektedir.

Korunma önlemleri DTÖ'de tarım ve sanayi ürünlerinde ayrı kategoriler olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple araştırmamızda iki farklı kategoriye ayırarak inceledik. Korunma önlemleri olarak ifade edilen kategoride sadece sanayi malları bulunmakta, özel korunma önlemleri olarak ifade edilen ise tarım ürünleri ağırlıklı uygulamaları belirtmektedir.

Özel korunma önlemlerinde tarım ürünleri ağırlıklı olarak 1987-1996 döneminde ABD 58, AB 14, Japonya 9, 1997-2006 döneminde çarpıcı bir sayıda Polonya 221, ABD 90, Barbados 50, Güney Kore 30, Japonya 28 olarak tespit edilmekte AB'nin ise 7 önlemle oldukça düşük bir sayıda özel korunma önlemi uyguladığı görülmektedir. Son 10 yıllık dönemde ise ABD 25, Japonya 20, Barbados 10 önlem uygulamış, bir önceki döneme göre çok ciddi sayıda bir azalma kaydedilmiştir.

Sektörel olarak incelendiğinde ise 1987-1996 yılları arasında en fazla özel korunma önlemi 32 uygulama ile süt ve süt ürünlerinde, 1997-2006 arasında en fazla 137 uygulama ile et ve et ürünlerinde, 2007-1016 arasında ise yine en fazla uygulamanın süt ve süt ürünlerinde yürürlüğe girdiği tespit edilmiştir.

Ticaret politikası savunma araçları ülkeler ve sektörler bazında incelendikten sonra, gelişmiş ülkelerin, Bölgesel ve ticaret Birliklerinin ve özellikle ABD, AB ve Japonya'nın dış ticarette korumacılık politikaları araştırılmıştır. Bunlara tarihsel süreçleri ile birlikte yer verildikten sonra, son bölümde Türkiye'nin dış ticaret

politikasında korumacılık, yine tarihsel sürece göre ve Avrupa Gümrük Birliği paralelinde değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin dış ticaret politikalarında korumacılığın yeri değerlendirilerek, Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasındaki dış ticaret verileri incelenmiştir.

2000-2016 yılları arasında Türkiye 189 anti-damping, 15 korunma önlemi ve 1 sübvansiyona karşı telafi edici önlem uygulamaya koymuştur.

En fazla sayıda önlemin yürürlüğe girdiği yıl 2006 yılı olup 28 önlem devreye girmiştir. 2001 – 2006 yılları arası süreçte Türkiye'de ihracatın ithalatı karşılama oranının gittikçe düştüğü görülmekte, 2006 yılından itibaren ise tekrar bu oranın yükselmeye başladığı gözlemlenmektedir. 2006-2009 döneminde ihracatın ithalatı karşılama oranı yükselmeye devam etmiş 2009 yılında %72,5' a kadar ulaşmış ancak 20808 global ekonomik krizinin toparlanma yılları olan 2010 -2011 de %56'lara kadar gerilemiştir. 2013'ten itibaren ticaret politikası savunma araçlarının özellikle anti-damping uygulamalarının yeniden arttığı dikkati çekmektedir. Genel bir yaklaşım olarak ihracatın ithalatı karşılama oranının düştüğü, ithalatta ciddi artışlar yaşandığı ve dış ticaret açığının artmasıyla ülke ekonomisinin negatif etkilendiği dönemler, devletin dış ticaret politikasına yansımakta bu durumda beraberinde korumacı yaklaşımları arttırmaktadır.

Sanayi üretimindeki artışa paralel olarak enerji sarfiyatının da artacağı ve bu konuda Türkiye'nin dışa bağımlılığı göz önünde bulundurulduğunda, artan cari açık ile mücadele edilmesi için dışa bağımlılığı olmayan sektörlerde ithalatı kısıtlayıcı politikalar uygulanması ve yerli üreticilerin desteklenmesinin anlam kazandığı görüşünden hareketle, son yıllarda ihracatın ithalatı karşılama oranının %70 lere kadar yükseldiği, bu olumlu gidiş hattın sürdürülebilmesi için özellikle Türkiye'nin üretme kapasitesi olan ve halihazırda yatırımı bulunan, makine parkı ve üretim tesisleri olan alanlarda yerli üretimin desteklenmesi, düşük maliyetli ve devlet sübvansiyonları ile desteklenen Uzakdoğu menşeli ithalatın ticaret politikası savunma araçları ile kontrol altında tutulması Türkiye'nin dış ticaret dengesi açısından önemli olduğu düşünülmüştür..

Çalışmanın devamında Türkiye'nin 2000 yılından itibaren yürürlüğe koyduğu ticaret politikası savunma araçları olan anti-dampinge karşı tedbir, sübvansiyona karşı telafi edici önlemler ve korunma önlemlerinin kapsadığı ürün gruplarının her yıl için ihracat ve ithalat verileri tablo ve grafiklerle gösterilmiştir. Tüm ihracat ve ithalat

verileri Tüik veri tabanından alınmıştır. 2000 yılından itibaren devam eden süreçte aynı ürün grubuna tekraren önlem alınması durumunda mükerrerliği önlemek açısından ihracat ve ithalat verileri ilk konduğu sene itibariyle tablolarda yer aldığından ikinci kez alınan önlemde ihracat ve ithalat rakamları tekrar ilave edilmemiştir.

Bu tablo ve grafiklerin ortaya koyduğu sonuç ise Türkiye'de önlemlere tabi olan ürünlerin ihracat artışında bir azalma görülmediği ihracat seyrinin aynen devam ettiği yönündedir. İthalatta ise özellikle son yıllarda alınan önlemlerin ithalatı azaltıcı etkisi olduğu fakat genele bakıldığında 2000 yılından bu yana önlem alınan ürün gruplarının ithalatında artış ivmesinde bir miktar azalma olduğu bunun dışında ithalatı azaltıcı mutlak bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür.

Önlemlere rağmen ithalat artışının devam etmesi incelenmesi ve sebepleri ortaya çıkarılması gereken bir konudur. Özellikle anti-damping önlemleri damping yapan ülke ve ülkelere uygulandığından, anti damping vergisinin konmasıyla birlikte farklı ülkelerden trafik sapması ile veya korunma önlemi alınan ürünlerde gtip sapması ile söz konusu ürünlerin haksız ithalatının yine de devam ettiği durumlar olabilmektedir.

Çalışmada daha sonra Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasındaki, yıllara göre toplam ihracatı ile yine aynı yıllar arasındaki ticaret politikası savunma araçları olan önlemlerin uygulandığı ürün gruplarının yıllık toplam ihracatları mukayese edilmiştir. 2000 yılından 2016 yılına kadar toplam ihracat içerisinde önlem alınan ürünlerin ihracat payının binde ikiden yüzde 4,5 e yükseldiği görülmüştür

Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasındaki yıllara göre toplam ithalatı ile yine aynı yıllar arasındaki ticaret politikası savunma araçları olan önlemlerin uygulandığı ürün gruplarının yıllık toplam ithalatları mukayese edilmiştir. 2000 yılından 2016 yılına kadar toplam ithalat içerisinde önlem alınan ürünlerin ithalat payının binde ikiden yüzde 3,7 ye yükseldiği görülmüştür.

Son olarak Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasında yürürlüğe koymuş olduğu ticaret politikası savunma araçlarının Türkiye'nin toplam ihracat ve ithalatına etkisinin ölçülmesi maksadıyla bir uygulama yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda, önlem uygulanan ürün gruplarının ithalatının aynı grupların ihracatından ortalama olarak daha fazla olduğu (9,48 – 9,33) görülmüştür. 2000-2016 dönemi içerisinde gerçekleştirilen en yüksek ihracat (11,19) 2014 yılında, en yüksek ithalat (11,40) 2013 yılında gerçekleşmiştir.

2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin Önlem Alınan Ürün Gruplarının Toplam İhracatının bir dönem sonra Türkiye'nin Toplam ihracatına etkisinin tespiti amacıyla oluşturulan modelde, modelin katsayılarının ve modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca ekonometrik varsayımlarda otokorelasyon, değişen varyans ve çoklu doğrusal bağlılık incelenmiş, olmadığı tespit edilmiştir. 2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin Önlem Alınan Ürün Gruplarının Toplam İhracatının bir dönem sonra Türkiye'nin Toplam ihracatına etkisi için oluşturulan modelde, önlem alınan ürün gruplarının ihracatında meydana gelen %1 br lik artış, bir yıl sonra Türkiye'nin ihracatını %0,3699 br arttırmaktadır.

2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin Önlem Alınan Ürün Gruplarının Toplam İthalatının bir dönem sonra Türkiye'nin Toplam ithalatına etkisinin tespiti amacıyla oluşturulan modelde, modelin katsayılarının ve modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca ekonometrik varsayımlarda otokorelasyon, değişen varyans ve çoklu doğrusal bağlılık incelenmiş, olmadığı tespit edilmiştir.

2000-2016 yılları arasında Türkiye'nin Önlem Alınan Ürün Gruplarının Toplam İthalatının bir dönem sonra Türkiye'nin Toplam ithalatına etkisi için oluşturulan modelde, önlem alınan ürün gruplarının ihracatında meydana gelen %1 br lik artış, bir yıl sonra Türkiye'nin ithalatını %0,3669 br arttırmaktadır.

Ülkeler, politik, ekonomik, siyasi güçleri çerçevesinde DTÖ kurallarını kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda korurken, ihracat stratejilerini de göz önünde bulundurmak zorunluluğu ile karşı karşıya olduklarından dış ticaret politikası savunma araçlarını kullanırken dengeli yaklaşımlar sergilemelidirler. Bu kapsamda Türkiye'de kendi ekonomik ölçeği seviyesinde DTÖ kurallarına, ilke ve prensiplerine uygun şekilde, dış ticaret politikası savunma araçlarını olabildiğince devreye koymuştur. Anti-damping uygulamalarında dünya sıralamasında beşinci, sanayi malları korunma önlemlerinde üçüncü sırada yer almıştır. Tüketim ve sanayiye yönelik ara malları üretiminde yerli üretim ve istihdamı gözeten Türkiye'nin tarımsal ürünlerde de hassasiyetini arttırması önerilebilir.

Dış ticaret politikası araçlarının, ülkelerin yerli sanayilerini korumada tek başına yeterli olamayacağı ve hatta gelişimini engelleyebileceği göz önünde bulundurulduğunda, yerli üretim kaynaklarının inovatif ve teknolojik olarak teşvik edilmeleri rekabet edebilirlik düzeyini yükseltecektir. Türkiye'nin mevcut dünya ticaretinden aldığı pay % 0,9 olup 2023 stratejik hedeflerinde bu payın %1,5 seviyesine getirilme hedefinin gerçekleştirilebilmesi için dış ticaret politikası araçlarının, gerektiği ölçüde akılcı yöntemlerle kullanılmasının yanısıra, inovatif ve teknolojik teşvik unsurlarının sistematik uygulaması da yaygınlaştırılmalıdır.

Ek1. İthali yasak olan mallar listesi

Esrar ve Müstahzar Afyon	2313 sayılı Uyuşturucu Maddeleri Murakabesi Hakkında Kanun ve 1961 sayılı Uluslar arası Uyuşturucu Maddeler Tek Sözleşmesi hükümleri çerçevesinde esrar ve müstahzar afyonun ithalatı yasaktır.
Belirli Yavru Fokların Kürkleri ve Bunlardan elde edilen bazı ürünler	Yalnızca, tabaka, verev ve benzeri formlarda birleştirilmiş olanlar dahil olmak üzere, aşağıdakilere ait dabaklanmış veya aprelenmiş ham postlar veya postlar: (Yönetmelik için TIKLAYIN..) - Grönland foklarının beyaz kürklü yavruları, - Balonlu fokların yavruları (mavi sırt). 43.03 Yalnızca, 1'de atıfta bulunulan post maddeleri
İpek Böceği Tohumu	Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca görülecek ihtiyaç üzerine verilecek ithal İpek Böceği tohumunun ithali 859 sayılı " İpek Böceği ve Tohumu Yetiştirilmesi ve Muayene ve Satılması Hakkında Kanun"a göre (Tarım ve Köyişleri izinleri hariç) yasak bulunmaktadır.
Zirai amaçla kullanılan her türlü toprak, yaprak, sap, saman ot, tabi gübre.	Zirai Karantina Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde, kültür ortamı torf ve perlit hariç olmak üzere, zirai amaçla kullanılan her türlü toprak, yaprak, sap, saman, ot ve tabi gübrenin ithalatı yasaktır.
Oyun Alet ve Makinaları	1072 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde rulet, tilt, langırt ve benzeri baht ve talihe bağlı veya maharet isteyen otomatik ve yarı otomatik el ve ayakla kullanılan oyun alet ve makinalarının ithalatı yasaktır.
Sahte menşeli eşya ve zarflar	Gümrük Kanununun 56. Maddesi uyarınca sahte menşeli eşya ile Türk menşeli eşyada kullanılmak üzere ve bunların başka ülke menşeli olduğunu gösterecek veya böyle bir izlenim uyandıracak nitelikte, üzerleri yabancı dille yazılı veya basılı her türlü boş zarf, şerit, etiket damga ve benzeri eşya ile Türkiye'de düzenlenebilecek belgeleri başka ülkelerde düzenlenmiş gibi gösterebilecek nitelikte, üzereleri imzalı veya imzasız olsun, Türkiye'de yerleşik olmayan yabancı firmalara ait faturaların Türkiye'ye ithaline izin verilmez.
Ozon Tabakasını İncelten Maddelerin İthali	Ekonomi Bakanlığı tarafından yayımlanan "Ozon Tabakasını İncelten Maddelerin İthaline İlişkin Tebliğ (İthalat: 2014/14)" **MADDE 4 –** (1) Aşağıda GTİP ve tanımları belirtilen eşyanın saf veya karışım halinde olanlarının ithalatı yasaktır.

	MADDE 11 – (1) Aşağıdaki tabloda belirtilen eşyadan herhangi birini içeren ek-4/A'da GTİP ve tanımları belirtilen eşya ile söz konusu tabloda belirtilen eşyadan herhangi biri ile çalışan ek-4/B'de GTİP ve isimleri belirtilen eşyanın ithalatı yasaktır.
Kimyasal Silahlar Sözleşmesi Ekinde Yer Alan Kimyasal Maddelerin İthali	Ekonomi Bakanlığı tarafından yayımlanan "Kimyasal Silahlar Sözleşmesi Ekinde Yer Alan Kimyasal Maddelerin İthaline İlişkin Tebliğ (İthalat: 2014/17)" EK-1 sayılı listede kayıtlı eşyanın ithalatı yasaktır.
Dökme alkollü içkilerin, alkollü içki kökenli karışım içkilerin, alkollü içki üretiminde kullanılabilecek tarımsal kökenli distilatların ve su, gıda alkolü gibi hammadde veya katkı maddeleri ilavesiyle alkollü içki hazırlanmasında kullanılabilecek konsantre içkiler	Ekonomi Bakanlığı tarafından yayımlanan "Tütün, Tütün Mamulleri, Alkol ve Alkollü İçkilerin İthalat Denetimi Tebliği (Ürün Güvenliği ve Denetimi:2014/19) Ek-3'te belirtilen dökme alkollü içkilerin, alkollü içki kökenli karışım içkilerin.... İthali yasaktır.
Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Atıklar	*Ekonomi Bakanlığı tarafından yayımlanan "Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Madde ve Atıklara İlişkin Tebliğ (Ürün Güvenliği ve Denetimi:2014/3)" eki "İthali Yasak Atık ve Maddeler" 2/A ve 2/B kapsamında yer alan eşyanın ithalatı yasaktır.*
Çevrenin korunması bakımından kontrol altında tutulan bazı ***Kimyasal maddeler***	Ekonomi Bakanlığı tarafından yayımlanan Ç Ek-2'deki listede yer alan kimyasalların ve ürünlerin Serbest Dolaşıma Giriş Rejimi, Dahilde İşleme Rejimi, Gümrük Kontrolü Altında İşleme Rejimi ve Geçici İthalat Rejimi kapsamında ithalatı yasaktır.
Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan ***Metal Hurdalar***	Ekonomi Bakanlığı tarafından yayımlanan "Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Madde ve Atıklara İlişkin Tebliğ (Ürün Güvenliği ve Denetimi 2014/23)" eki "İthali Yasak Metal Hurdalar (Ek:2) kapsamında yer alan eşyanın ithalatı yasaktır.
Ithali yasaklanan **ampuller** (8539.22 ve 8539.31 G.T.P	Ekonomi Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü Tarafından 03.08.2012 tarih ve 54242 sayılı genelge ile yasaklanmıştır. Yasaklanan Ürün Listesi

KAYNAKÇA

ACHARYYA R. ve KAR S. International Trade and Economic Development. Oxford University Press, 2014

AKMAN M. S. ve YAMAN Ş. Dünya Ticaret Örgütü Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri ve Türkiye. Tepav Yayınları. Ankara. 2008

AKPINAR L. Korunma Önlemleri Uygulamaları, Uluslar arası Kurallar, Ulusal Mevzuat Sunumu. İthalat Genel Müdürlüğü, Korunma Önlemleri Dairesi.

ALKİN, K. Gelişmiş Ülkelerde İthalatın ve Dış Rekabetin Kontrolü. İTO yayınları. İstanbul. 2006

ALPAR C. ONGUN T. Dünya Ekonomisi ve Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar. Türkiye Ekonomi Kurumu. Ankara. 1985

AYHAN O. (2016) Türkiye'nin İthalatında Dezavantajlı Sektörlerin Analizi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletme Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir

BALAAM D. N. ve DİLLMAN. Introduction to International Political Economy. Uluslararası Ekonomi Politiğe Giriş. Çeviri Nasuh Uslu. Adres Yayınları. Ankara. 2015

BAYNE N. ve WOOLCOCK S. The New Economic Diplomacy, Decision-Making and Negotiation in International Economic Relations. Ashgate Publishing Limited. Surrey. England 2011

BIENEN D., CIURIAK D. ve PICARELLO T. Motives For Using Trade Defence Instruments In The European Union.Bkp Development Research Cosulting. Munich. 2012. (Electronic copy https://www.ssrn.com/en/)

BOZTAŞ D. (2012) Türkiye'nin İthalatında Yeni Korumacılığın Bir Aracı Olarak Anti-damping Uygulamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Ankara

ELİTAŞ C. Uluslararası Ticaret ve Finansman. Gazi Kitapevi. Ankara. 2016

ERTÜRK, E. Ekonomik Entegrasyon Teorisi ve Türkiye'nin İçinde Bulunduğu Entegrasyonlar. Ezgi Kitapevi Yayınları. Bursa. 1993

EŞKİNAT R. ve KUTLU E. Dünya Ekonomisi. Nisan Kitapevi. Eskişehir. 2014

GENÇOSMANOĞLU Ö T. (2014) Uluslararası Ticarette Tarife Dışı Engeller ve Kullanım Kısıtları: Türkiye Örneği. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara

GÖKÇAYIR Y. İthalat Eğitim Semineri Notları, Gözetim ve Korunma Önlemleri ile Kota ve Tarife Kontenjanı. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü. Mayıs. 2006

HATİPOĞLU Z. Orta Düzeyde Uluslararası İktisat. Lebib Yalkın Yayınları. İstanbul. 1999

HEYDON K. ve WOOLCOCK S. The Ashgate Research Companion to International Trade Policy. Ashgate Publishing Limited. England. 2012

HOEKMAN, B. M.ve KOSTECKI M. The Political Economy of the World Trading System The WTO and Beyond. Oxford University Press. Third Press. 2013

İNCEKARA A. Globalleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde Nafta ve Etkileri. İstanbul Ticaret Odası Yayınları. İstanbul. 1995

İYİBOZKURT E. Uluslararası İktisat Teori Politika Uygulama. Ezgi Kitapevi Yayınları. Bursa. 2001

KARAFAKIOĞLU M. Pazarlama İlkeleri. Literatür Yayınları. İstanbul. 2006

KARLUK, R. Küreselleşen Dünyada Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar ve Entegrasyonlar. Anadolu Üniversitesi Basımevi. Eskişehir. 1995

KARLUK R. Uluslararası Ekonomi Teori ve Politika. Beta Basım. İstanbul. 7. baskı 2003

KAPLAN R. Anti-damping Uygulamalarının Macroekonomik Belirleyicileri: Türkiye Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya. 2014

KENNEDY P. Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri 1500'den 2000'e Ekonomik Değişme ve Askeri Çatışmalar. Çeviren Birtane Karanakçı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

KERR A. W. ve GAISFORD D. J. Handbook on International Trade Policy, Cheltenham,UK 2007

KÖSE A. (2013)Uluslararası Ticarette Tarife dışı Engeller: Anti damping Vergilerinin ve İlave Gümrük Vergilerinin Türk Tekstil ve Hazır giyim Sektörlerine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı. İstanbul

KUNDAK S. (2015) Türkiye'de İmalat Sanayinin İthalata Bağımlılığının Analizi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim dalı. Afyonkarahisar

KRUGMAN P. The Great Unraveling. Norton & Company. Büyük Çözünme Çeviri Aytül Özer. CSA Global Yayın Ajansı. 2004

Küfrevi, S. Vergide Gündem Dergisi. EY (Ernst & Young) Yayını Türkiye. Ocak 2017

ORTAYLI İ ve ARIBOĞAN D. Ü. Ve YAVUZ H. Cumhuriyetimize Dair. Aşina Felsefe Grubu Yayını. Ankara. 2008

ÖNEY, E. Kalkınma İçin Yeni Bir Ticaret Politikasına Doğru, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı Genel Sekreteri Raporu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No.344 Sevinç Matbaası. Ankara. 1973

ÖYMEN O. Geleceği Yakalamak Türkiye'de ve Dünyada Küreselleşme ve Devlet Reformu. Remzi Kitapevi. İstanbul. 2007

PARASIZ İ. ve EKREN N. Uluslararası İktisat. Ezgi Kitapevi. İstanbul. 2013

PETTIS M. The Great Rebalancing, Trade, Conflict and the Perilous Road Ahead for the World Economy. Princeton University Press. 2013

PORTER, M. Rekabet Üzerine. Harvard Business School Publishing. 2008 (Türkiye İhracatçılar Meclisi)

RAVENHILL J. Global Political Economy. Oxford University Press. 2014

ROBERTSON, D. Macmillan İktisat Serisi Uluslararası Ticaret Politikası. Akbank Kültür Yayınları. 1982

RODRİK D. One Economics Many Recipes. Princeton University Press. Oxfordshire. 2007, Çeviri Neşenur Domaniç. Tek Ekonomi Çok Reçete. Eflatun Yayınevi. Ankara. 2009

SEYİDOĞLU H. Uluslararası İktisat Teori ve Politika Uygulama. Güzem Can Yayınları. İstanbul. 2013

STIGLITZ J. Globalization and its Discontents. W.W. Norton &Company 2002 Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı. Çeviri Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural, Kesim Ajans İstanbul. 2006

ŞEKER A. (2015) Tarife Dışı Engellerin Dış Ticaret Üzerindeki Etkisi: Türkiye Tekstil Sektörü Üzerine Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova

UNCTAD/DTÖ (ITC) International Trade Center Common Wealth Secretariat. İşletmeler İçin Dünya Ticaret Sistemi Rehberi. 1999. Cenevre. Türkçe Çeviri İktisadi Kalkınma Vakfı. 2002 İstanbul

WALTHER T. The World Economy, Dünya Ekonomisi. Alfa Yayınları. Çeviri: Ünal Çağlar. İstanbul. 2002

YELDAN E. Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, Bölüşüm, Birikim ve Büyüme. İletişim Yayınları. İstanbul. 2009

YİĞİT M. Ekonomik Entegrasyon. Beta Basım Yayım Dağıtım. İstanbul. 2003

İnternet Kaynakları

TC. Avrupa Birliği Bakanlığı : http://www.ab.gov.tr/index.php?p=105
(Erişim 04.03.2017)

BOWN Chad P. "Global Anti dumping database" Version 3, Brandeis University, Haziran 2007, Waltham MA USA, https://siteresources.worldbank.org/INTTRADERESEARCH/Resources/544824-1272916036631/bown-global-ad-v3.0.pdf

TC. Ekonomi Bakanlığı :

a. http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/ithalat/ticaretPolitikasiSav/ticaretPolitikasiSav-Ticaret_Politikasi_Savunma_Araclari_Nedir_?_afrLoop=775306924948497&_afrWindowMode=0&_afrWindowId=null#!%40%40%3F_afrWindowId%3Dnull%26_afrLoop%3D775306924948497%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D4n4f8z0f6_4

b. http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/ithalat/ticaretPolitikasiSav/ticaretPolitikasiSavDampingveSubvansiyon?_afrLoop=858369992215814&_afrWindowMode=0&_afrWindowId=ke07cianx_1#!%40%40%3F_afrWindowId%3Dke07cianx_1%26_afrLoop%3D858369992215814%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dke07cianx_55

c. http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home?_afrLoop=858467072599997&_afrWindowMode=0&_afrWindowId=ke07cianx_113#!%40%40%3F_afrWindowId%3Dke07cianx_113%26_afrLoop%3D858467072599997%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3Dke07cianx_177

d. http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-218405;jsessionid=_AI5qzjy5aQkc_frsoJmxw5iyZsXIg0RYUxLVkNl-Fmp7uraPk1i!-61174834

e. http://www.ekonomi.gov.tr/portal/ShowProperty?nodeId=%2FUCM%2FEK-242578

(erişim tarihi 04.03.2017)

European Union :
https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en
http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/trade-defence/

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_151013.pdf

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_151014.pdf

http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/trade-defence/actions-against-imports-into-the-eu/safeguards/

(erişim 04.03.2017)

Gelir İdaresi Başkanlığı :
http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/uluslararasi_mevzuat/gatt95.pdf, GATT Bilgilendirme Rehberi. Gelir İdaresi Başkanlığı. Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı. GATT Müdürlüğü. Yayın No: 95. 2009

International Trade Center :
ITC International Trade Center, Anti-damping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar için El Kitabı, http://www.orgtr.org/2013/anti-damping-uygulamalari-el-kitabi.pdf

İstanbul Ticaret Odası : http://www.ito.org.tr/Dis_Tic/Ithalat_gozetimi.html (erişim 10.Nisan 2017)

WTO : https://www.**wto**.org/*World Trade Organization - Home page*

a. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm
b. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org1_e.htm
c. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr02_e.htm
d. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact1_e.htm
e. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_we_do_e.htm
f. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/what_stand_for_e.htm
g. https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/minist_e.htm
h. https://www.wto.org/english/tratop_e/safeg_e/safeint.htm
i. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm8_e.htm#subsidies
j. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm8_e.htm)
k. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/19-adp_01_e.htm
l. https://www.wto.org/english/tratop_e/scm_e/subs_e.htm
m. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/24-scm.pdf
n. https://www.wto.org/english/tratop_e/adp_e/adp_info_e.htm

(erişim tarihi 4 mart 2017)

Resmi Gazete : http://www.resmigazete.gov.tr/Eskiler/2004/05/20040529.htm#3